

83

4-57

1545

888

10/27

2011

20 03

Հայկ. Բարձրագույն Գործ. Լուս. Գործարան
և Գրքարանայ Կարգաւոր Սկզբնական
12-Յունիս 1885-ու Իր. Գործարան

83-2

57

Փ Ն Բ Ի Յ Ի Ո Ւ Ս

ԳՐԱՄԱ ԵՐԵՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱԳՕԼՓԱՅ ՎԵԼԲՐԱՆԴ

ԹԱՐԳԱՆԵՑ ՌՈՒՍԵՐԵՆԻՑ

ՋԱՋԱՐԵՍՏԵՐ ՋԱՋԱՐԵՆԵՑ

(Արարարաւոր Արարար ամսագրի)

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԷԶՄԻԱՇՆԻ

1885-ՌՅԼԳ

80 03 28

83-2

4-57

Այնպէս հաշտուից. Ի/շ. 24

Փ Ա Ր Ր Ի Ց Ի Ո Ւ Ս

ԴՐԱՄԱ ԵՐԵՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱԴՕԼՖԱՅ ՎԻԼԲՐԱՆԴՑ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ ՌՈՒՍԵՐԵՆԻՑ

ՋԱՋԱՐԻՆ ՏԻՐ ՋԱՋԱՐԵՆՆՑ

(Արարարուծ Արարար ամառելի)

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԷԶՄԻԱԾՆԻ

1884 — ՌՅԼԳ

1002
6088

Ի Ի Ր Հ Օ Ր

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԱՀԱՆԱՅ
ՏԷՐ ԶԱՔԱՐԵԱՆՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՆՈՒԻՐՈՒՄ Է ԱՅՍ ԳՐԲՈՅԿԸ

ԵՐԱՆՏԱՊԱՐՏ ԹԱՐԳԱՆԻՉԸ

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՄ

ԴՐԱՄԱՅ ԵՐԵՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱԳՈՒՑԱՅ ՎԻՆՈՐԱՆԻՏ

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆԻՔ

ԷՑԼԵՆՇՏԵՑՆ, դատաստանական քննիչ:

ՐՕԼՖ, տէր գործարանի:

ԻԴԱ ՐԷՏԵՆԳՕԼԻ:

ԱԳԱԹԱ ՇՏԵՐՆ:

ՀՈՒԳՑ, նորա որդին:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՄ:

ՏԻԿԻՆ ՎՕԼՄՈՒՏ:

ԴԵՄԼԵՐ, սենեկապան ՐՕԼՖի:

ԱԲԷԼ, ՐՕԼՖի այգեպանը:

ՔԵԹԻՔՆ { ձեռնոց շինողներ:

Դատաստանական պրիստալ:

Դատարանի երկու գռնապահներ:

Երկու ոստիկան:

Գործողութիւնը կատարւում է մեր ժամանակ Դերմանիայում՝
գաւառական քաղաքների մէկի մէջ:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐՈՒԱԾ:

Առանձնասենիակ ՐՕԼՖ դործարանատիրոջ բնակարանի մէջ, Գրասեղան հանդերձ թղթերով, գրքերով եւ լրագրիներով, Գրքի պահարան, Դիվան մէկ քանի սեղանիկներ եւ բազկաթոռներ, Դէպի աջ պատուհան, Բեմի խորքումը գլխաւոր Մուտքը, Դէպի ձախ ուրիշ բաց դուռ:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ:

ՐՕԼՖ, յետոյ ԴԵՄԼԵՐ, Վերջումը—ԻԴԱ.—ՐԷՏԵԳՕԼԴ:

ՐՕԼՖ, (մենակ նստած սեղանի մօտ՝ կարդումէ, Յետոյ վեր է առնում թերթը եւ կարդումէ գրածը):

«Եւ այսպէս, պարոններ, ես ասումեմ, որ եթէ դուք ցանկանումէք ընտրել ձեզ համար ներկայացուցիչ, որ կարող լինի համակրել ճշդեալներին եւ անպաշտպաններին, որ չարհամարհի զղջացող յանցաւորներին, այլ աշխատի ժամանակ տալ նոցա ուղղուել իրանց բանտարկութեան ժամանակ, մինչեւ անգամ օգնի նոցա բանտից դուրս յետոյ օգտաբեր լինիլ հասարակութեան.—եթէ կրկնումեմ, դուք կամենումէք տեսնել ձեր ներկայացուցիչներին թիւում այսպիսի համոզմունքներով մի մարդ, այն ժամանակ, հաւանական է, ես կարող եմ լինել մէկը: Այն ժամանակ ես կասեմ ձեզ . . . :

ԴԵՄԼԵՐ, (Մտնումէ, նորա փորը ինչ կարմրացած երեսը եւ անհաստատ քայլուածքը ցոյց են տալիս, թէ զուարթացած է գինով, Կանգ է առնում դրան մօտ եւ ասումէ փորը ինչ հանդիսաւոր կերպով):

Հաճեցէք հրամայել ձեր հաւատարիմ ծառային, Պ. ՐՕԼՖ:

ՐՕԼՖ:

Ի՞նչ է ձեզ հարկաւոր:

ԴԵՄԼԵՐ, (մօտենումէ):

Նատ տարիներ ես միշտ աղօթք եմ անում ձեր բարօրութեան համար:

ՐՕԼՖ:

ԴԵՄԼԵՐ, դուք դարձեալ խմածէք աւելորդաբար:

ԴԵՄԼԵՐ՝

Եւ շատ տարիներ ձեր առողջութիւնը պահպանելու՝ որ բաղմա-
թիւ մարդկանց բարիք անէք . . . :

ԲՕԼՖ՝

Խելքդ գլուխդ բեր, Դեմէր, ի՞նչ բանի վերայ ես խօսում:

ԴԵՄԼԵՐ՝

Այնպէս էլ այսօր ես աղօթք էի անում ձեզ համար Սաղմոսեր-
գուի խօսքերով . . . :

ԲՕԼՖ՝

Ինչո՞ւ համար հէնց այսօր:

ԴԵՄԼԵՐ՝

Նորա համար որ ձեր հանգուցեալ մայրը դեռ իւր կենդանու-
թեան ժամանակ յանձնումէր միշտ շնորհաւորել ձեր ծնունդի
օրը մեր թոյլ կարողութեան չափ:

ԲՕԼՖ՝ (դեռ բոլորովին հանդարտ):

Ելի՛ խելքդ գլուխդ չէ՛: Իմ ծնունդի օրը այսօր չէ՛, այլ վաղը:
(Դէ՛հէ՛ր ապշած նայումէ նորան): Վաղն է, ասումեմ:

ԴԵՄԼԵՐ՝

Օ՜հ, ի՞նչպէս ես ցանկանումեմ, որ վաղուեան օրը, որքան կա-
րելի է, շատ անգամ կրկնվէր: Այս խօսքերը ասումէ թէպէտ
վաթսուն տարեկան ծերուկը, բայց ձեր մեծահոգի սրտի հետ լաւ
ծանօթը, որովհետեւ դուք շատ անգամ օգնել էք ինձ իմ կեանքի
դժուար րօպէներում:

ԲՕԼՖ՝

Կրկնումեմ, որ իմ ծնունդի օրը այսօր չէ՛, այլ վաղն է:

ԴԵՄԼԵՐ՝

Լսումեմ, ողորմած տէր, լսումեմ ամեն մէկ ձեր խօսքը և ու-
շագի՛ր եմ բոլոր զօրութեամբս: Երբ որ ես փոքր ինչ խմած էի լի-
նում, դուք միշտ . . .

ԲՕԼՖ՝

Այո՛, ցաւումեմ, որ միշտ ձեզ հետ ներողամտութեամբ եմ վա-
րուել: Գնացէ՛ք, թողէ՛ք ինձ, ես հիմա դբադուած եմ:

ԴԵՄԼԵՐ՝

Ո՛վ իմ բարի Պ. Բօլֆ: Թէպէտ ես սուրբ մարդ չեմ. . . :

ԲՕԼՖ՝

Իհարկէ, չէ՛:

(Իդա Բէյնգօլը մտնումէ մնալով առանց նկատելու, չի ծածկում իւր զարմացքը):

ԴԵՄԼԵՐ՝

Բայց առանց հաւատի միւս կեանքում, մարդ անշուշտ կկորչի:

ԲՕԼՖ՝

Դիտեմ. հեռացէ՛ք:

ԴԵՄԼԵՐ՝

Հիմա պէտք է սարսափով նայել մերձաւոր ապագայի վերայ թէ
ընդհանրապէս և թէ մասնաւորապէս, վասն զի մարդկութիւնը
ընկել է վտանգաւոր մոլորութեան մէջ:

ԲՕԼՖ՝

Դէ՛ վերջապէս, դուրս կերթա՞ք արդեօք:

ԴԵՄԼԵՐ՝

Դուրս եմ գնում. . . : Եւ ինչպէս լսումես ամեն կողմից չեն
հաւատում մարդիկ Աստծուն . . . :

ԲՕԼՖ՝ (վեր է կենում, հանդարտ, բայց խիստ կերպով):

Բաւական է. շնորհակալ եմ ձեզանից: Դուրս գնացէ՛ք:

ԴԵՄԼԵՐ՝ (Նայումէ նորա վրա ուշադրութեամբ, յետոյ գլուխը շարժելով):

Դուրս գնացէ՛ք: Ինչպէս կը հրամայէք, խոնարհութեամբ համ-
բուրումեմ ձեր ձեռքը:

ԲՕԼՖ՝ (անհամբեր կերպով):

Դէ՛ կը թողնէ՞ք արդեօք ինձ հանգիստ:

ԴԵՄԼԵՐ՝ (դարձեալ գլուխը շարժելով):

Թողնումեմ հնազանդուելով հրամանի: (Հեռանումէ ինչի իրան
Դէ՛հէ՛ր ապշով): Ես կը ցանկայի միայն իմ բարեբարիս . . . :

ԲՕԼՖ՝

Գնացէ՛ք և գովացէ՛ք ինչպէս պէտք է:

ԴԵՄԼԵՐ՝ (գլուխը շարժելով):

Լա՛ւ է, ինչպէս պէտք է կը զովանամ: (Ուստի է Գնում, չընկալե-

101 Տ. Բէյֆօլդին, որ Խօսակցութեան Ժամանակ անցնում է Էտի աջ կողմից և լսում է պարմայման Ժողովարդ նորա Խօսքերը):

ՏԵՍԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ.

ԲՕԼՖ. ԻԴԱ—ԲԷՅԵԴՕԼԴ.

ԻԴԱ. (Հօգու հազնուած՝ կուրծքին ծաղիկներ).

Քարե՛ ձեզ Պ. Բօլֆ:

ԲՕԼՖ. (տեղից վերկենալով եւ տեսնելով նորան՝ զարմացած).

Ես չեմ հաւատում իմ աչքերիս: Ես տեսնում եմ իմ տան մէջ Տ. Բէյֆօլդին:

ԻԴԱ.

Այո՛, Բէյֆօլդին, երգչուհուն, որին կը յուսամ, դեռ մոռացած չէք: Կամ թէ ես այնպէս փոխուել եմ այն օրից, երբ դուք ինձ չէք տեսել:

ԲՕԼՖ. (զւնով բացասական նշան տալով).

Բոլորովին ընդհակառակը: Ես ապշել եմ ձեր մէջ ամենափոքր փոփոխութիւն չը գտնելովս:

ԻԴԱ. (նորա խօսքերը ընհակադրելով).

Ես նոյնպէս ձեր մէջ փոփոխութիւն չեմ տեսնում: Զարմանում եմ. ինչպէ՞ս դուք չէք վրնդում այդպիսի ծառային ձեր տանից:

ԲՕԼՖ. (Ժպտալով).

Ընդհակառակը նա ինձ պէտք է երկայնմութեան մէջ վարժուելու համար:

ԻԴԱ.

Այդպիսի արբեցողը:

ԲՕԼՖ.

Նա ունի իւր սե օրերը, որոնք երբեմն սկսում են առաւօտուանից. բայց նա—հին և անձնուէր ծառայ է. նա իմ հանգուցեալ հօր մօտն էլ էր ապրում: Իւր պարտաւորութիւնները շատ լաւ է կատարում, երբ լուրջ է լինում:

ԻԴԱ.

Իսկ այդ երբ է պատահում նորան:

ԲՕԼՖ.

Քիչ սառը ջրում լուացուելով նա շուտ է մթափում, մէկ քառորդ ժամից յետոյ դուք նորան չէք ճանաչիլ . . : Բայց ի՞նչ խօսակցութիւն նորա մասին: Ես դեռ չեմ խնդրել ձեզ նստելու, (հրաւիրում է Գէյլի նստարան): Դէ ասացէք, ի՞նչ պատճառաւ ձեզ տեսնելու պատուին արժանացայ իմ տան մէջ:

ԻԴԱ. (նստելով).

Այս տեղից անցնելուս պատճառաւ միայն:

ԲՕԼՖ.

Հապա դուք ինչո՞ւ չը հրաւիրեցիք ինձ ներկայանալ ձեզ մօտ, այլ նեղութիւն էք յանձն առել գտնել ինձ:

ԻԴԱ. (փոքր ինչ յուզուած).

Ես ցանկացայ նայել, թէ դուք ի՞նչպէս էք ապրում (Ժպտալով), կամեցայ տեսնել, թէ ճանաչում է արդեօք ինձ իմ նախկին երկրպագուն:

ԲՕԼՖ.

Օ՛հ, կրկնում եմ, այդքան տարիներից յետոյ ես չեմ տեսնում ձեր մէջ բոլորովին փոփոխութիւն:

ԻԴԱ. (կատակ անելով եւ ախ քաշելով).

Մեր վերջին տեսութեան օրից անցած գնացած տարիների թուի մասին միայն մի՛ յիշէք: Սակայն, ես ունիմ ուրիշ նպատակ էլ (հանելով փողի փոքր պահարան) յանձնել ձեզ նուէր յօգուտ ձեր հիմնած ընկերութեան: Ես գիտեմ դուք—մարդկութեան բարեկամն էք . . . : Բայց մոռացել եմ այդ յարգանաց արժանի ընկերութեան անունը . . . :

ԲՕԼՖ.

«Բանտարկութիւնից ազատուածներին օգնելու ընկերութիւն»:

ԻԴԱ.

Այո՛, հիմա միտքս բերի: (Վեր է կենում): Վաղուց չէ որ ես կարգացի լրագիրների մէջ ձեր նշանաւոր ճառը անհրաժեշտ ըն-

կերութիւնները հաստատելու կարեւորութեան մասին և յափշտակուած ձեր ճառով՝ շտապումեմ և իմ լոման ձգելու գրամարկը . , : (Տախ Է Դոբան Բանկի պոմ) : Խնդրումեմ ընդունել ինձահոց այդ լիովին բարի և գեղեցիկ գործի համար :

COLS:

07. Այդ գումարը չափազանց մեծ է:

ኮፋሊ:

Ընդհանրապես:

ԲՕԼՖ, (մօտենումէ՝ գրասեղանին),

Ես միայն այժմ նկատում եմ ձեր մէջ փոփոխութիւն: Առաջ դուք փոքր ինչ ծաղր էիք անում «մարդկութեան բարեկամներին»:

ԻԴԱ, (սրտի խորքից ախ քաշելով),

Գիտեմ և յիշում եմ յամօթ ինձ: Առաջ ապրում էի միայն ինձ
համար:

ԲՕԼՖ: (գրումի՛ն ասպահո՛վագիր):

Կամեղումէք ասել ձեր ճարտարութեան համար: Եւ ի՞նչ ճարտարութիւն: (Օրէնսդատ): Ես յիշումեմ այն երեկոյթները, երբ լսումէի ձեր երգեցողութիւնը օպերայի մէջ. խելքս թռչումէր: Եւ սրբան ծաղիկների դափնեայ փունջեր ձգումէի բեմը այն միջոցին: (Տալիս է նորան ապահովագիրը. Իշա ընդհանուր այն և անփոյն իւրդով լիդհոմե պեղանի վերայ: Այնպէս վերադառնալից դէպքի նպատակը): Եւ այսպէս, դուք այս տեղ մեզ կուրախացնէք:

ԻԴԱ, (նստեղծով):

ክንያት፡

COLB.

Մեր քաղաքում կօնցերտ տալով:

ԻԴԱՆ (բացասական նշան աներևույթ):

Ո՛չ, կօնցերտների ժամանակը ինձ համար անցել է:

cols:

Ungt. t.

17

Այո՛. յաւիտեան: Ես այնքան երգեի եմ, որ էլ երգել չեմ կա-

մենում: Միթէ կարելի՞ է այնպիսի յիմարութիւն անել, և բոլոր յազմանակներից յետոյ—սեմնել հասարակութեան մէջ կատարեալ անտարբերութիւն:

fol. 3:

Դուք ի՞նչ տխուր տրամադրուած էք. չնայելով, որ դեռ բոլորովին երիտասարդ էք և [Թովիչ՝ ինչպէս առաջ:

ԻԴԱ, (տխուր ժպտալով):

Շնորհակալ եմ ձեզանից․ բայց զուր տեղ մի՛ խնդրէք։ Ես վրձ-
ռել եմ այլ ևս բեմի վերայ չերևալ․ զգուժեմ, որ պառաւուրմեմ։
Այժմ ես կամենում եմ հանգստանալ, սեպհական բնակարան ու-
նենալ, ուր կարողանամ ապրել ինչպէս իմ տան մէջ։ (ԲօլՖ Լուի
Ֆերբէս է Նայոմ․ Իդա Ինն Իրան)։ Ի՞նչպէս նա կը զարմանայ . . .
(Բարբրայայն) ո՛հ, եթէ ինձ մօտ լինէր իմ երեխան։

ԲՕԼՖ, (նայողմէ նորա վերայ զարմացմամբ),

Ինչ ասացիք. ձեր երեխան:

ԻԴԱ, (տխրութեամբ),

Այո՛, իմ երեխան :

fol. 3:

Ես չեմ հասկանում, թէպէտ լսել եմ, որ դուք ամուսնացած էք եղել . . . շատ տարիներ նորանից . . . շատ ջահիլ ժամանակ . . . Բայց թէ դուք ունեցած էք որդիք, ես չգիտէի:

ԻԴԱՆՆԵՐ (քիչ չափով խառնվող) :

Ո՛հ ոք չգիտէր այդ մասին:

POLE:

Հըմ: Ես ձեզ հասկանում եմ: Ինչո՞ւ հրաժարուեցիք ձեր երեխայից, կամենում էք ասել (լեռնո՞ղ):

Ի.Գ.Ս., (վեր է կենում եւ մտտենում է պատուհանին դէպի աջ, ինքն իրան,

Ինչպէս ծանր է մարդու անցեալ վիշտը միտք բերելը: Բայց ես կամենում եմ և պարտաւոր եմ: (Մտիկ դառնալով պարտահաշիւի, քաշի-
քայի): Ես կարող եմ պատմել ձեզ այս պատմութիւնը. բայց ես
շփոթում եմ, որ ձեզ դժուար լինի հասկանալ ինձ:

ԲՕԼՖ, (նորմալէս վեր է կենում, անշարժ, սառնութեամբ),

Ես կաշխատեմ ձեզ հասկանալ:

ԻԳԱ. (նստումէ ձեռքով ծածկելով աչքերը, խոր ան Է քաշում, յետոյ ասումէ չնայելով ԲՕԼՖի վերայ):

Երբ ես գեռ ջահիլ էի, ո՛հ. ինչպէս յիմար էի այն ժամանակ: Այն միջոցին էլ ես երգում էի: Ես ծանօթացայ մի ջահիլ երիտասարդի հետ. գնահատեցի նորա խելքը, ջերմ զգացմունքը, մոքի եռանդը. և տեսնում էի նորա մէջ շատ ընտիր յատկութիւններ. մենք միմեանց սիրեցինք և ես ամուսնացայ նորա հետ: Յետոյ յանկարծ ես հռչակաւոր անուն ստացայ. իշխանները և կոմսերը ինձ հաճոյանալ էին աշխատում. այլ ևս իմ ամուսինը ինձ չէր դուր գալիս. նա կասկածոտ, կամապաշտ, դուրաքրքիւ էր. նորա ձևերը և իրան պահել չկարողանալը բարկացնում էին ինձ . . . : Նա առաջուան պէս կամենում էր ինձ հրամայել: Մենք շատ անգամ կռվում էինք միմեանց հետ: Վերջապէս մէկ երեկոյ—այդ սարսափելի երեկոյ էր—նա փորձ փորձեց ինձ էլ իրան էլ սպանել: Ես նորա ձեռքից խլեցի խենջարը. տանից դուրս արի—և նա էլ չվերադարձաւ:

ԲՕԼՖ. (քիչ լռութիւնից յետոյ):

Ո՛չ երբէք:

ԻԳԱ.

Ոչ երբէք: Նա սկսեց ուրիշ քաղաքում զբօսասէր կեանք վարել . . . : Ես չեմ կամենում նորա անունը տալ: Այնպիսի կեանքը հասցրեց նորան սխալանքների, իսկ յետոյ յանցաւորութեան . . . որ անպատուութեամբ ծածկեց նորա անունը . . . : Մեր բաժանուելուց կէս տարի յետոյ, ծնեցի երեխայ: (Վէլ է կէս-փեղկից և սարսափից դուրս-մէ): Նորա դուստրը:

ԲՕԼՖ.

Հըմմ:

ԻԳԱ.

Մայր դառնալով՝ ես ինձ անբախտ էի համարում և ատում էի իմ ամուսնուն. ջախջախուած բարոյապէս, հիւանդ ֆիզիքապէս և մասամբ արդէն կշտացած կեանքից, ես մօրաքրոջս մօտ ապաստանարան գտայ, որ իւր ամուսնու հետ ապրում էր լեռնային գիւղերից մէկի մէջ, ուր նա պանդոկ էր տալում: Նոքա ազնիւ և

պարզ մարդիկ էին. այժմ նոքա արդէն կենդանի չեն: Երբ որ ես կաղդուրուեցի, այն ժամանակ իմ մօրաքոյրս, որ երեխաներ չունէր՝ ինդրեց որ տամ նորան իմ երեխան դաստիարակելու, հաւատացնելով թէ, երեխան միայն իմ ազատութիւնս կը կորցնի մէկ քաղաքից միւսը փոխադրվելու ժամանակ, և թէ, առանց երեխայի վերադառնալով դէպի քաղաքական կեանքը, ես դարձեալ ուրախ կըլինիմ և կսկսեմ պարապել իմ արհեստովս: Ես համաձայնեցի մօրաքրոջս խնդրքին և թողնելով նորա մօտ մանուկը, երգում էի թատրոնի բեմի վերայ և հնչում էի դափնիներ ըլլոր մայրաքաղաքներում: Յաղթանակների ետեւից վազ էի տալիս, նորա համար՝ որ նոքա խեղդում էին իմ մէջ թունաւորուած անցեալիս զգացողութիւնը (սառնի փառահիւստ) և երեխայի մասին միտքս . . . : (Խոր հաւառանք է արշալուստ): Այսպէս անցնում էին տարիներ և ոչ ոք չէր իմանում այդ բանը: Ինձ ամօթ էր գրել, կամ ասել այդ անծանօթ էակին՝ դժւ իմ երեխան ես, վերադարձի՛ր դէպի քո մայրը. իսկ մօրաքոյրս այնպէս բախտաւոր էր և բաւական՝ դաստիարակելով իմ դուստրը . . . : (Յոռի շարժւելով իւր յայն): Բայց երբ որ իմ դուստրս զարգացաւ . . . :

ԲՕԼՖ. (զարմանալով):

Չարգացաւ:

ԻԳԱ.

Երբ որ ես սկսայ վարել աւելի հանդարտ կեանք, ցանկացայ այլ ևս միայնակ չմնալ, այլ ունենալ ինձ մօտ մէկին, որի հետ կարողանայի ես կապուել ըլլոր սրտովս . . . : Այն ժամանակ կամեցայ գրել իմ դստերս որ գայ մօտս: Բայց նա չլսեց: Նա չէր կամենում: Իմ ըլլոր նամակներս դարձնում էր ինձ: Ոչինչ չէր ընդունում ինձանից, ոչինչ: Ես տեսնում էի, դուք դատապարտում էք ինձ . . . : Դատապարտեցէք ոչ թէ մենակ ինձ, դատապարտեցէք և իմ դստերս:

ԲՕԼՖ. (զրոյցի յանկարծ դադար տալուց յետոյ):

Ես չունիմ իրաւունք դատապարտելու ում և իցէ: Բայց ներեցէք ինձ՝ ես ապշած եմ ձեր զրոյցով. ես չեմ կարողանում հաս-

կանալ . . : Թող տուէք առաջարկել մէկ հարց. ի՞նչ բանի համար է ձեր պատմութիւնը: Ինչո՞ւ համար դուք յայտնեցիք ինձ յանկարծ այդ գաղտնիքը:

ԻԴԱ. (փոքր ինչ յուզուած):

Ինչո՞ւ համար. — ճշմարիտ ես ինքս էլ չգիտեմ: Վաղուցուայ տնցածը այնպէս կենդանացաւ իմ յիշողութեանս մէջ, որ ակամայ պատմեցի նորա մասին, բոլորովին մոռանալով, որ ես ունիմ ձեզանից մի մեծ խնդիր, եթէ միայն համաձայնէք կատարել այժմէն իսկ . . :

ԲՕԼՖ. (բաւական սառնութեամբ):

Կ'աշխատեմ որքան կարելի է:

ԻԴԱ.

Բայ ասեմ և համառօտ: Նա հրաժարուեցի աղջկո ինձ մօտ պահելու մտքից, որովհետեւ նա ինքը չէր ցանկանում ապրել ինձ հետ: Բայց միայնակ մնալ էլ չեմ կամենում: (Անխորհ): Ինձ խորհուրդ տուին ընկեր շինել այն ջահիլ տիկնոջը, որ բնակումէ ձեր գործարանի շինութեան մէջ . . . կարծեմ ձեռնոց շինելու բաժնում:

ԲՕԼՖ.

Այո:

ԻԴԱ.

Նա կատարումէ ձեզ մօտ համարակալի պարտաւորութիւն (փոքր ինչ քթոտքոտքեմէ՝ ընդհատելով խօսքը): Ազատա Շտերն . . . ջահիլ որբւայրին . . . ես կցանկայի իմանալ ձեր կարծիքը նորա մասին և խնդրել ձեզանից ծանօթացնել ինձ նորա հետ:

ԲՕԼՖ. (մօտենումէ լռիկ գրասենյակին եւ զանգահարումէ):

Ձեր ցանկութիւնը հէնց այս րոպէիս կ'կատարուի:

ՏԵՍԻԼ ԵՐՐՈՐԴ.

ՆՈՅՆ ԱՆՁԻՆՔ ԵՎ ԴԵՄԼԵՐ.

ԴԵՄԼԵՐ. (մտնումէ իրան վայելուչ պահելով):

Դուք ինձ կանչումէիք, Պ. ԲՕԼՖ:

ԲՕԼՖ. (այն միջոցին, երբ ԻԴԱ զարմանալով մտիկ էր տալիս Դեմլերի վերայ, որի հետ պատահեց այնպիսի արագ փոփոխութիւն):

Տ. Շտերնը դեռ գրասենեակումն է:

ԴԵՄԼԵՐ.

Այո. Պ. ԲՕԼՖ: (Նայած էր խափառու-ցի վերայ): Դեռ ամբողջ ժամ է մնում մինչև պարապմունքի վերջացնելը գործարանում:

ԲՕԼՖ.

Ասացէք Տ. Շտերնին, որ ես խնդրումեմ նորանից այժմէն իսկ վերջացնել պարապմունքը և գալ այստեղ. ինձ հարկաւոր է տեսնել նորան:

ԴԵՄԼԵՐ.

Այս րոպէիս կ'կատարուի, Պ. ԲՕԼՖ: (Մտնում է Գնոմ):

ԻԴԱ. (կեղծ զուարթութեամբ):

Դուք ճշմարիտ էք, այդ արեւոյդը այժմ չի ճանաչում, բոլորովին լուրջ է և իրան վայելուչ է պահում:

ԲՕԼՖ.

Նա սառը ջրում լողացաւ և իւր գլխին քարոզ կարգաց: Դուք այս րոպէիս կ'ծանօթանաք ջահիլ որբւայրի հետ. բայց ի՞նչ պատահեց ձեզ:

ԻԴԱ. (ջանք է անում ծածկել իւր մէջ անհանգստութիւնը):

Ո՛չինչ: (Դարձեալ նայում է): Բայց ի՞նչպէս է ձեր կարծիքը նորա մասին:

ԲՕԼՖ.

Ամենալաւ (Չէր՝ գիտեմանքը զայն): Նա զարմանալի բարի է և սաստիկ համակրելի: Իւր պարտաւորութիւնները գրասենեակում նա օրինակելի ճշտութեամբ է կատարում. միշտ տխուր է և լուռ: Նա կարծումեմ որ իւր կեանքում շատ դառնութիւններ է փորձել:

ԻԴԱ. (իւր մէջ յուզուած):

Ո՛հ: (Բարձրաձայն) Ինձ ասացին՝ թէ նա շատ պարկեշտ կեանք է վարում և միայնութիւնը սիրում է:

ԲՕԼՖ.

Այո, ճշմարիտ է: Նա կրթութիւն է ստացել իւր կարողութիւ-

նից բարձր. նա միայն չի ապրում, այլ մի չափահաս այրի կնոջ հետ, որ պարապում է ծոպեր մաքրելով. ապրում է շատ պարկեշտ՝ շինութեան ետեւի կողմում սրահի մէջ, տանիքի տակ: Ի՞նչ պատահեց ձեզ:

Ի. Գ. Ա. (յուզուած վեր է կենում տեղից):

Նա գալիս է: (Շտապով առնելով իր թիւը և գրառելով):

ՏԵՍԻՆԱ ԶՈՐՐՈՐԴ

ԲՈՒՅ. Ի. Գ. Ա. և Ա. Գ. Ա. ՇՏԵՐՆ.

Ա. Գ. Ա. (մտնում է թուխ շորեր հագած, մտնելուց ԲՈՒՅին, չնկատելով Ի. Գ. Ա.ին):

Դուք կամենում էիք ինձ տեսնել, Պ. ԲՈՒՅ:

ԲՈՒՅ. (կանգնելով պատուհանի մօտ դէպի աջ):

Խնդրեմ նստե՛ք: (Մտնելով Ի. Գ. Ա.ին և նստելով): Ինչո՞ւ համար է թագչում, (Բայց չի նայում) Գործը յատկապէս ինձ չէ վերաբերում, այլ ձեզ, Տ. Նտերն (Ի. Գ. Ա.ին առնելով իր թիւը): Նա լսել եմ որ դուք մտադիր էք ինձ թողնելու:

Ա. Գ. Ա. (զարմանալով):

Այդ ո՞վ ասաց ձեզ: Ես բնաւ մտքովս անգամ չեմ անցրել:

ԲՈՒՅ. (վարանալ ձգում է սուր հայեացք Ի. Գ. Ա.ին, որ կանգնած դռան մէջ՝ ուշադրութեամբ զննում է Ա. Գ. Ա.ին):

Ինչ և իցէ, հաւանական է, որ ես այնպէս չեմ հասկացել: Երեւի, ձեր անունով առաջարկութիւն է արած, որի մասին դուք չը գիտէք ոչինչ: (Նստելով Ի. Գ. Ա.ին): Ձեզ գովել են մի տիկնոջ առաջ՝ առաջարկելով նորան ընդունել ձեզ իւր մօտ ընկեր:

Ա. Գ. Ա. (նայելով Ի. Գ. Ա.ին, ճիշդ է արձակում անակնկալ դէպքից):

Իմ մայրն է:

(ԲՈՒՅ. բոլորովին տարակուսած եւ յուզուած՝ մտիկ է տալիս լսելի երկուսի վերայ էլ: Ա. Գ. Ա.ին տեսնելով, որ Ի. Գ. Ա.ին մտնելու է իրան, մի քանի քայլ յետ ու յետ է գնում, բռնում է թուխ մէջքը եւ մտիկ է տալիս նորա երեսին ապշութեամբ):

Ի. Գ. Ա. (սպառնալով, աշխատելով պահպանել անդորրութիւն, ԲՈՒՅին հայեցողածով):

Այո՛, այդ ես եմ: Ինձ առիթ էր հարկաւոր ձեր տունը գալու:

Ես ոչ թէ ինձ ընկերակից էի պառնում: այլ իմ դուստրը: (Կարծառով իր թիւը և գրառելով): Դու ուրեմն ինձ ճանաչեցիր:

Ա. Գ. Ա. (խոփու մտիկ տալով բոլոր ժամանակ Ի. Գ. Ա.ին):

Ճանաչել դժուար չէր: Ի՞նչ անգամ եմ տեսել ձեր լուսանկար պատկերը: (Ի. Գ. Ա.ին ԲՈՒՅին դիմելով): Դուք ուրիշ ոչինչ չունիք ասելու ինձ, Պ. ԲՈՒՅ:

Ի. Գ. Ա. (յետ ու յետ դնալով դէպի դուռ):

Ո՛չ, դու այսպէս այս տեղից դուրս չես գնալ: Վերջապէս ես տեսնում եմ քեզ մօտից . . . : Ո՛հ, ինչ հայեցողածք: Բայց դու պէտք է ինձ լսես . . . մինչև այն ժամանակ դու այս տեղից դուրս չես գնալ: Ես անիրաւ էի, խոստովանվում եմ այս նորա առաջ, քո առաջ, երկնքի առաջ: Ես վաղուց ինձ դատապարտում եմ դուրս համար և չարչարվում: Եթէ մայրը ասում է այսպէս բացարձակ իւր դատերը, այն ժամանակ դուստրն էլ պէտք է ներէ իւր մօրը: (Կարծառով իր թիւը և գրառելով): Օգնեցէ՛ք ինձ՝ համոզել նորան:

Ա. Գ. Ա. (Ի. Գ. Ա.ին):

Այստեղ ոչ ոք օգնել չի կարող. այդ բոլորովին դուր է: Քսան տարուայ ընթացքում դուք ինձանից հրաժարուեցիք և մոռացաք իմ գոյութեան մասին. և այժմ կարծում եք, որ այսպիսի ընթացքը կարելի է մոռացուիլ և ներուիլ դատեր կողմանէ: Եթէ ուրիշները ներել են, ես ներել չեմ կարող, չունիմ կարողութիւն: Երբ որ դուք ապրում էիք առանց ինձ, այն ժամանակ ձեր կուռքն երաժշտութեան արուեստն էր, դէ՛ դարձէք դարձեալ դէպի նա: Կրկնեցէ՛ք դուրս հետ, ինչ որ ասել էիք ձեր ինձ դրած նամակների մէջ. ասացէ՛ք ձեր (Ի. Գ. Ա.ին) նախկին սիրոյ առարկային, որ դուք ձեզ միայնակ էք զգում: որ դուք պառնում եք հասարակութիւններ, որ ձեզ առանց սիրոյ այդպէս ապրելը սրտնեղութիւն է: Արուեստից պահանջեցէ՛ք սէր և հասարակութիւններ, այլ ոչ թէ ինձանից:

Ի. Գ. Ա.:

Դուստր իմ: Զաւակս: Ո՛չ, այդ մենակ չէր իմ շարժառիթը: Եթէ դու բոլորը գիտենայիր:

Ա. Գ. Ա. Թ. Ա.

Ես գիտեմ. — այդ մասին դուք գրել էիք ինձ: Որովհետեւ ամաչում էիք իմ հօր վարքից, այդ պատճառով չէիք կարողանում, չէիք ցանկանում ինձ—նորա դստերը տեսնել: Ահա երկրորդ պատճառը: Բայց թէ ես ձեր դուստրն էի, թէ դուք պատասխանատու էիք իմ գոյութեան համար, թէ ես կատարեալ իրաւունք ունէի ձեր սիրոյն— այս բոլորը մի փոքր անգամ ձեզ չէր ծանրացնում: (Նկատելով Իրայի ցանկաւ ինքան պարտաւորանալը): Հապա ո՞վ, եթէ ոչ դուք թոյլ տուեցիք դաստիարակել ինձ գեղջկական գերդաստանի մէջ, Միթէ դուք չտուի՞ք ինձ երեխայ ժամանակա օտար ընտանեաց, ուր կարող էին ինձ անել՝ ինչ կամենային: Ճշմարիտ է, այդ գերդաստանը բարի էր դէպի ինձ, ինձ չփչացրեց, այն փողերով, որ դուք առատութեամբ այնպէս ուղարկում էիք՝ ես հագուստ ունէի և կուշտ էի: Ո՛հ, ես ոչ մի բանում պակասութիւն չունէի, մինչև անգամ մտերմութեան զգացմունքի մէջ ինձ չէին մերժում այն պատճառաւ՝ որ այդ ընտանիքը ինձ սիրում էին ինչպէս իրանց դուստրը: Բայց դուք, ինչպէս հիմա ձեզ տեսնում եմ այնպէս զարդարուած՝ ինձ համար ուրիշ մարդկանց դասակարգից էք, դուք, ինչպէս առաջ, նոյնպէս և այժմ— ինձ համար բոլորովին օտար էք: Մի՛ արգելէ՛ք ինձ, ես ձեզանից ոչինչ չեմ կամենում: Մնաք բարեաւ:

Ի. Գ. Ա.

Ո՛հ, ո՛չ, ոչ: (Կանգնում է դռան առաջ):

Ա. Գ. Ա. Թ. Ա. (զսպրացած):

Մի խափանէք ինձ դուրս գնալու: Հեռացէ՛ք զունից: Կրկնում եմ, ինձ մի՛ արգելէ՛ք:

Ի. Գ. Ա. (վախեցնալով հեռանում է դռնից):

Եւ այսպէս է խօսում գուստրը իւր մօր հետ:

Ա. Գ. Ա. Թ. Ա. (մտտեմունք դռանը, յետոյ կանգ է առնում երեսը շուռ տալով դէպի Ի. Գ. Ա.):

«Իւր մօր հետ»: Ես ձեզ բոլորը կասեմ մնաս բարեւի ժամանակ, ինչ որ մաքումս ասել եմ իմ ամուսնոյ գերեզմանի մօտ: Նա ինձ համար ամեն բան էր՝ հայր, մայր, բարեկամ: Ես այն սիրովն

եմ սիրում նորան, որից դուք հրաժարուեցիք. ես նորան սիրում էի այնպիսի մտերմութեամբ և շնորհակալութեամբ, որ մեռնելու միջոցին ասաց ինձ. «Ո՛հ, որքա՛ն ես քեզ հետ երջանիկ էի»: Նա ազատեց ինձ այն ժամանակ, երբ հեռացայ գիւղից, հալածուած աշխարհ տեսնելու ծարաւութիւնից, ուր ինձանից թագնուել էին մայրս և հայրս: Եւ երբ որ ես իմ կամքիս թողած՝ մօտ էի անկման, նա ինձանից ձուլեց պատուաւոր կին...: Նա տուեց ինձ հոգեկան խաղաղութիւն, որի մասին ձեր հասարակութեան մէջ սակաւներն ունին հասկացողութիւն, որը ես էլ այն ժամանակ չունէի: Նոյնպէս նորան եմ պարտ իմ կրթութեամբ: Եթէ դուք տայիք ինձ դորա մի մասը միայն,— ո՛հ, ինչպէ՛ս կսիրէի ձեզ: (Հապա— պահելով իր արտասուքը, համարեա ընդհատելով): Բայց որ այժմ լաց եմ լինում, մի՛ կարծէք թէ ձեզ համար է իմ լացս. . . : Այդ արտասուքը— է պարզեւ իմ ամուսնոյ յիշատակին: Երեք տարի է, որ նա գերեզմանումն է. նա չի կարող ասել ինձ՝ ինչպէս դուք՝ «արի՛ ինձ մօտ»: Բայց ես կմնամ նորա հետ. . . : Իսկ ձեզանից ինչորումեմ թոյլ տալ ինձ: Գոհութիւն Աստուծոյ ես կարօտութիւն չունիմ ոչ ինձ համար ոչ էլ իմ երեխայիս: (Կանգնում է հեռանալով):

Ի. Գ. Ա. (յուզուած յոյժ, ձեռքը քսում է երեսին):

Ինչպէ՛ս (Բզակելով): Կա՛ց կա՛ց. . . : Այս ի՛նչ բան է. . . :

ԲՈՒՖ, (մտտեմունք Ի. Գ. Ա. ինչդեռ Ա. Գ. Ա. կանգնած էր ապշած):

Ի՞նչ պատահեց ձեզ:

Ի. Գ. Ա.

Նա երեխայ ունի: Միթէ նա այդ չասեց:

ԲՈՒՖ, (զարմանալով):

Միթէ դուք չգիտէիք:

Ի. Գ. Ա.

Ինչպէ՛ս կարող էի իմանալ, երբ նա ինձ ոչինչ չի գրել: (Դէպի Ա. Գ. Ա.): Երգում եմ տալիս քեզ. ասա՛ դու երեխայ ունի՞ս: Իմ գատեր զաւակ. . . :

Ա. Գ. Ա. Թ. Ա. (դէպի մայրը ցաւակցական զգացմունքի հետ կուտելով):

Դուք ինձանից ի՛նչ էք ուղղում:

ԻԳԱ:

Քո երեխայիդ ես ոչինչ չեմ արել: Ես ցանկանում եմ նորան տեսնել: Ես կամենում եմ նորան սիրել այնպէս, ինչպէս ոչ ոքի չեմ սիրել: Ես կամենում եմ նորան վարձատրել բոլոր այն չարութեան փոխարէն, որը դու կրել ես ինձանից . . : (Դասնալով Ռօյնին): Օգնեցէ՛ք ինձ համոզել նորան: Ես կգաստիարակեմ նորա դուստրը, ինչպէս արքայազն կամ եթէ նա արու զաւակ ունի . . : (Ռօյնը հասարակութեան հետ շփուելով): Ա՛խ, արու զաւակ: Ես ոչինչ չգիտէի: Թող տուր նայել նորա վերայ: Կամենում եմ ապրել նորա համար: Թող տուր ինձ լինիլ նորան մայր: Տէրը կվարձատրի քեզ սորա համար:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (բացասական նշան տալով, դառնութեամբ):

Դուք չէ՛ք արժանի յիշել Աստուծու անունը:

ՐՕԼՖ, (հեղուկեամբ):

Տիկին Շտերն, լաւ կշռադատեցէ՛ք ձեր խօսքերը:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Ինչո՞ւ համար են ձեր խօսքերը Պ. Րօյնի: Նա ազնիւ է, անկեղծ է, ինչպէս այսօր, և միշտ իմ զգացմունքներս և մտածութիւններս այդ բանումն են կայացել, ինչ որ ես այժմ ասացի (Դասնալով Դէյլի Իրան) ես էլ մայր չունիմ: Ես միայն որդի ունիմ: (Իրա ընտանիքի մասին): Ահա իմ մանկը: (Նշում): Երբ գիւղից ես հեռացայ, կամենալով ճանաչել աշխարհը և չիմանալով ուր գիւղի, զգացի քաղցածութիւն, այն ժամանակ ես մտածեցի ձեր մասին—իմ «հարուստ մօր մասին» և վճռեցի պարտել գտնել ձեզ: Լրագիրներից ես տեղեկացայ, թէ ուր է ձեր բնակութիւնը . . : Եկայ այն տեղ. գիշեր էր ժամանակը, դուայ ձեր բնակարանը: Ձեր բնակարանի լուսամուտները շքեղ զարդարուած էին. ձեզ մօտ շատ հիւրեր կային: Փողոցից ամեն բան երևում էր և ես լսում էի ձեր երգեցողութիւնը, գիշերը ջերմ էր, լուսամուտները բաց էին, ես մոռացել եմ այն երգը, դուք երգում էիք մօր սիրոյ մասին առ իւր նաչելի մանկիկը: Դուք հիանալի երգում էիք, բոլոր հիւրերը ծափա-

քում էին ձեզ հրճուանօր: Իսկ ինձ համար ձեր երգը ամենից սուրսափելի էր թվում՝ որքան որ մինչև այն օրը լսել եմ: Ես անցայ փողոցը դէպի մէկ ուրիշ տուն, և երգուեցի լաւ համարել քաղցածութիւնից մեռնել, քան գալ ձեզ մօտ. երգուեցի յաւիտեան մոռանալ ձեզ, ինչպէս դուք ինձ մոռացել էիք: Ես վճռեցի իմ բոլոր կեանքումս մնալ առանց մօր: Գնացէ՛ք, երգեցէ՛ք թատրոններում, կոնցերտներում մայրական սիրոյ մասին «առ նազելի մանկիկն»: Այն սարսափելի գիշերը ես թողի ձեզ: (Հեռանալով արագ):

ԻԳԱ:

Ագաթա. (Ընդ խափով): Ուշքս գնում է: (Բնականութեամբ լինելով):

ՊԵՏԱԿԵՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ագաթայի սենեակը տանիքի տակ՝ աղքատ դասակարգեամբ: Դէպի ձախ պատուհան. նոյն իսկ կողմում թարեք վարագուրով, խորքում դուռն ելնելու դուռ, դէպի աջ՝ Տ. Վօլմուտի սենեակի դուռն է: Պատուհանի մօտ սեղան՝ երեք աթոռներով. կամդի վերայ դրած է յետին կողմը՝ դրան մօտ մի քանի անօթներ, քանի մի գրքեր եւ փոքրիկ պատկեր:

ՏԵՍԻՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Քէթիկին, յետոյ Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

(Քէթիկին լինելով):

Քէթիկին, (դրսից ծեծում է դուռը մի քանի անգամ):

Ագաթա. Տ. Շտերն: (Ներսէ փախելով): Նա տանը չէ: Գրասենեկից վաղից նա դուռն է գնացել . . : Սպասեմ փոքր ինչ: (Նշում): Խօսեմ Կալիստիանով): Կարելի է նա առաքելի կնոջ դեր է խաղում: (Երգում):

Մայրիկ, հայրիկ մտիկ տուէ՛ք երեխային:

Նորան ամուսին կընդունիմ: Ինչպէս էք կամենում:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (ներս է գալիս, մոտաւոր, նկատելով Քէթիկին՝ անբաւականութեամբ):

Ինչո՞ւ համար է նա այս տեղ:

Քէթիկէն: (շարունակումէ երգել):

Այնպէս գեղեցիկ է յիրաւի:

Ահա մտիկ արէք, նայեցէք

Ի՞նչպէս նա սիրուն խօսումէ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (մտնենումէ նորան):

Դու զարձեալ եկել ես: Քէթիկէն:

Քէթիկէն: (վերկենալով տեղից):

Ո՛հ, ի՞նչ երևելի տիկնոջ տեսք ունիս: Ես էլ կարող եմ այսօր այդպէս երևելի տիկին լինել, ես եկել եմ վճարելու քեզ իմ պարտքս: (Փողերը դնումէ «Եղանի վերայ»): Ահա, համարի՛ր:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Ես զարմացած եմ:

Քէթիկէն:

Ինչո՞վ: Որ վճարումեմ իմ պարտքս:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Այո՛: Այս դրամները վաղուց արդէն ես կորցրած էի համարում: Ես տուի քեզ այդ փողերը միայն նորա համար, որ այն միջոցին շատ կարիք ունէիր:

Քէթիկէն:

Նորա փոխարէն այժմ ես փողի պակասութիւն չունիմ, այո՛, այո՛, (կապալերգական լեւծաւեւով): Համարեցէք: (Մօտենումէ պատիճի մօտ իրենի հայելին և մնալով Ագաթնա համարելով դրամները՝ պատիճի համարէ մէջ, նա ապշուած հանդերձ մտնումէ և երգումէ):

Իմ կատարինէ թանկագին:

Դէ՛ արի շուտով ինձ մօտ:

Ես տանջվումեմ անպատշաճ

Վաղուցուանից քեզ ինձ մօտ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Շնորհակալ եմ քեզանից: (Մօտէ՛ և պալիս նորա վերայ ապշուած): Բայց ասա ինձ, քեզ սրտեղից ես յանկարծ փողեր: Դու այդպէս զարգարում ես:

Քէթիկէն: (փոքր ինչ յուզուած):

Ո՞րտեղից: (Աշխատումէ թաղալ): Շատ մի հարցնիլ: Մեր հաշիւը միմեանց հետ վերջացու: Համբուրի՛ր քո դժգոյն գեղեցիկ որդուն: Մնաս բարեալ: (Հայելոյ մօտէն անցնելով՝ կանգնումէ և երգում):

Փոքր ինչ համբերիր

Շուտ քեզ հետ կրկնիմ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (հանելով կամօղից գոգնոցը, կտալումէ):

Դնաս բարեալ Քէթիկէն:

Քէթիկէն:

Դուրս եմ գնում. (անցնելով կամօղի մօտէն՝ երգումէ)

Թանկագին կեանքի համար էլ

Ես կրկնիմ վստահ քո կինդ:

(Տեսնելով պատիճի վրայ կանգնած համարէ վերայ): Այս ո՛ւր պատկերն է. ջահիլ տղայի պատկեր է: Քո ամուսնայ նման չէ: Այլ կարելի է, վերջապէս, և դու նոյնպէս . . . :

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (զարմանալով):

Ի՞նչ: (Քէթիկէնը լսելէ իւր է յիշում պատիճի: Ագաթնա աւելի հանդարտ կերպով): Ի՞նչ զարմանալի մտքեր ունիս դու: Դուրս գնա:

Քէթիկէն: (աշխատումէ ծիծաղել):

Գնումեմ, գնում, տիկին առաքինի: Միայն աւելի բարեպիտեղիր: (Կանգնումէ պատիճի վրայ իրենի վրէպելով):

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Այլ ևս ձեռք չտաս նորան (աւելի հանդարտ): Թող:

Քէթիկէն:

Դէ՛, կթողնեմ: (Դուրս գնում): Մնաս բարեալ: (Նշարէ՛ն դրան մէջ՝ Կապալերգական): Բայց դու, ճշմարիտ որ յիմար ես, Ագաթնա, այդպէս ամեն բանում խեղճութիւն ես քաշում:

Փողով կարելի է կշտանալ.

Իսկ անփող սովին մօտենալ:

(Յետէ՛ դուրս գնում): Դու այնպէս գեղեցիկ, բայց թող որդի ունիս և նա պէտքէ մենակ ցամաք հացով կերակրուի: Եթէ ես քո

տեղն լինէի, քո ջահիլութիւնով և գեղեցկութիւնով . . . :

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (բարկութեամբ):

Դժուր այս տեղից:

Քէթիկէն:

Ո՛հ: (Վազումէ դէպի դուռը, դուռը փակելով):

Փող ունեցողը միշտ կոպիտ է:

Առանց փողի, նոյնպէս կարելի է կոպիտ լինել:

(Հեռանայ)

Ինձ համար մի և նոյն է, մի և նոյն:

Ունիմ փող, թէ չունիմ՝ մի և նոյն:

ՏԵՍԻՆ, ՎԵՅԵՐՈՐԴ.

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. ՄԵՆԱԿ. ՅԵՏՈՅ ՀՈՒԳՕ. ԲԵՄԻ ԵՏԵԻԻՑ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (հանդարտ):

Թեթևամիտ արարած, ինչպէս ուրախ թռչնիկի պէս ծլլումէ նա, առանց մտածելու: (Դուռն էրպէս շփալէլով): Եւ նա ինձ քարի է ցանկանում. նա իմ հասակակից խաղընկերներից ամենից լաւն է: Բայց նա այլ ևս այս պատկերիս ձեռք չի տալ (Վեր է առնում և զննում): Ի՞նչու համար դրել եմ քեզ երևելի տեղում: Ի՞նչպէս ես մտիկ տալիս ինձ . . . : Ահա բոլորը՝ ինչ որ նորանից մնացել է մօրաբորջ . . . : Այսպէս էր մէկ ժամանակ իմ հայրը. քարի, երիտասարդ: Եւ ես նորան ինչպէս կրտսերի, բայց նա ասումէ՝ թէ խայտառակեց մեզ իւր վարքով: (Սարսափէր դառնալով՝ վայր է յիշում պապիւրը: Դնելով պապիւրը կամօղի վերայ՝ նորոգում է մօրը դրած ափսոսի վերայ և շաշկում է երեսը յետեւ): Այլ ինչպէս լաւ է և քաղցր բարի ծնողներ ունենալ, նոցա աչքերի առաջը մեծանալ և նոցանից սիրուիլ. Ա՛խ. ինչ երազ է: Մայրիկ: Բոլորը վերջացել է: Դու վաղուց ինքդ հրաժարուեցիր ինձանից, իսկ ես երբէք չեմ դառնայ դէպի քեզ: (Բեմի ետեւից լսում է մանկական ջայն, նա յանկարծ վեր է թռչում և մօրենիւ լռամօտ): Իմ որդու ձայնը չէ՛ արդեօք: Ոչ, այս նորա գեղեցիկ ձայնը չէ: Միթէ բոլորովին չի՞ վերադառնայ այսօր Տ. Վ.Օլմուտ երեխայի հետ: Հուգօ:

Իմ քաղցրիկ զաւակս: Իմ գանձս. ո՛ւր ես՞ դու: Քո մայրդ այստեղ է, հաւանական է, որ դու սովել ես խղճուկ (վեր է առնում վառարանից ըմպանակը կախով և դնում է զննի վերայ): Ահա կաթն էլ պատրաստ է. եկ, եկ շուտով: (Հանում է զննի արկից «փայլ» յէփոյ Կրօն, դանակ, կարպաշ հաց): Այո՛, մենակ հաց. անուշ կերակուրներ ուտացնելու քեզ փող չունիմ: (Վառարանի մօտ): Դէ՛մի՛ թողնիր ինձ մենակ այսպէս սեւ մաքերով: Ա՛խ, ինչպէս ես մենակ տխուր եմ, Հուգօ, առանց քեզ:

ՀՈՒԳՕ.

Մայրիկ, մայրիկ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Հուգօ, իմ նազելի՛ մանկիկ, որդեակ իմ:

ՏԵՍԻՆ, ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ.

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. ՀՈՒԳՕ. Տ. Վ.ՕԼՄՈՒՏ.

ՀՈՒԳՕ. (վազումէ. Տ. Վ.Օլմուտ գալիս է նորա ետեւից):

Ե՛ս եմ, մայրիկ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (նորա առաջ ծունկ չոքելով՝ դրկումէ նորան):

Ուղորդ այդ դու ես: Մէկ անգամ էլ ինձ համբուրիր, դի՛ր թուշրդ իմ թուշիս վերայ, ահա՛ այսպէս: Ինչպէ՛ս, իմ աղաւեսակս, դու տաք ես և այսպէս տաքացնումես իմ սիրտը: Ինչո՞ւ համար այսօր ուշ վերադարձաք տուն (նայելով Տ. Վ.Օլմուտի վերայ, որ շաապով Գլխարկը և Թաշկինակը վեր առնելով՝ վազում է իւր «նեւակը»): Ո՛րտեղ է՛ք դուք այդպէս երկար միջոց սողում, տ. խխունջ:

Տ. Վ.ՕԼՄՈՒՏ. (վերադառնումէ ծիծաղելով):

Տիկին խխունջ: (Յէփոյ Կրօնը կերպով): Այդ խօսքը լաւ խօսք է: Եւ եթէ երբ և իյէ համի այն ժամանակը՝ երբ կարող լինիք ասել, թէ ես ձեր հրամանները զանգաղ եմ յկատարում՝ ինչպէս խխունջ, — այն ժամանակ, նախ քան հասնիլս այդ օրին, ես ինքս կհեռանամ ձեզանից: (Շուր նորոգում է աչքերը երկնքը բարձրացնելով): Մի բարկանաք: (Վազում է իւր «նեւակը»):

ԱԳԱԹԱ. (վեր առնելով իւր որդուց գլխարկը եւ վերարկուն),

Հոգօ, ահա այսպէս, հանուիր: Դու սոված ես, աղանեակս:
(Հոգօ գլխարկը շարժելով): Այդ ի՞նչ ծաղիկներ են գրպանումդ:

ՀՈՒԳՕ.

Մայրիկ, այդ ծաղիկները ինձ տուեց մի պատուելի տիկին:

ԱԳԱԹԱ.

Ի՞նչ կին:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (Դուռնու գալով իւր սենեակից առանց գլխարկի եւ թաշկինակի),

Ի՞նչ գեղեցիկ կին էր այն տիկինը և ի՞նչ թանկագին շորեր էր հագել. նա մեզ հանգիպեց, երբ մենք այս տեղ էինք գալիս:

ՀՈՒԳՕ.

Եւ ի՞նչպէս նա մտիկ էր տալիս ինձ վերայ, մայրիկ:

ԱԳԱԹԱ.

Նիստ և կեր հոգեակս. (նստացնելով նորան «Եղանի» ձող, արտաբերելով հարկ հայ և ըմպանակը կանգնելով): Հոգօն սխալմի՞նք (հարկ):

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Այո, երբ տեսաւ երեխային, նա կանգ առաւ: Ո՞վ Աստուած. պատկերը, ո՞ր դրի նորա պատկերը (վերադառնալով իւր «Եղանի»):

ՀՈՒԳՕ.

Մայրիկ, ես տեսայ, որ տիկինը լալիս էր:

ԱԳԱԹԱ.

Ի՞նչ բանի վերայ ես խօսում, հոգիս:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (վերադառնումէ սցենտոմն պատկերով),

Այո նորա աչքերում արտասուք կար, հաւատացնումեմ պատուովս և նա ինչպէս քաթան դժգոյն էր, (հիացած). բայց ինչպէս հագնուած էր, ինչպէս զարդարուած, նա հարցրեց ինձանից թէ այդ ո՞ւմ երեխան է, և երբ ասացի . . . :

ՀՈՒԳՕ. (ըմպանակից քիչ կաթ խմելով),

Այն տիկինը ինձ համբուրեց:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Այո, նա համբուրեց նորան . . . :

ՀՈՒԳՕ.

Բայց ես չէի կամենում, որ նա ինձ համբուրէր: Եւ նա այնպէս ախ էր քաշում այն ժամանակ (Ագաթա. շարժելով իւր «Եղանի»): ինչո՞ւ համար դու վեր կացար, մայրիկ:

ԱԳԱԹԱ. (ջանք անելով հանդարտ երեւելու),

Վերջացրո՞ւ քո կաթդ: (Իսկույնով դուրս գալով Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.): Եւ ի՞նչ ատաղ այն տիկինը:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Տիկինը հարցրեց յետոյ ձեր մասին. ես պատասխան տուի. «մենք խեղճ մարդիկ ենք, դուք տեսնումէք»: Բայց ես սուտ չեմ ասում, ձեզ վերայ ոչինչ վատ բան չասացի. ես ասացի (յապա՞հ), որ դուք փառաւոր, հաղուազիւտ մայր էք, «ուղորդ» որ նա խեղճ է, բայց աշխարհումը ոչ մի աղնիւ մայր նորա պէս բարի չէ: Ես նորան պատմեցի էլի մի քանի բաներ:

ԱԳԱԹԱ. (քիչ ժպտալով),

Ի՞նչ սուտեր են:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Ինչպէս նա ծանր ախ էր քաշում և յանկարծ շուռ եկաւ դէպի ինձ թիկունքով, հանեց գրպանից պատկերը և ինչ որ գրեց նորա վերայ մատիսով: «Տուէք երեխայի մօրը, ասաց տիկինը»: Ես ճանաչումեմ նորան. բարի եղէք նորա հետ և սիրեցէք նորան: Թո՛ղ տուէք ինձ մէկ էլ ձեռքը բռնեմ և ասեմ նորան՝ «Մնա՛ս բարեաւ և բախտաւոր լինիս»: Այդ միջոցին տիկինը տուեց նորան և իւր ծաղիկները: «Շնորհակալ եմ», ասաց նորան Հուգօն: Այն ժամանակ տիկինը բաց թողեց մեզ (դիպչա՞ծ) այնպէս հանդարտ և տխուր, որպէս թէ ինքն իրանը չէր: Ահա և նորա պատկերը:

ԱԳԱԹԱ. (առնումէ եւ կարդումէ ինքն իրան),

«Ես այս րոպէիս այստեղից գնումեմ և բոլորովին: (Այդ թիւնդից հետո՞ւ թէ՞ հետո՞ւ):»

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

ԱԳԱԹԱ. (չի լսում, նստումէ յատակի վերայ Հուգօյի ոտների մօտ, խօսումէ հանդարտ),

Հոգօ, նազելի՛ որդեակ իմ, ներիք ինձ: Ա՛խ, սպրեշուսի և

Թաւիշի մէջ կարող էիր ման գալ և քնել հարուստ, փափուկ ան-
կողնոյ մէջ, եթէ լաւ ուտել և խմել ունենայիր, կ'ծաղկէիր ինչպէս
վարդ. իմ դժգոյն որդեակ: Բայց դրան չկարողացայ համաձայնել,
ախ, ներքի՛ր ինձ. ներքի՛ր:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (վախճանով):

Նազելի՛ տիկին Շտերն, մէկ մարդ է եկել և դուռը ծեծումէ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Ներս եկէ՛ք (որպէս կանգնած):

ՏԵՍԻԼ ՈՒԹԵՐՈՐԴ.

ՆՈՅՆ ԱՆՁԻՆՔ. ԲՕԼՖ.

ԲՕԼՖ. (մտնելով դպրացած, բայց աշխատելով զսպել իւր լարված դրութիւնը):

Ներեցէ՛ք Տ. Շտերն, ես չէի ցանկալ ձեզ անհանգիստ անել:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (նայումէ նորա վերայ անվստահ):

Դուք երբէք ինձ անհանգիստ չէք արել: Ի՞նչ բանով կարող եմ
ծառայել ձեզ:

ԲՕԼՖ. (մտնելով նորան կիսաձայն):

Տ. Բըյնգօլդ գնացել է:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (նղնայէս կիսաձայն):

Ես գիտեմ (ցոյց է արւելն նորան այցելոյն):

ԲՕԼՖ. (կարդալուց յետոյ):

Հըմ. ես չեմ ծածկի, որ փոքր ինչ ավտոսումեմ Տ. Բէյնգօլդին:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (ընդհատելով նորան ցրտութեամբ):

Դո՛ւք նորան ներումէք: (Բարձրայն). Նեղութիւն կրէք. Տ.
Վօլմուտ, փոքր միջոց երեխայի հետ մնալ ձեր սենեակում:

ԲՕԼՖ. (Հուգօյի ձեռքը բռնելով, որ անցնումէր նորա մօտից):

Խնդրեմ՝ ձեզանից չուղարկել այս տեղից երեխային: Ես ցանկա-
նումէի յատկապէս նորան տեսնել: Մի՛ կարծէք, որ ձանձրացնող
եմ. միայն ջերմ՝ կարեկցութիւնը դէպի ձեզ բերել է ինձ այստեղ:
(Զգայմբ): Մի՛ նայէք ինձ վերայ այդպէս անվստահ: Ես միայն
ձեզ բարի եմ կամենում:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (Զերմային):

Ձեր բարութիւնը Պ. Բօլֆ, յայտնի է բոլոր աշխարհին: (Ահլեյ
Զաթլիւմէ Բէրանը յետոյ): Ի՞նչ ստացի ես: Ներեցէ՛ք ինձ: Ո՛չ որ
չէր հարցնում իմ դատողութիւնս, խառնուեցի խօսակցութեան
մէջ:

ԲՕԼՖ. (Ժպտալով):

Այդ ձեր բնութեան մէջ կայ, Տ. Վօլմուտ, բայց մի՛ շփոթուէք
այդ ձեզ յարմարվում է: Միայն երկու խօսք, Տ. Շտերն: (Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.
հրա-իրա-մէ նորան յետոյ): Շնորհակալ եմ ձեզանից:
(Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.): Մինչև այսօր ես գիտէի միայն ձեր մասին, թէ կա-
տարելով ձեր պարտաւորութիւնները՝ դուք պատիւ էք բերում
իմ գործարանին: (Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. ցածաւ զնայելով ինչ-է անո՛ւ՝ Բըյն-
գօլդին): Բայց այժմ այն խօսակցութիւնից յետոյ (ճիճի Բա-
թելով) այնպէս յուզուած եմ, որ յիրաւի չգիտեմ, թէ ինչպէս
յայտնեմ. . . : Ես սասանուածի պէս եմ: Տ. Շտերն:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (մեղմ):

Խնդրեմ՝ նստէ՛ք:

ԲՕԼՖ. (նստումէ):

Ես ապշած եմ ձեր կեանքի հետ պատերազմելու վերայ. ի՞նչ-
պէս հաստատ և անսասան կերպով յառաջ էք տանում այդ պա-
տերազմը: Եւ ձեր կեանքի մէջ փորձած շատ դառնութեան հետ
(Տ. Վօլմուտ-ը այս խօսակցութեան պէս արտայայտած է իւր համայն-
ա-նիւնը), դո՛ւք դեռ շրջապատած էք ներկայումս զրկանքներով:
Ձեր ամուսինը ձեզ բան չթողեց իւր մահից յետոյ (Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. որպէս
Բէյնգօլդին պարտաւորաբար փոխանակ նայում է իւր որդի-
ներին): Ի հարկէ սիրելի՛ երեխայ, բայց նա էլ այնպէս դժգոյն է
և թոյլ իւր հասակին նայելով. . . : Ներեցէ՛ք, քանի՛ տարեկան է
նա:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (արագ ընդհատելով):

Վեց տարեկան է, պ. Բօլֆ, (Զաթլիւմէ ավել Բէրանը և նայում է
Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. վերայ, որպէս Բէյնգօլդին ինչ-է անո՛ւ):

ԲՕԼՖ. (դառնալով դէպի Տ. Վօլմուտ հեզմարտ):

Շնորհակալ եմ ձեզանից: (Մանր-նայմբ): Ես գտնում եմ, որ

տարիքների չափ հա չի դարգացել: Ձեր ստացած միջոցներով հեշտ չէ պահել երկուսին (նայո-մէ շար-ի-հո-մէ) և այս բնակարանը փոքր սենեակով ննջարանի համար . . . (աշխարհ-մէ ծափել է-ր յա-զ-մա-ն-ի-ը, խա-ր-մէ): Խոստովանվում եմ, որ թէպէտ դուք բնակում էք մեր տանը, բայց այս բնակարանում ձեզ անկարելի է պաշտպանել ձեր որդու առողջութիւնը:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ:

Դորա հետ և լուսամուտների առաջը ցխոտ բակ. . : (Չո-ի-լի): Այն ներողութիւն եմ խնդրում. . . :

ԲՕԼՖ:

Շնորհակալ եմ ձեզանից . . : Բացարձակ ասեմ ձեզ, Տ. Շտե-րըն. ես կարծում էի առաջարկել ձեզ, այսինքն աւելի ձեր որդու համար . . . : Այս տեղ կենալը նորան կտկարացնի: Ինչպէս մենակ ազապ տղամարդի համար, չափազանց ընդարձակ է մեր տունը: Ես ունիմ երկու երեք բոլորովին ազատ սենեակներ, լու-սամուտներով դէպի պարտէզը, գրասենեակի մօտ, որի մէջ դուք պարապում էք: Այդ սենեակները պահարան եմ շինել, ուր ցը-րուած են զանազան ցեղից վնասուած մանր մոլոր իրեր, որոնք միակերպ յարմարութեամբ կարող են շարունակ փչանալ այս բը-նակարանում էլ: Ես շատ ուրախ կլինիմ, եթէ դուք վճռէք փոխել միմեանց հետ մեր բնակարանը:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (ընդհատելով հազիւ ծածկելով իւր անվստահութիւնը):

Դուք շատ քաղցրասիրտ էք պ. Բօլֆ: Ես ձեզանից շատ շնոր-հակալ եմ, բայց ես կարող չեմ վճարել ձեր առաջարկած բնա-կարանի վարձը:

ԲՕԼՖ:

Ներեցէ՛ք, դուք մոլորվում էք . . : Ես արդէն աւելացրի ձեր ռոճիկը ձեր ծառայութեանց համապատասխան, որովհետեւ ձեր ծանր պարտաւորութիւնները վարձատրվում էին շատ սակաւ ռո-ճրկով: Նեղութիւն կրէք նայել այդ տոմսակի վերայ, որի մէջ նը-շանակուած են ձեր նոր բնակարանի մուտքը և ծախքը, և եթէ պէտք լինի ձեզ աւելի վճարել, այն ժամանակ էլի մի բան կմնայ

ձեր ռոճիկից որով կարելի կլինի, որ ձեր որդու թշերը պարարտա-նան և թարմանան: Մի՛ այդպէս տխուր նայէք ինձ վերայ, և համաձայնեցէ՛ք մաքուր սրտով:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.:

Ներեցէ՛ք ինձ: (Վ. Էր է Լե-ն-մ-ժ Ժո-հ-ն-մ-ժ Զո-ր-ն-ն և աս-մ-ժ յա-զ-մա-ն-ի-ը, Լե-ն-մ-ժ): Ասացէ՛ք ինձ կողմից էք անում ինձ այդպիսի առաջարկութիւնը:

ԲՕԼՖ. (նոյնպէս կիսաձայն):

Ինչպէ՛ս կասկածոտ էք դուք, բայց ես հասկանում եմ ձեզ: Հա-ւատացէ՛ք ինձ, որ ես ճշմարիտը կասեմ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (նոր մտիկ տալով նորա երեսին, ահամայ յուզուած ձայնով):

Այո՛, ես հաւատում եմ ձեզ:

ԲՕԼՖ:

Եթէ ես ասեմ, թէ ձեր մայրը ոչինչ չգիտէ իմ առաջարկու-թեան մասին, բայց թէ ես ինձ պարտք եմ համարում տալ ձեզ ուրիշ բնակարան, դուք այն ժամանակ ինձ կհաւատա՞ք:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (զգացուած):

Այո՛, ես ձեզ հաւատում եմ:

ԲՕԼՖ:

Շնորհակալ եմ ձեզանից: (Բարձրաձայն): Ինձ մօտ արի ջահիլ տղամարդ: (Հա-թ-օ Լա-ր-ն-ժ Ժո-հ-ն-մ-ժ Զո-ր-ն-ն: Բօլֆը Զո-ր-ն-մ-ժ Զո-ր-ն-ն և յե-ր-ն-ն Զո-ր-ն-ն-մ-ժ է-ր Զո-ր-ն-ն վերայ): Կամենում ես դու մեծ ու ուժեղ մարդ դառնալ, Հո-ւ-գ-օ: (Հա-թ-օ Զո-ր-ն-ն է Զո-ր-ն-ն): Կամե-նում ես ապրել բարձր, ընդարձակ սենեակներում, որտեղից երե-ւում է բոլոր այգիներ և ուր ոչոք ուրիշ մարդ չի բնակում. կամե-նում ես այն այգիումը խաղալ միշտ՝ ինչպէս ձեր այգում: Երբ ու-ղենաս: Կամենում ես արդեօք, իմ տղամարդ:

ՀՈՒԳՕ:

Այո՛, կամենում եմ, բայց ինչո՞ւ դու չասացիր, թէ և Տ. ՎՕԼ-մուտն էլ կապրի մեզ հետ:

ԲՕԼՖ:

Նա էլ նոյնպէս պիտի ապրի ձեզ հետ, խաղալու է քեզ հետ ինչպէս հիմա: Մենք ի՞նչ կանենք առանց նորան:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ, (չգիտէ թէ ինչ անէ յուզմունքից, դնում է երբեմն ձեռները կուրծքի վերայ երբեմն ծածկում է երեսը):

Ո՛վ բարի մեծահոգի, պ. Րօլֆ: Ի՞նչ օրուայ համար ապրեցի ես — այսպիսի հին սպիտակամազ պառաւաւ:

ՐՕԼՖ:

Ես տեսնում եմ ձեր խօսքերից, որ դուք համաձայն էք: Բայց ի՞նչ կասէ մեզ քո մայրիկը, իմ խղճուկ երեխայ . . . :

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (աչքերումը արտասուք):

Ո՛հ պ. Րօլֆ. (Բռնուհի նորա յետքը, կիսաշայն): Ա՛խ, ինչ ասեմ ես: Ես ձեզ չեմ հասկանում . . . : չեմ հասկանում՝ կեանքը: Նորան որ ինձ մայր է կոչում, ես պատասխան տուի՝ « ո՛չ, ոչինչ չեմ կամենում քեզանից: Այժմ դուք ինձ համար օտար մարդ, առաջարկում էք օգնութիւն, և Աստուած թելադրում է ինձ ասել ձեզ այն, ես շնորհակալութեամբ ընդունում եմ ձեզանից օգնութիւն: (Սաստիկ շարժում): Ես պէտք է . . . :

ՐՕԼՖ. (նորան ընդհատելով. բարձրաձայն, ձեռնանում է իւր նորա խօսքերին պատասխան է տալիս):

Դուք ճշմարիտ էք ասում նախ քան ձեր որոշումը թողնելու հին բնակարանը՝ ձեզ հարկաւոր է տեսնել նորը, այդ հասկանալի է: Զննեցէ՛ք այժմէն իսկ, եթէ ձեզ հարկաւոր է, առէք ձեզ հետ և Տ. Վօլմուտին և ձեր որդուն, իմ ծառան ձեզ ներքեւումը ըստ պատմէ և կառաջնորդէ: Իսկ ինձ թոյլ տուէ՛ք այս տեղ մնալ մէկ րոպէ (Ժպտալով) նոյն իրերի օգտի համար, որոնք պէտք է տեղափոխուեն այստեղ: Եւ եթէ դուք համաձայն էք, հէնց էգուց կարող եմ տեղափոխուել: (Կիսաշայն): Ի՞նչու համար էք սխմում իմ ձեռքը: Ես արդարեւ ոչ մի բան չեմ զոհաբերում, բայց ձեզ հոգւով ավստոսում եմ և յարգում բոլոր սրտովս:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (սաստիկ յուզուած ծածկում է ձեռքով աչքերը, յետոյ իջեցնում է ձեռքերը սրտի վերայ եւ հեռանում է լուռ ու մունջ, ընդհատ ձայնով):

Երթանք Հոգօ. երթանք: (Վռնուհի նորա հետ):

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ, (մտ է վազում Րօլֆին եւ համբուրում է նորա ձեռքը, յառաջ քան նա ժամանակ է գտնուի ձեռքը յետ քաշել. իսկ յետոյ համբուրում է նորա եւ միւս ձեռքը):

Այս իմ կեանքի ամենաբախտաւոր օրն է, նորան ես երբէք չեմ մոռանալ (արագ դուրս է գնում):

ՏԵՍԻԼ ԻՆՆԵՐՈՐԴ.

ՐՕԼՖ միայն, Յետոյ ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

ՐՕԼՖ. (նայում է դուրս գնացողները վրայ՝ ետեւից):

Բարի, բարի մարդիկ են . . . : Ի՞նչ է պատահել ինձ: Ես չեմ յիշում այսպիսի օր, որ այնպէս յուզուած լինէի, ինչպէս այսօր: Այս, համարեա՞ թէ դատարկ սենեակում բնակում էր նա. այս նշանաւոր, հպարտ բայց հազուագիւտ բարեսիրտ մատաղահաս կինը. (Դրեւի լուսնի դրան թեթեւ): Դուռը ծեծում են: Ա՛, ես այս տեղ եմ . . . : Ներս եկէ՛ք:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ. (Սաստիկ ծերացած պիտակ մազերով, աղքատ, բայց մաքուր հագնուած պարկեշտութեամբ ներս է մտնում, կանգ է առնում դրան առաջը եւ ասում է ցած ձայնով):

Պ. Րօլֆին ես պատիւ ունիմ տեսնելու:

ՐՕԼՖ (բարձրացնում է իւր ձեռք ականջին):

Ես ձեզ չըհասկացայ:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ. (շատ բարձրաձայն):

Կարծում եմ պ. Րօլֆի հետ պատիւ ունիմ տեսնելու:

ՐՕԼՖ. (նայում է նորան զարմանալով):

Այո՛. ինձ Րօլֆ են կոչում. բայց ի՞նչպէս գտաք ինձ այստեղ:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Ներողութիւն եմ խնդրում ձեզանից: Ինձ ասացին ներքեւ, սրահումը, թէ դուք այս տեղ էք գտնվում: Եւ որովհետեւ ես արդէն երկու անգամ անբախտ գտնուեցի տանը չըհանգիպելու:...

ՐՕԼՖ:

Ինձ ո՛չ դք չի ասել ձեր մասին, իսկ ձեզ ի՞նչ պէտք է:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Ինձ կոչում են Ֆարրիցիուս . . . : Բայց խնդրեմ ձեզանից բարի լինիք, ասէք, ի՞նչպէս պէտք է ինձ խօսել — բարձր թէ ցած ձայնով:

ԲՕԼՖ. (նոր նախնի նորա վերայ զարմանալով, բարեկամաբար):

Ձեր ձայնը փոքր ինչ անհավատար է. պ. Ֆարրիցիուս: Հաւանական է զուրք երկար միջոց ապրել էք միայնութեան մէջ, եթէ ձեզ այնպէս խորթ է թվում ձեր սեպհական ձայնը:

ՖԱՐՐԻՑԻՈՒՍ. (աչքերը ցած):

Այո, ես յերաւի ապրել եմ երկար միջոց միայնութեան մէջ...: Ես ուղղակի անցնեմ իմ վստահութեան պատճառին, որի համար անհանգիստ արի ձեզ, այն մարդուն, որ ազնուութեամբ պաշտպանեց զրջով և խօսքով (Դաւիթ ասեալուց յետոյ, վերադառնալով) . . : Այնպէս չէ՞ արդեօք, զուրք չէ՞ք վախենայ:

ԲՕԼՖ. (փոքր ինչ անհամբերութեամբ):

Ո՛հ, խօսեցէք:

ՖԱՐՐԻՑԻՈՒՍ.

Որ կենդանի խօսքերով և մամուլի ձեռքով քարոզումէր կարեկցութիւն դէպի զղջումը (Դաւիթ ասեալուց յետոյ) զատապարտեալների, հիմնեց անգամ ընկերութիւն բանտարկութիւնից ազատուածներին օգնելու համար (լռութիւն):

ԲՕԼՖ.

Հաւանական է զուրք նոցանից մէկն էք:

ՖԱՐՐԻՑԻՈՒՍ. (շփոթուած):

Այո, նոցանից մէկն եմ:

ԲՕԼՖ. (փոքր լռութիւնից յետոյ):

Որքան ժամանակ բանտարկութեան մէջն էիք:

ՖԱՐՐԻՑԻՈՒՍ. (հանգարտ):

Քսան և չորս տարի:

ԲՕԼՖ. (ապշած):

Դուք ասացիք—քսան և չորս տարի (Ֆաբրիցիուս գլխով է ասում): Ինչո՞ւ համար այսքան երկար միջոց:

ՖԱՐՐԻՑԻՈՒՍ.

Սպանելու ձեռնարկութեան համար:

ԲՕԼՖ. (տկամայ յետույետ է գնում նորանից. Ֆարրիցիուս ցուակցաբար ժպտումէ շարժմունք է անում, իբր թէ կամենումէ ասել՝ «նո՛հ, մի վախենա՛ք ինձանից » ԲՕԼՖը ուշքի գալով, նստումէ հանգարտ):

Նստէ՛ պ. Ֆարրիցիուս:

ՖԱՐՐԻՑԻՈՒՍ. (կտկուղ եւ թոյլ ձայնով):

Շնորհակալ եմ ձեզանից: (Նստումէ քիչ ինչ նստանից հետոս—մի քայլի վերայ):

ԲՕԼՖ.

Ես չեմ հասկանում . . : Դուք մարդասպանի նման չէք: Պատմեցէք, այդ ի՞նչպէս պատահեցաւ:

ՖԱՐՐԻՑԻՈՒՍ. (հանելով դրանից թղթեր):

Թո՛ղ տուէք նախ առաջարկել ձեզ այս թղթերը, իմ վկայագրերը: Քահանան և Բանտապետը սոցա մէջ վկայումեն, թէ բոլոր իմ բանտարկութեան միջոցում ես լաւ եմ վարուել, և թէ իմ լաւ վարք ու բարքի համար, արդէն քսան և չորս տարվայ իմ միայնակ բանտարկութիւնից յետոյ արձակուեցայ ազատութիւն վայելելու:

ԲՕԼՖ.

Կընշանակի ձեզ ներել են: (Ֆաբրիցիուս գլխով է ասում): Հապա այնպիսի խտրազոյն պատժի պատճառն ի՞նչ էր:

ՖԱՐՐԻՑԻՈՒՍ. (պարկեշտութեամբ):

Արժանի՞ էի արդեօք ես այդ պատժին: Ուղիղն ասեմ, ես ինքս էլ չըզիտեմ: Ես անբախտ մարդ էի, խորին և ծանր անպատվութիւնները ինձ գաղան դարձրին: (Ուղղումէ իրան): Ես կամենում էի ասել՝ թունաւորեցին իմ կեանքը, խայտառակեցին: Բայց այս ձեզ համար հետաքրքիր չէ՛, իմ ջահելութեան պատճառաւ ես ընկայ վատ ընկերութեան մէջ, դադարեցի գործելուց և չունելով ոչ մի միջոց ապրուստի, վերջը զգացի քաղցածութիւն:

ՏԵՍԻՆՆԵՐՈՐԴ.

ՆՈՅՆ ԱՆՁԻՆՔ ԵՆ ԱԳԱԹԱ:

Ագաթա մտնում է անկատելի կերպով, բայց կանգ է առնում դրան մօտ: Նա կամենում է շարժողութիւն անել, որպէս զի դարձնի իւր վերայ ուշադրութիւն, բայց հետաքրքրուելով ֆարքիցիուսի պատմութիւնով, մտնում է տեղումը եւ լսում է:

ՖԱՐԲԻՑԻՈՒՍ. (շարունակելով).

Երբ քաղցածութեան զգացութիւնը սաստկացաւ, ես մարդկանց անիծելով անցնում էի մեծ քաղաքում հարուստ տների լուսամուտների տակից . . : Քաղաքի անունը չեմ տալ . . : Գիշեր էր, ջերմ ամառուայ գիշեր: Լուսամուտներում բացի մէկից լոյս չէր երևում: Այդ պատուհանը բաց էր: Ես կանգնեցի նորա առաջ զբօսարանի վանդակի մօտ եւ տեսնում եմ մէկ տղամարդ առանց շորերը հանելու գիվանի վերայ քնած: Այն բոլորին ինձանում սկսաւ խօսել մի սաստիկ ձայն. այդ ձայնը քաղցածութեան ձայնն էր: «Մտիր լուսամուտից, վեր առ ինչ կըզտնես, փող շինիր, նորանով հաց կունենաս, որ չըմեռնես քաղցածութիւնից, եւ այն ժամանակ փախիր այդ քաղաքից, որքան կարող ես հեռու:»

ԱԳԱԹԱ. (շարժողութիւն է անում, կամենալով դարձնել իւր վերայ ուշադրութիւն, մօտենում է թօլֆին).

Ես վերադարձայ, պ. Թօլֆ:

(Ֆարքիցիուս վեր է կենում շուտով, յուզուած դուրս է տալիս).

ԱԳԱԹԱ. (նկնալէս փոքր ինչ շփոթուած դժուարութեամբ է խօսում).

Երեխան արգէն այգիումն է, դուք, ի հարկէ, կըներէք: Նա կամենում էր վազիլիւլ այգիումը: Ա՛խ, որքան ուրախանում է:

ԹՕԼՖ.

Վերջապէս, դուք համաձայն էք:

ԱԳԱԹԱ.

Մեծահոգի, բարի Պ. Թօլֆ: (Սեղմում է շարք յետք).

ՖԱՐԲԻՑԻՈՒՍ. (Նայելով նորա վերայ ինքն իրան).

Նորա, ինչպէս երևում է միմեանց սիրումն: (Բարձրաձայն հապի-նչմարէլի զգացմանով): Թ՛ոյլ տուէք ինձ երթալու այժմ, պ. Թօլֆ. կարելի է միւս անգամ . . :

ԱԳԱԹԱ. (յնաւորութեամբ եւ վախկոտ մտիկ տալով նորա վերայ).

Ո՛չ, մնացէք, ես դուրս կերթամ:

ԹՕԼՖ. (Ագաթային).

Ինչո՞ւ համար դուրս երթաք: Ես տեսնում եմ, որ դուք տկամայ լսում էիք նորա պատմութեան սկիզբը: (Ագաթայ յո-ղու-ած գլխով է ան-ժ): Կարելի է դուք նորա մասին աւելի վատ կարծիք ունիք քան որքան նա արժանի է: (Ֆարքիցիուսին): Պատմեցէք մինչև վերջը: Չհաշիւ տիկինը ձեզ չի մեղադրիլ անիրաւացի. նա ինքը գիտէ թէ ինչպէս շատ անգամ կեանքը մարդկանց համար ծանր է լինում: Նայեցէք նորա վերայ. նա կամենում է, որ դուք շարունակէք ձեր պատմութիւնը: Բոլոր ձեր ուժը հաւաքեցէք եւ շարունակեցէք:

ՖԱՐԲԻՑԻՈՒՍ. (խոնարհութեամբ).

Եթէ դուք կարելի էք համարում:

ԹՕԼՖ. (յիտայ. երբ հայեցուածքով հրաւիրեց Ագաթային նստել).

Նստէք:

ՖԱՐԲԻՑԻՈՒՍ. (մեղմ).

Շնորհակալ եմ ձեզանից: (Նստում է, արեւելիւ, որ Ագաթա դէպ-հանգում է, շատ արեւիկ վեր է կենում, որպէս թէ ներողութիւն խնդրէ-լաւ: Միայն յետոյ, երբ Ագաթա նստեց, նա նստում է արեւի վերայ, ինչպէս ասում է):

ԹՕԼՖ.

Դուք քաղցած էիք եւ ներս մտաք . . :

ՖԱՐԲԻՑԻՈՒՍ.

Այո: Այո իմ կեանքիս մէջ ամենասարսափելի բոլորէն էր:

ԹՕԼՖ. (հեղուկութեամբ).

Ինչպէս փոքր ինչ բարձր խօսեցէք:

ՖԱՐԲԻՑԻՈՒՍ.

Ինչպէս կըհրամայէք: Երբ ես մտայ լուսամուտից սենեակը, այդ միջոցին քնած մարդը զարթնեց եւ գիվանից վեր թռաւ, ինձ նա կատարեալ հսկայ թռեցաւ: Նա կալաւ իմ իռաւիպիւնի եւ սեղմե-

լով ինչպէս երկաթէ ճանկերով՝ պատրաստ էր խեղդելու «Ահա հասել է ինձ համար կեանքիս վերջը»։ մտածեցի ես։ Անասելի ճիգն թափելով կարողացայ միայն ասել նորան. «Թողէ՛ք ինձ, ձեզ յատկապէս չար չեմ կամեցել, դուք ինձ կըխեղդէք»։ Բայց նա իմ խօսքերիս ուշ չըզարձրեց կամ՝ չըհաւատաց ինձ և դիմանի վերայ տապալելով՝ ուղեց վերջապէս ինձ խեղդել . . : Այն րոպէին տեսայ սեղանի վերայ՝ գիւմանի մօտ՝ բաց որսորդի դանակ. վեր առայ և երկիւղիցս թէ մի գուցէ խեղդուեմ՝ խփեցի նորա կուրծքին դանակով։ Իմ հարուածից հսկան գետին գլորուեց և ճիչ արձակեց. «մարդասպաններ, մարդասպաններ»։ Ես վեր թռայ, վազեցի գէպի լուսամուտը, ինձ քցեցի պարտիզի զբօսարանը և փախայ։ Յանկարծ լսեցի ետեւիցս ձայն. «մարդասպան, մարդասպան։ Ոստիկանները ետեւիցս վազ էին տալիս և արդէն հասել էին. ես լարեցի իմ վերջին ճիգս և յանկարծ վազ տալու միջոցին գլխով ծառին գիւպայ, վայր ընկայ տեղնուտեղս առանց ուշքի։ Ոստիկանները կալան ինձ և ես բաց անելով աչքերս՝ ինձ նոցա ձեռքում գերի տեսայ։

ԲՕԼՖ. (Փոքր լուռութիւնից յետոյ)։

Իսկ նա մեռա՞ւ։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Աստուած գէպի ինձ ողորմած էր, դանակի հարուածը, իմ յուսահատ րոպէին կեանքս անխուսափելի մահից փրկելու ցանկութեամբ՝ նորա համար մահաբեր չեղաւ. նա կազդուրվեցաւ և կենդանի մնաց։ (Յանկարծ «բապտիստ» էլ)։ Բայց իմ դատաւորներս, այդ անգութները (Վախճանի խորհրդից, խոնարհութեամբ), ներողութիւն եմ խնդրում. ես միայն կամենում էի ասել՝ նոքա այն ժամանակ խիստ էին. ինչպէս մեղապարտի, նոքա իմ ցուցմունքներին հաւատ չէին ընծայում։ Ինձ յանցաւոր դատեցին ինչպէս սպանութեան փորձ փորձողին, խորտակմամբ . . . և ես դատաւարտուեցայ երեսնամեայ միայնակ բանտարկութեան։ Չափազանց խիստ վարուեցին ինձ հետ դատաւորները։ Այժմ, երբ այդ բոլորը անցաւ և ինձ՝ երեսունից վեց տարին բաշխեցին, պէտք էր հնազանդել, բայց այնու ամենայնիւ բանտումը այնքան երկար մի-

ջոց նստելը հեշտ չէր։ Երբ ես արձակուեցի դէպի ուղատուօթիւն, այն ժամանակ Ամերիկայումն էլ արդէն ստրուկներ չըկային, Պրուսաց թագաւորը արդէն կայսր էր կոչվում Գերմանիոյ. հեռագրի թելերը ողջ աշխարհ պատել էին. երկաթէ ճանապարհները ճղում անցնում էին բարձր լեռները։ Այդ բոլորը չկարողացաւ պարունակել իմ ալեւորած գլուխս, քիչ էր մնում խելագարուէի։ Ո՛հ, ինչպէս ծանր էր ինձ այն ժամանակ։ (Տեղից հանգիստ)։ Եթէ ես այն անբախտ գիշերը չըզգայի քաղցածութիւն . . : (Մտիլ է Կալիֆօռնիայի խոնարհութեամբ և հեղափոխութեամբ), Բայց թող լինի Գոկամբը, ամենակարող դատաւոր, թող լինի Գոկամբը։

ԲՕԼՖ. (Վեր է կենում, Ագաթայ նոյնպէս)։

Ես խղճումեմ ձեզ։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Շնորհակալ եմ ձեզանից Պ. ԲՕԼՖ։

ԲՕԼՖ.

Ես կարող էի կարծել, թէ ձեր պատմութեան մէջ դուք ակումայ յափշտակուեցիք ցանկութեամբ գոնէ փոքր ինչ արդարացնել ձեր անձը (Ֆաբրիցիոս «Կոնստանտին», Ժապարկ, Բապտիստիէն լաւ ժողովուրդէն։ Ագաթայ նոյնպէս լաւ ժողովուրդէն է անո՞ւմ), բայց ես այդ չեմ կարծում։ Ես տեսնում եմ, լսում եմ, և հաւատում եմ ձեզ։ Ասացէ՛ք այժմ. ի՞նչ դիտաւորութեամբ ցանկացաք տեսնել ինձ։ Ի՞նչ կարող եմ անել ձեզ համար։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Ինչպէս ջերմ և քաղցրութեամբ էք խօսում, Պ. ԲՕԼՖ։ Դուք երբէք, ինչպէս կարծում եմ, բանտումը չէք եղել։ (Բայց Բապտիստիէն ժողովուրդէն)։ Իսկ դուք վարվում էք ինձ հետ ինչպէս ձեր հաւատարի։ Ի՞նչ կարող էք ինձ համար անել։ Եթէ միայն կամենայիք մտիկ տալ իմ վկայագրերին . . :

ԲՕԼՖ. (Չնկելով թղթերը, կիսաձայն)։

Օրինակելի վարք, ամենալաւ վկայութիւններ։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Առանալով ազատութիւն՝ ես փորձ փորձեցի ինձ համար հացի փող աշխատելու. ճախարակել և խարտել զանազան իրեր ես սովորել եմ բանտումը և լաւ եմ սովորել, ինչպէս ասուած է իմ թղթերիս մէջ. և եթէ ես կարողանայի իմ պարապմունքների շարունակութեան համար ձեռք բերել հարկաւոր գործիքներ, — բայց անբախտութիւնը հենց այս անգ է: Այն ինչ որ հաւաքել եմ բանտարկութեան միջոցին, բաւական չէ կարգ ու սարք առնելու: Եթէ մէկը կարողանայ վատահանալ փողը ինչ գումար տալու ինձ փոխադարձաբար, մինչև որ ես կարողանամ վճարել նորան պարտքը . . . :

ԲՕԼՖ.

Ո՞րքան պէտք է ձեզ փող կարգ ու սարք ձեռք բերելու համար:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ. (ախ քաշելով դժուարութեամբ).

Ութսուն մարկ:

ԲՕԼՖ. (հանում է իւր փողի պահարանը եւ վեր է առնում նորանից քանի մի տոմսեր).

Առէք ձեր վկայագրերը և նոցա հետ ութսուն մարկ: (Աշխատասէր ժպտալով): Այդքանը կարող եմ վստահանալ և հաւատալ ձեզ:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Ո՛հ, ի՛նչպէս բարի էք դուք: (Գիշ ծնունդ լաց լինելով):

ԲՕԼՖ.

Չարժէ շնորհակալութեան: (Տեւելով, որ Ֆաբրիցիոսն համեմատեալ նորա յետք համբարել): Ո՛չ, թողէք: Ես էլ այնպէս մարդ եմ, ինչպէս և դուք:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Չեմ կարող զսպել անձն շնորհակալութիւնից, երբ որ սիրտս ախպէս վիշտ է այդ զգացմունքով: Բայց ինչպէս կը հրամայէք. ես գնում եմ: (Յուզուելով, ընդհատ): Այդպէս երկար միջոց անհանգիստ արի, ներեցէք ինձ . . . : Տար Աստուած ինձ յաջողութիւն գործիս մէջ, որ կարողանայի վճարել իմ պարտքը:

ԲՕԼՖ.

Այն ժամանակ դարձեալ եկէք: (Տալիս է յետք ծնունդ քանի մի տոմս): Յանկամ ձեզ ամեն լաւութիւն:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

(Փայփայտեալ յետք, որ պալիս է նորան Բօլֆ): Շնորհակալ եմ ձեզանից Պ. Բօլֆ: (Աշխատելով, որ աստիկ յուշանշան էր): Բախտաւոր լինիք, զթատիրտ ջահել տիկին: Մնաք բարեաւ: (Գնում է աստիկ, ինքն իրան): Փոքր ինչ վատ եմ զգում ինձ: Մէկ րոպէ էլ: (Բռնում է սեղանից, որ դրած է դրան և համարի մէջ. այդ միջոցին Աշխատելով զարթոնելով ուղարկում է Ֆաբրիցիոսին վերայ՝ համեմատեալ Բօլֆին: Իսկ Ֆաբրիցիոսն անկարող լինելով ընդհանում սեղանի վերայ. և այդ ընթացքին նա նկատում է որ պալիս էր դրած համարի վերայ, նայում է նորա վերայ, համեմատեալ յետք, բարձրանում է որդից: Նորա երեսնից երեսում, որ նա զարթոնել է և ապաք. նայում է վերանը բաց. յետոյ հեղձեալ գորհաբանում: Նա զգալիում է պալիսը, յետոյ իրան. անհանգիստ մտքով է պալիս Աշխատելով վերայ և համարեալ ինչ ինչում յուշանշանից):

ԲՕԼՖ.

(Զննելով Ֆաբրիցիոսին): Ինչո՞ւ համար դուք այդպէս նայում էք ինձ վերայ:

ԱՊԱՐԱ.

Թող տուէք ինձ շնորհակալութիւն անել ձեզանից նորա փոխարէն:

ԲՕԼՖ.

Այսպիսի չին բանի համար. չարժէ:

ԱՊԱՐԱ.

Շնորհակալութիւն անել ինձ համար էք:

ԲՕԼՖ.

Նեւ առաւել ի դուր է. փաստ զի միայն ես կըմեծամ շահուած եթէ փոխէք այդ բնակարանը: Դուք զբառենեալի մօտ կըբնակէք և կըպահպանէք իմ դրամարկը: (Լսելով էր երեսում յայն, ասում է յետք և համարում է կաշառք իւրաքանչիւր զէպի Ֆաբրիցիոսն): Դուք դեռ այստե՞ղ էք:

հեծկալ, ապա նորա լայն թիթալի է փոխում և վերջումն դար-
ձեալ արդաւանքով): Նորա հօր պատկերն է . . : Նա իմ գուտարն է:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

(Ինչպէս իւրացած նորա վերջին խօսակցից): Այդ ի՞նչ է նշանակում
. . : (Յանկարծ կուտարարելով, հասկանալով, յետը դռնով որտեղ
վերայ: Ապա-մեծա՞ն հայտնի պարկերէն, յետոյ Թաթրեյեհ-նի վերայ,
ժամը շուշ է Կաշում):

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

(Անհասարակ թիթալով հայտնի նորա վերայ): Եւ այսպիսի
աղջիկ ունիմ, ի՞նչ բախտաւոր եմ ես: Թողն էլ աւելի: Դուք
ասումէիք միտո է գալիս, երեխայի մասին:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

(Իսկույն հայտնի պարկերէն, յետոյ Թաթրեյեհ-նի վերայ): Ո՛հ,
ո՛հ, ո՛հ:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Դուք գեռ բոլորովին յոյս ունիք որ այդ ես չեմ, բայց երկրա-
յութիւնը ձեզ չի օգնիլ. այդ ես եմ, Կարողութեամբ Թաթրեյեհ-նի . . .
ամենին նշանաւոր երգչուհի Իգա Բեյգուլի . . : (Իսկույն):
Այո, այո, այդ ես եմ: Նախկին կաշումաւոր, Կարողութեամբ Թաթրե-
յիւն, այս ինչ թուահամարի, մեղադրուած գողութեան համար
հանգերձ խորատկամութեամբ և սպանութեան փորձ փորձելու համար
(ընկնալով աւելի մօտ յարաւի վերայ, քիչով հեռութիւն և յետեւը աւել-
ուի վերայ լայն է: Ահա՛նա աւելի կանգնած է աշխարհ, յետոյ ար-
արայայտելով խորին պանծանք մտիկ է աւելի վեր և յետոյ ասարակով
խառն ցաւահոգութեամբ հայտնի Թաթրեյեհ-նի վերայ: Վերջապէս մօտե-
նումը նորան պանծալ փոքր էն էրկիւղով: Հանդարտութեամբ քրտն-
ջեւը նորա գլխի վերայ: Բայց յանկարծ շարժվելով յետը յետ է Կաշում
ժամելով յետով իւր երկը:)

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

(Զգալով Ահա՛նայի մօտեցումը՝ Բաթրեյեհ-նի գլխով և դառնում
դէպի նորան): Դու մօտեցար ինձ, սրգեակ: Ներեցէք ինձ, որ ես

վտահաղայ այդպէս անուանել ձեզ. բայց դուք այնու ամենայնիւ
իմ գուտարն էք: Ճշմարիտ չէ՞ արդեօք. պատկերով ինձ այժմ ճա-
նաչել դժուար է, քստնուչորս տարի է անցել, քիչ ժամանակ չէ:
Եւ ի՞նչ ժամանակ էր այն . . : Ես յանկարծ ներս եմ գալիս
այս տեղ և գտնում եմ իմ գուտար, որին վաղուց ես չէի համա-
րում կենդանի (հեծկալով) և այսպիսի գեղեցիկ, բարեհոգի
գուտար . . : Ո՛րդեակ, ես շուտ կերթամ, թողլ տուր ինձ մնալ
այս տեղ մի րոպէի չտի էլ: Որպէս զի լաց լինիմ քաւախանայտի
գառնութեամբ վարակուած սրտիս ցաւը:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Հայր, հայր, հայր:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Ես այսպէս լսեցի արդեօք, նա ինձ հայր անուանեց (համբո-
ւում նորա շրթերը): Բարի գաւազ: Ո՛հ, քեզ պէտք չէ՞ այդ անել:
Ես գեռ այնպէս փչացել չեմ, որպէս զի կարողանամ քեզանից
իմ իրաւունքներին այդպիսի խոտաւանութիւն պահանջել: Ի՞նչ
կարող է անել քեզ և քստնուչորս այսպիսի հայր . . . (Վեր է
կենում Բաթրեյեհ-նի դառնալով և փոխելով յոյս-անակցի): Ո՛հ, ես հեռա-
նում եմ: Ես միայն կամենում եմ ասել (ձեռք ձեռք լսակալով), որ այն
ժամանակ էլ անյայտ կորած չէի: Կամքի թուլութիւն թեթեւաբ-
ութիւն, բացակայութիւն որոշ պարագանքների, այդ բոլորը
զինեցին ինձ մարդկանց դէմ և ես ասում եմ բոլոր աշխարհը (նա-
յում է իւր աւելի փախչելով Կաշում-նի վերայ): Բայց այդ կինը ինձ կատաղա-
ցրեց: Անսահման սիրելուց ես բոլորը զոհեցի նորան՝ իմ կաշումը,
իմ ապագան, իմ ծնողաց օրհնութիւնը . . : Իմ անբախտա-
լիւնիցս նա յանկարծ նշանաւոր դարձաւ: Երկնային սօխակ
ամենքը կոչում էին նորան այն ժամանակ: Տեսնելով կոմսերի և
իշխանների իւր հետ շնթելը, նա սկսաւ ինձ հետ վարուել ինչ-
պէս խաղալիքի հետ: Եւ մէկ անգամ ասաց ինձ ուղղակի երեսին
«Ի՞նչպէս ցաւում եմ, որ իմ աղատութիւնս քեզպէս կորած
մարդուն տուի, արա՛ ինչ կամենաս, գնա՛ ուր կամենաս, ես քեզ
չեմ բռնում»: Եւ երբ ես վճռեցի թողնել նորան, այն միջոցին

Թուճաւոր գործը՝ նախանձը սողաց իմ սրտիս մէջ . . . և ահա մօտեցաւ գիշերը (Իբն-ժե արտի յարաւի վերայ)։ Ես թող և երկչոտ էի։ Ինչպէս շուն պառկում էի նորա ոտների մօտ. « Ես չեմ կարող ապրել առանց քեզ, չեմ կարող։ Դու կառավարիր ինձ, միայն քեզանից մի հեռացնի։ Եթէ ոչ նայիր, այս դանակով կը խփեմ մեզանից մէկի սրտին »։ Բայց նա խլեց ինձանից դանակը և դուրս վռնդելով իւր տանից՝ ասաց. « դուրս գնա, ես քեզ ատում եմ »։ Այն ժամանակ գիշեր էր, դուրս եկայ և միշտ առաջ էի գնում (Իբն-ժե արտի յարաւի վերայ)։ Այդպէս հասայ մինչև բանտը։ Իբր թէ ետեւիցս ընկած՝ քշեց տարաւ այն տեղ այդ կինը. ես ատում եմ և անիծում եմ նորան (նայում եմ Ագաթայի վերայ Կարա-ման, որ նորա վերջին խօսքերի մէջն էր ինչպէս որդիս և ընկնում եմ Կարա-ման վերայ։ Ուշք վերայ գալով, ընդհարեւի, Կարա-ման ասելով)։ Ներքի ինձ, ես չէի մտածում այն մասին, որ նա քո մայրն է։

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Իժմախտ հայր։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Եւ ահա ես յարձակվում եմ ինչպէս վայրենի գաղան դէպի քո կեանքիդ ստպարէզը։ Դու հիմա կարծում ես, ինչո՞ւ համար Տէրը ուղարկում է քեզ այսպիսի խայտառակութիւն. լաւ կը լինէր եթէ նա դարձեալ անհետանար։ (Ագաթա Բայասախան Նշան է անում գլխով)։ Միայն կարեկցութիւնից ասում ես ոչ։ Դու դեռ ջահիլ ես, որդի ունիս, և ձեր կեանքը, ինչպէս ինձ թվում է, այժմ լաւանում է։ Իսկ երբ կիմանան մարդիկ ո՞վ է քո հայրը, — այն ժամանակ բոլորը ապագայում փչացած է ձեզ համար։ (Ագաթա յոսոս-հարս-Բիւնից Կարա-ման յետեւի)։ Ի՞նչ գործ ունին մարդիկ իմ ուղղվելու հետ իմ երկար բանտարկութեան միջոցին (Կարա-ման Բայա Կանդար)։ Այո, ես կարող եմ այժմ ասել, որ աշխարհը ինձ համար ոչինչ է։ Նա ինձ ոչ մի բանում չի օգնել։ Ես կարող եմ միայն դիմել բանտարկութիւնից ազատողներին ընկերութեան նպաստին։ Իսկ իմ դուտերը և թուռներ չեմ կարող երեւալ։ (Մաթիւս-ժե Գրաւի, Կարա-ման)։ Ուրիմն մնաս բարեւալ, ցանկամ բարի գիշեր։

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Ո՛չ։ Դու չես հեռանալ այսպէս ինձանից, սիրելի, քաղցրիկ հայրիկ. (Գրի-ժե Նորան)։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

(Երկուս Գրի-ժե Նորանը՝ արարայարելով Բախար-Նիւն)։ Չաւակա, դուստր իմ, ինչպէ՞ս բարի ես, ինչպէս վերին աստիճանի բարի ես։

ՀՈՒԳՕ.

(Դրանից արահան-ժե)։ Մայրիկ, մայրիկ։

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

(Ահալ) . . . Հոգո՞ն։ (Իրան յիշում է Կարա-ման, նայում է այն-պէս Թաթեղի-ժե վերայ արարայարելով յոսոս-հարս-Բիւն և Երկի-ժե)։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

(Ի-ժե Գրաւի-ժե Կանդար)։ Ահա ինքզ էլ ես տեսնում, թէ ինչպէս թանկ է քեզ համար քո երեխան։ Դու համոզուեցիր այժմ, որ ես պարտաւոր եմ հեռանալ։ (Ժողովելով ի-ժե Բայա-ժե)։ Ես նորան չեմ կամենում տեսնել։ Ես աչքերս բռնած՝ կանցնեմ թողնիկիս մօտից։ (Երեւել Կարա-ման Ագաթայի)։ Եւ աւելի ինձ մի նայիր։ Միայն երազում կը տեսնեմ միմեանց։ (Ար-հարս-ժե յայտնի է նորա խօսքերից)։ Բայց ես գոհ եմ քեզանից. « սիրելի, քաղցր հայրիկ » քո այս թանկ խօսքերի համար . . . վաղը ես այս տեղ չեմ լինի, ներքի։ (Երեւել Կարա-ման ժե Կանդար էլ, որպէս զի նայի Ագաթայի վերայ)։

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Հայր, հայր (Ընկնում է Կարա-ման վերայ)։

(Վարա-ժե յիշում է)։

ԵՐԿՐՈՐԴ ԸՐԵՐՈՒՆԸ.

Ոյգի ԲօլՖի տան առաջը, Բեմի խորքում երեւումէ միայն տան մասը, միւս մասերը ծածկվումեն շարժական նկարների ետեւում: Տան երեսը, դիւաւոր ճակատը փողոցի վերայ է: Որ երեւումէ դրսի աջ կողմից: Այդու երեւելի մասը բաղկանումէ երկու բաժնից, դէպի ձախ Ագաթայի սենեկի երկու լուսամուտներն են: Այգից չի երեւում: Թէ ինչ է պատահում սենեակում: Դէպի աջ նոյն իսկ բորձրութեան վերայ ներշնչակող անցքի դուռն է: Դէպի որը առաւել հեռի, աջակողմը, մասամբ առանց երեւալու կցումա՞ծ են դործաւորների պարապմանց սենեակները: Այդ դրան առաջ փոքրիկ տերրաս կայ, դէպի որը տանումեն քանի մի աստիճաններ: Նախաբեմի աջ կողմից բաց հովանոց դէպի հանդիսականները, նորա մէջ դրած են սեղան եւ աթոռներ, Հովանոցի մօտ դրած են փայտէ արկղեր դաւարներով եւ ծաղկներով, այդ արկղերի վերայ ցրուած են երեխայական խաղալիքներ: Դէպի ձախ նախաբեմի վերայ ծաղկած մացառ եւ նստարան կայ:

ՏԵՍԻՆ ԱՌԱՋԻՆ

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. ՀՈՒԳՕ. Ետոյ ԱԳԱԹԱ. ապա ԲՕԼՖ եւ ԱՌԻ. այդեպան:

ՀՈՒԳՕ (կանգնած է կայքած հովանոցին փոքրիկ սանդուղքների վերայ, նորան բռնած ունի Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. հովանոցը ձեւացնող վանդակներին փոքրիկ դուռնաւոր դրօշակներ կապելով է սքրապում: Վարձաբերի բարձրացնելուն պէս ՀՈՒԳՕ կապումէ վերջին դրօշակը):

Այժմ՝ վերին դրօշակները իմա են բոլորը, ուրա՛ (Զաֆ է Կալի):

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ (Ծիծաղալով):

Ի՛նչ փառաւոր տեսարան: Եւ ի՛նչ գեղեցիկ է. բայց ցած իջիր սանդուղքներից եւ մտիկ տուր նոցա վերայ ներքեւից: (Հոգե՛ն նոցա օգնո՛ւմէ ինչո՛ւմ է ցած): Իսկ ի՛նչ ասաց մայրիկը: «Փոքրիկ տղամարդ, ժամանակ է քեզ քնելու»:

ՀՈՒԳՕ (գլուխը շարժումէ):

Դեռ վաղ է:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ:

Դու միշտ պէտք է լսես մայրիկին, որ կարողանաս երկար ապրել երկրի վերայ: (Ագաթա հրաշքով հարթաւորի դաժինդ, յախնուհի հեպտա՛ն էրկո՛ւմէ): Դէ, Հոգօ, շուտ դէպի մահճակալդ: Այնտեղ այնպէս լաւ է, ինչպէս գիտես:

ՀՈՒԳՕ:

Ո՛հ: Ես դեռ չեմ կամենում քնել:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (Նայելով Հոգույի վերայ յանդիմանութեամբ):

Հոգօ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ:

Դու լսեցիր:

ՀՈՒԳՕ (հարցական կերպով նայումէ մօր վերայ. որ պատասխան է տալիս մթնդած եւ խիտ հայեցումաճքով, այն ժամանակ ծիծաղելով մօտենումէ մօրը):

Մայրիկ, կամենումեմ, կամենումեմ միայն «բարի գիշեր» ցանկալ Պ. ԲՕԼՖին:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (ընդհատումէ նորա խօսքերը):

Ո՛հ. ո՛չ:

ՀՈՒԳՕ:

Ահա՛ մտիկ տուր, մայրիկ, նա կանգնած է այնտեղ այդեպանի հետ: (Հանա՛նք ինչի՛նչ, օրհնո՛ւմէ նորանո՛վ եւ հանչո՛ւմէ) Պ. ԲՕԼՖ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (անհանգիստ լինելով):

Սո՛ւս, Հոգօ: Մի կանչիր նորան:

ՀՈՒԳՕ:

Բայց նա ուրախութեամբ կըզայ այստեղ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (ինքն իրան):

Դիտեմ:

ԲՕԼՖ, (մօտենումէ աջ կողմից իսկ այդեպանը նորա ետեւից):

Ի՛նչ է պատահել, նշան տվող փոքրիկ:

ՀՈՒԳՕ:

Ես կամենումէի ցանկալ քեզ հանգիստ գիշեր եւ ցոյց տալ ի՛նչ եմ շինել: (Յայց է Կալի՛ն յեւո՛վ դրօշակները):

ԲՕԼՖ, (ծիծաղելով):

Փառաւոր է շինած սիրելիս: (Փայփայտօ՛ւմ նորա գլուխը): Նա ծաղկի պէս կըբացուի այժմ. Տ. Նտերն:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (սրտայոյզ):

Ձարմանալի է մի քանի օրուայ մէջ ինչպէս կազդուրուեց. բայց ես մոռացել եմ, որ ձեզ շնորհակալութիւն չըպիտի անեմ:

ԲՕԼՖ. (ժպտալով):

Ո՛հ, և այդ պատճառաւ ես հեռանումեմ: (Դառնալով այդէ-
պանին): Երթանք: Ա՛բէլ, ես ցանկանումեմ, որ դուք առանձին
ուշադրութիւն դարձնէք նոր վարդերով մացառների վերայ . . .
ինչո՞ւ համար էք դուք ծիծաղում:

ԱԲԵԼ:

Ներեցէք ինձ Պ. ԲՕԼՖ, ես ուրախանումեմ, տեսնելով ձեզ
այժմ շատ անգամ այգումը. վասն զի առաջ դուք համարեա
թէ բոլորովին ոտք չէիք դնում այստեղ:

ԲՕԼՖ:

Դուք այդպէ՞ս էք կարծում:

ԱԲԵԼ:

Այո՛. վերջին հինգ օրուայ մէջ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (առանձին ծանր թեքելով իւր գլուխը):

Որքան օրեր ես բնակումեմ այս տեղ:

ԲՕԼՖ. (ուրախ):

Ես չեմ կամենում աւելի տխրացնել ձեզ իմ անտարբերու-
թեամբ դէպի ծաղիկները: Երթանք: (Ագաթային) ցտեսութիւն...
(Հոգոյն) « գիշեր բարի » բարեկամ:

ՀՈՒԳՕ. (տալիս է նորան ձեռք):

« Լոյս բարի » բարեկամ (ԲՕԼՖ Աբէլին հէտ դնելով և Գնո՛ւմ դէպի
յախ)::

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (ինքն իրան):

Այսպէս այսուհետեւ անկարելի է:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (մոտիկ տալով դուրս գնացող ԲՕԼՖի վերայ):

Ահա ճշմարիտ մարդ՝ բարի հագւով: Այսպէս մէկ մարդ՝ ճանա-
չում էի միայն իմ հանգուցեալ ամուսինը, բացի զոցանից ես ու-
րիշ լպեքը չեմ ճանաչում:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.:

Այո՛, դուք ճշմարիտ էք ասում, (նախելով ախարի վերայ առաջ,
դէպի յախ. ևնքն իրան): Նա չափազանց բարի է: Նորա պատճառաւ
ես քեզ մոռանումեմ, խեղճ, ոգորմելի հայր:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (նստելով հովանոցի տուփի եւ գլուխով գործելով՝ թաքուն մոտիկ
է տալիս Ագաթային վերայ եւ գլուխը շարժելով, ինքն իրան):

Ինձ թվումէ թէ նա դարձեալ մէկ բանի համար ախ ու վախ է
քաշում:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (այն ժամանակ, երբ Հուգօն ծաղիկներով լի արկղի մօտ իւր խաղալիք-
ներով է պարապած, ինքն իրան):

Ինչո՞ւ համար ես թող տուի քեզ հեռանալու: Այո՛, բայց ես
մտադիր եղայ այս անել միայն որդու համար: Ահա արդէն երեկոյ
է. այժմ կարելի է մայրս գնումէ իւր կառքով և զմայլումէ լեռնե-
րում արեւի մէջ մանելու վերայ, ակամայ ախ կը քաշի, որ ստիպ-
ուած է պտրտել ուրիշ ընկերակից, որովհետեւ գուտորը չը կամե-
ցաւ նորա հետ աղբիւր, բայց նորան յարմար չէ հանգստանալ
կառքի փափուկ բարձերի վերայ . . : Եւ ահա հենց այն ճանա-
պարհի վերայ կանգնեց հանգստանալու համար մէջքը կռացած
հինաւուրց ծերուկը, կտրատուած շորերով, տոգոյն, դադրած:
Նա երկար մնն է եկել, էլ աւելի առաջ գնալ չի կարողանում . . :
Իսկ գեղեցիկ կինը նորա մօտից անցնելով կարեկցութիւնից ձգումէ
նորան արծաթի դրամ, այդ մոլորեցական է, կարծումէ նա: Ի՞նչ
էր մտածում. տրոնջումէ ծերուկը, իրան ձգած ողորմութեամբ
անսրտուած համարելով իրան և նայումէ տիկնոջ ետեւից: Եթէ
ինձ դրամ էլ պէտք լինէր, դարձեալ ես չէի ինդրիլ նորանից:
Բայց ահա տիկինը յետ է գառնում, նայումէ նորա վերայ զար-
մացքով և յանկարծ սարսափումէ. իսկ նա սկսած ճիւղ է արձա-
կում, իմ կինն է. (դուրս գալով յաւանքից և յետեւ թափու-
մով):

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (երբեմն գննելով Ագաթային, ինքն իրան):

Եթէ կարելի լինէր հարցնել. ի՞նչ է պատահել ձեզ, Տ. Նտերն:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (ինքն իրան):

Օ՛հ ի՞նչ դարհուրելի մտացածին կարծիքներ են: Տանեմ երե-
խային ննջարան . . : (Նայումէ շուրջը: Բարձրացած): Ո՛ւր է Հու-
գօն, (նա լսագ է կենո՛ւմ թաղիկների արկղի ետեւ):

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ. (փոքր ինչ անհանգիստ լինելով):

Ահա, ահա արդէն անհետացել է: (Տեանելով նորան, համայ Զի-
ժաղ-մէ): Մեր ստահակը թագ է կենում: (Բարձրաձայն): Դէ,
գուրս արի խնդրդ:

ՀՈՒԳՕ. (դուրս է գալիս):

Ես հիմա կերթամ քնելու:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Դէ երթանք, քաղցրիկ ստահակ: (Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ-ին)։ Ձեզ հետ ես
դեռ կըտեսնուեմ:

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ.

Ի հարկէ, ի հարկէ, դեռ պատիւ կունենամ: (Ագաթնա Հոգայե
հէր յախախտելից դուրս էն գնում. Հոգայե փախչում է առաջ):

ՏԵՍԻԼ ԵՐԿՐՈՐԴ.

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ. յետոյ Ի.Գ.Ա.

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ.

Նա ինչպէս երևումէ, բոլորովին ուրախ չէ: Ես ուրիշ եմ կար-
ծում...: Եւ ի՞նչ մարդիկ են: Ընդ ամենը հինգ, վեց օր է, որ
մենք բնակում ենք այստեղ և ինչեք չստացին խեղճ Տ. Շտերնի
և այդ հազուագիւտ մարդու մասին: (Յանկայի զոռաբանակով):
Յիմա՞ր մարդիկ, ասումեմ նոցա (ցոյց է արւիս դէպի յախախտելի)
այստեղ է բնակում Տ. Շտերն (ցոյց արւելքէյն յախ, յէր), իսկ
այնտեղ՝ լուսամուտները դէպի փողոց՝ Պ. Բօլֆի սենեակներն են:
Բայց մարդկանց անիծեալ նախանձը . . : Եւ ինչո՞ւ համար այսպէս
շատ անգամ գալիս է նա այգին: (Իրա մօտեմէ աջ կողմից, Երեմի
Լանչի օղ փչաւ, զգո՞ւշ-լեւա՞յն և հանդարտ): Եւ ինչո՞ւ համար
Տ. Շտերնը այսպէս ակնարկ է այժմ: (Ձեռքը արանո՞ւն յանկայի
ճրպանը): Ա՛խ, այս խորհրդաւոր նամակը, որը անծանօթի մէկը
այսօր գաղտուկ գրել է, ինչպէս վառուած պատրոյի իմ գրպա-
նումն է: (Տեանելով յանկայի Իրային հանգնած է-ր առջևը, վախե-
լով): Ո՞վ էք դուք:

Ի.Գ.Ա. (ձայնը ցածացնելով):

Խնդրեմ այդպէս բարձր չըլիօսէք: Դուք ինձ չէք ճանաչում:

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ. (զննելով Ի.Գ.Ա-ին):

Այժմ ճանաչումեմ այն տիկնոջը, որ տուեց մեր երեխային
ծաղիկներ և լալիս էր՝ մնաս բարև անելով նորա հետ: Եւ այս
նամակը ձեզանից է: (Սառսիկ անհանգստ-ութեամբ նայում է Ագա-
թայի «էնէակի» պարտ-հանին):

Ի.Գ.Ա.

Խնդրեմ այդպէս բարձր չըլիօսէք. կարող են մեզ տեսնել այս տեղ:

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ.

Կարող են ի հարկէ, այն տեղից, այն լուսամուտներից:

Ի.Գ.Ա. (բռնում է նորա ձեռից և տանում է դէպի հովանոց):

Այստեղ մեզ չեն տեսնի: (Աչխառելով հանդարտ մնալ): Կրկնու-
մեմ խնդիրս, աւելի հանդարտ խօսել:

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ.

Ահա, չէի կարծում ծերութեանս ժամանակը հասնել այսպիսի
զաղտնի տեսութիւններին:

Ի.Գ.Ա.

Իմ նամակիցս, — կարծեօք դուք կարդացած կըլինիք արդէն,
(Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ-ի Գլխով է անում), — դուք հիմայ գիտէք, որ ես, (ցոյց
արւելքէյն պարտ-հանի վերայ) այն տիկնոջ մայրն եմ: (Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ-ի
Գլխով է անում) Եւ յա՛ջան մէջ կարգադրում է յետեւից, նա ինձ չէրայ
բարկացած է, որ գնացի լեռները, (նա նշանակաւ շարժում է Գլխով):
Բայց ես չըհամբերեցի. դուք չէք հասկանալ, երբ որ թողն ունիս,
այն էլ այդպէս սիրեկան երեխայ, չես կարող հեշտութեամբ նո-
րանից բաժանուիլ, այն էլ ինձպէս միայնակ կնոջը: Դուք ինձ
ցաւակցում էք, այդպէս չէ, բարի Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ:

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ. (սրտայայտ, բռնում է Ի.Գ.Ա-ի ձեռքից և ամուր սկսում է, յետոյ
արագ ձեռքը յետ է քաշում և շփոթուած, իբր ներքոթիւն խնդրելով իւր ըն-
տանեքար վարվելու համար, նստում է նորա առաջը):

Ներեցէք իմ ակամայ յափշտակութեանս (ինքն իրան): Ի՞նչ
սառն են ձեռները: (Բարձրաձայն): Ինչպէ՞ս ամոստումեմ ձեզ:
Այսպէս ջահել՝ արդէն տանտ էք գարձել:

ԻԳԱ:

Ա՛խ, եթէ ես իրաւունք ունենայի տատ լինելու: Այնպէս կը-
օրէի իմ թողանք, և պէտք է ապրեմ նորանից հեռու: Դուք
զգուշացէ՛ք արդեօք, թէ ինչպէս ծանր է այդ: (Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. Գլխով է
անում, արտայայտելով կարեկցութիւն): Ուրեմն օգնեցէ՛ք ինձ հնարք
գտնելու, գէթ մէկ անգամ թողանս երեսին մտիկ տամ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (անհնարին կերպով):

Բայց մտածեցէ՛ք միայն ի՞նչպէս ես կարող եմ:

ԻԳԱ. (նորա ձեռքը բռնելով):

Մտածեցէ՛ք ի՞նչպէս տանջվում եմ: Հենց մի անգամ թո՛ղ
տուէք ինձ մտիկ տալ նորա երեսին, եթէ նա քնած է. հրաման
տուէք մօտենալ նորա անկողնակալին, որպէս զի կարողանամ
համբուրել նորան և կտրել նորա մազերից նշանի համար մի փունջ
այնպէս որ բնաւ նա չի նկատիլ: Այն ժամանակ ես կը հեռանամ
և էլ բնաւ չեմ վերադառնայ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (շատ սրտայայտ):

Ես ունէի երեք երեխայ և նոցանից ոչ ոք չը վերադարձաւ: (Նա-
յում է վեր): Տիրոջը հաճոյ թուեցաւ ուրիշ գրքի մէջ գրել նոցա:
Իսկ ձեզ որքա՞ն ծանր է յաւիտեան հրաժարուել կենդանի երե-
խայից:

ԻԳԱ:

Դէ՛ օգնեցէ՛ք ինձ, ձեռքից մի թողէք: Միայն թո՛ղ տուէք ինձ
մի փունջ մազեր վեր առնել յիշատակի համար: (Հանում է Գրա-
նէց ասիէ Դեբարիւն): Այս իմ պատկերը նկարած է, երբ ես ջահիլ
էի. ես կը թողնեմ ինձանից նորան յիշատակ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (զննելով պատկերը):

Այո՛, այո՛, այո՛: Ի՞նչ գեղեցիկ մեղալիօն է և որքան թանգ
պիտի լինի այդ: Եւ ի՞նչպէս քիչ փոխուել էք այն օրից:

ԻԳԱ. (լաւիս է):

Ո՛չ. ես աւելի եմ՝ փոխուել քան թէ դուք կարծում էք:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (լաւիս է. ցամաքացուցեալ):

Հասցա՛ւ ի՞նչպէս պէտք է մեզ սարքել: այժմ՝ մայրը երեխայի մօտ
է, բայց երբ նա կերթայ, այն ժամանակ կտրելի է: (Յանկարծ
բանում է Իրայի յետից): Այդ ի՞նչ է. այդ ի՞նչ է. խեղէ՛ք:

ԻԳԱ. (երկեւորից վայր է ձգում մեղալիօնը դռնի մէջ. լի տրեղերի մէկի վե-
րայ հովանոցի մօտ):

Ի՞նչ էք լսում:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (տանում է նորան աւելի հեռու դէպի աջ, այնպէս՝ որ հովանոցը
բոլորովին նոցա ծածկում է ետեւի կողմից, յետոյ թաքուն մօտենում է անկիւնից
Ագաթայի սենեակի լուսամուտներին, որ այդ միջոցին երեւում է պատուհանում):

Ես զարհուրանքի մէջն եմ. նա գալիս է այս տեղ. նա կամենում
էր այգին վերադառնալ:

ԻԳԱ:

Դէ՛ հեռանանք այստեղից, շուտով, շուտով: Ա՛խ. ես վախիշտ
վայր ձգեցի մեղալիօնս, և գտնել չեմ կարողանում:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ:

Ես կը պարտեմ, կը գտնեմ:

ԻԳԱ. (վախեցած):

Ո՛չ, հիմա չէ, յետոյ: Հեռանանք, հեռանանք:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ:

Եթէ կամենաք, կը տանեմ ձեզ իմ սենեակս, իսկ յետոյ երե-
խայի մօտ:

ԻԳԱ:

Այո՛, այո՛, շնորհակալ եմ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ:

Ի՞նչ անխեղձ եմ ես՝ որ վստահանում եմ այսպիսի գործի:

ԻԳԱ. (շտապացնում է նորան երթալ հեռանալ):

Նա այս բոպէիս կը գայ այստեղ հեռանանք շուտով:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (նայում է վերեւ):

Մի դատապարտիւր ինձ: (Հեռանում է Իրայի հետ դէպի յայտ):

ՏԵՍԻՆ ԵՐՐՈՐԳ.

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. յետոյ ԲՕԼ.Ֆ. (Այս տեսիլի բոլոր ժամանակը բեմի վերայ
հետզհետե մթնումէ):

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (Տ. Վ. օլմուտի խօսակցութեան վերջը Իդայի հետ դուրս է գալիս իւր
սենեակից դէպի նրբանցքը իսկ այն տեղից անցնումէ դէպի տերքասը եւ ձեռքումը
բռնած հօր պատկերը՝ դնումէ նորան):

Ա.Դ. այսպէս կայտան, անձնապատումն էր, ինչպէս այժմ
այնպէս չէ: Եւ այնու ամենայնիւ ես կարծումեմ նա այժմ աւելի
լաւացել է: (Նկատելով Եսայիայի Բօլի Տօպէնալը երկն-դէպ Զա-
ն-ձէ Եսայի պատկերը):

ԲՕԼ.Ֆ. (անհոգութեամբ ժպտալով):

Այդ ի՞նչ էր այդպէս ծածկում: (Նա լռում է ինքնուրուշ: Բօլի
Բնակչ-Նէմ): Ձեր ձեռքումը հաւանական է, ձեր ամուսնոյ
պատկերն է:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (դանդաղ գլուխը շարժելով, անձայն):

Այո:

ԲՕԼ.Ֆ.

Եթէ ես անհանգիստ եմ անում ձեզ՝ կերթամ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (Թաքցնումէ պատկերը շորերի մէջ կուրծքի վերայ, դժուարութեամբ
ժպտալով):

Ո՛հ, ո՛չ:

ԲՕԼ.Ֆ. (նոյնպէս փոքր ինչ յուզուած):

Ես ամուսնացած չեմ, բայց հասկանումեմ ձեր զգացմունքը...
ինձ ասել են, թէ ձեր ամուսինը ունէր ապագայ, եւ ջահել մեռաւ...:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Այո, նա հազուադիւր, ազնիւ եւ արժանաւոր մարդ էր, բարի
եւ քաղցր (Ժպտալով) ինչպէս դուք:

ԲՕԼ.Ֆ.

Ես դարձեալ ձեր շնորհակալութիւնը պէտք է լսեմ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Ո՛չ. պ. Բօլի. այդ չէ... բայց եթէ դուք իմանայիք միայն
(լռում է):

ԲՕԼ.Ֆ.

Ի՞նչ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Ինչպէս ձեր խօսակցութիւնը ու գործողութիւնները յիշեցնու-
մեն ինձ նորան: (Կապալի պէ): Այն մարդկանց՝ որոնց նա բարի էր
անում, նոյնպէս հեշտ չէր, վասն զի նա անումէր առատ սրտով:
Եւ թէպէտ նա չէր կարող բարեգործութիւն անել այն չափով, ինչ-
պէս անումէր դուք, որովհետեւ նա բոլոր կեանքում պատերազ-
մումէր միջոցի պակասութեանց հետ. բայց եթէ ապրելու լինէր
մինչեւ իւր ցանկութեանց հասնելուն, այն ժամանակ պատերազմից
յալթող դուրս կըգար: Ձեզ դիւրին է, դուք միշտ ունեցել էք օգ-
նութիւն, եւ այժմ անկախ էք եւ հարուստ:

ԲՕԼ.Ֆ. (ժպտալով):

Հարուստ եւ անկախ: Ես հենց նոր եմ սկսում:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Այո. նա էլ այսպէս էր մտածում: Լսելով ձեր պարկեշտ խօս-
քերը, կարծումեմ թէ իմ հանգուցեալ ամուսնոյն եմ լսում: Եւ
միւս կողմանէ... (Երբ երեւոյթիւն ահա): Նոյնպէս գեղեցիկ
էլ չէր:

ԲՕԼ.Ֆ. (ուրախ):

«Նոյնպէս» բառի համար ընդունէք իմ խորին երախտագի-
տութիւնն:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Ներեցէք իմ առանց կշռադատութեան խօսելուս, ես ինքս չը-
գիտեմ ինչ ասացի (Կապալի յոգնած մէջ): Եւ ի՞նչպէս իմ լեզ-
ուիցս դուրս թաւալայիս յիմարութիւն, որի համար ինքս էլ
չեմ մտածել:

ԲՕԼ.Ֆ. (բռնումէ նորա ձեռք):

Մի նախատէք ձեր անձը: Դուք գործնով երբէք ինձ չէք ան-
պատուել:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (հանդարտ յետ է քաշում ձեռք):

Ներեցէք ինձ... Ես կամենում էի ասել միայն իմ հանգուցեալ
ամուսնոյ մասին:

ԲՕԼՖ. (ուրախ),

Դուք ասումէք ինձ վերայ էլ (Կիւրաբար) : Միթէ դուք չէք կարծում, որ այսպիսի նմանութիւններ անելը երջանիկ է շինում :

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (յոգեւորած),

Ի՞նչ ասացիք դուք :

ԲՕԼՖ.

Որ նորան և ինձ յիշումէք միևնոյն ժամանակը . . :

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Ես միայն կամենումէի ասել, որ այն մարդկանց բարեկամը, որի մասին երեկ դուք պատմումէիք . . . ազնիւ մարդ է, (Եւրոպայի), նա հազուադիւր մեծահոգութեամբ նուիրեց իւր բոլոր կեանքը յօգուտ խղճալի բանտարկեալներին :

ԲՕԼՖ. (ջերմագին),

Ջօն-Հովարդ իմ իղէալս :

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Բոլորը, ինչ որ ասումէիք Ջօն-Հովարդի մասին, ես մօքու՜մ վերաբերումէի իմ ամուսնոյն և ձեզ . . : Նա, միևնոյնը կանէր ինչպէս և դուք . . :

ԲՕԼՖ. (անհամաձայնութեան նշան տալով),

Ի՞նչպէս կարելի է ինձ բաղդատել մեծ Ջօն-Հովարդի հետ, այդ ի՞նչ միտք է : Ես ունիմ միայն բարի կամք, իսկ Հովարդին, որի մասին շատերը ոչինչ չըզիտեն, մարդկութիւնը պարտական է երախտագէտ լինել, (Եւրոպայի) : Չնաշխարհիկ, բնութեալ սուրբ մարդ էր Ջօն-Հովարդ : Բոլորը, բոլորը գլուխ բերեց մենակ և համարեալ թէ բոլոր Եւրոպային թեքեց, որպէս զի փոխանակ սարսափելի բանտերի խուցերին՝ շինուին մարդկային բնակարաններ մեղապարտների համար : Ես կըցանկայի կարգաւ ձեզ թէ ինչպէս է արել նա այդ բանը : Այդ պարզապէս մի ինչ որ հրաշք է : (Յայտնի է Եւրոպայի հոգեւորականներին, որի վերայ դուք եւս Կիւրաբար), և ահա այն տեղ է նորա մասին գիրքը : Եթէ դուք նորան համակրումէք, պէտք է լսէք :

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (նեղանալով),

Այժմ :

ԲՕԼՖ.

Հապա ե՞րբ, եթէ ոչ այժմ. Հուգօն քնած է, իսկ ցերեկով չունենք աղատ ժամանակ, երկուսով էլ այժմ գործ չունենք : Այդ ընթերցանութիւնը կըցրուէ ձեր մտածմունքը և կըգրաւի ձեզ, մանաւանդ եթէ դուք միտ բերէք այն անբախտի մասին, որ մնացել է քանտարկութեան մէջ քսանուչորս տարի : Դուք նորան տեսաք այս օրերումն . . : Ձեզ ի՞նչ պատահեց :

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (Թ ոյլ),

Ոչ ի՞նչ : Դուք ճշմարիտ էք ասում : (Մեղծ) : Ներեցէք ինձ : (Նայա՛մ անհանգստութեամբ իւր շո՛ւրջը) : Բայց դուք հրաման կըտաք ինձ . . : (Կանչում է) : Տ. Վօլմուտ :

ԲՕԼՖ.

Ինչո՞ւ համար էք կանչում նորան :

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Տիկին Վօլմուտին : — Ինչո՞ւ համար : Ես կարծումեմ, նորան պէ՛տք է այստեղ լինել, ինձ մօտ :

ԲՕԼՖ. (քիչ լուրսութիւնից յետոյ),

Դուք ճշմարիտ էք, ճշմարիտ :

ՏԵՍԻՆ, ՉՈՐՐՈՐԴ.

ՆՈՅՆ ԱՆՁԻՆՔ : ՏԻԿԻՆ ՎՕԼՄՈՒՏ :

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (վազումէ դալիս ձախ կողմից, յետեւից),

Ես այստեղ եմ : Ի՞նչ պատահեցաւ :

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (դնալով դէպի տերրաս),

Պ. Րօլֆը ձեզ կասէ, այստեղ մնացէք : (Րօլֆին) : Ես գնումեմ ճրագ բերեմ (Ինչո՞ւ երան) և կըտանեմ պատկերը :

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ :

Այդ ես էլ կարող եմ անել (Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. յետոյ շարժողութեամբ Կանչում է նորան, հարմարեալ արեւմտեան) : Ինչո՞ւ համար է ճրագը Պ. Րօլֆ : (Ինչո՞ւ երան անհանգստութեամբ) : Իսկ ի՞նչպէս դուք կերթայ այժմ իմ այն տիկինը : Եւ նորա մեղալիսը դեռ այս տեղում վեր է ընկած :

ԲՕԼՖ. (նպատակ):

ձշմարիտ չէ՞ արդեօք, որ դուք էլ նոյնպէս սիրումէք գրքեր և գրականութիւն:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Ֆրականութիւն: Բանաստեղծութիւն: Ես պատրաստ եմ կեանքս տալու բանաստեղծութեան համար:

ԲՕԼՖ. (ծիծաղելով)

Դուք նոյնպէս կարդումէք Գեօտէի և Շիլլերի հեղինակութիւնները:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Շիլլերի, « Խորամանկութիւն և սէրը », ես տեսել եմ նաև միանգամ արքայական թատրոնում: (Ձեր՛ գրաւորաւդ արեւմտահայերէն):

« Ֆերդինանդ: Քեզանից աստուածային: Խորամանկ ինտրիգները պատառեցին մեր սրտի կապը »:

ԲՕԼՖ. (մենք և Վաթան կը վառէք ճրագը իւր սենեակում):

Ձեզ պատշաճ էր դերասանուհի լինել. բայց եթէ դուք այժմ մեծարէիք ինձ մէկ բաժակ լիմոնադով:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Յօժարութեամբ, Պ. Բօլֆ: Ի՞նչ պատիւ: Ես հենց հիմա պատրաստեցի թարմ լիմոնադ (ինչի էլ չեմ) այն տիկնոջ համար կարծումէի: Բայց նա կը համբերի: (Բարձրաձայն) Ա՛յո, բոլորէիս կը բերեմ: (Վաղուհի դէպի յալ, հանգ է առնում և յանկարծ վերադառնում) Լիմոնի օշարակ . . . ի՞նչ գեղեցիկ հատուած միտքերի դորա մասին (առաջին արեւմտահայերէն):

Քեզ համար լիմոնադ էր պատրաստուած դժոխքում,

Նորանով անվրէպ մահ գտար դու քեզ համար:

ԲՕԼՖ. (կապաղով):

Ես ինքս կերթամ նորա ետևից:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Ո՛չ, ո՛չ, ես այս րոպէիս (վաղուհի գնում):

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (մտնում ճրագով, մէկ փոքր անհաստատ ձայնով)

Այժմ կարելի է սկսել:

ԲՕԼՖ. հովանոցում մօտենումէ սեղանին եւ վեր առնում գիրքը

Ես այսօր էլ կարդումէի (նոյն-ձէ Ագաթանգի վերայ), կամ թէ կարելի է դուք չէ՞ք ցանկանում:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Ընդհակառակը յօժարութեամբ:

ԲՕԼՖ. (ժպտալով)

Ուրեմն, այս տեղ մեր փոքրիկ բարեկամի դրօշակներին տուի: (նոյն-ձէ, Ագաթանգ, նոյնպէս նոյն-ձէ):

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (վերադառնումէ ձեռքին բաժակ լիմոնադով)

Ես քիչ թափեցի, խնդրեմ ներել իմ անյաջողակութեանս:

ԲՕԼՖ.

Շնորհակալ եմ ձեզանից (վեր է առնում գիրքը, Ագաթանգ):

Ուրեմն ես սկսեմ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Դուք կամենումէք բարձրաձայն կարդալ:

ԲՕԼՖ. (նայումէ նորա վերայ ուրախ):

Այո:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (ինքն իրան):

Միայն այդ էր պակաս: Ա՛յո: (Սառսիկ ցաւելով նոյն-ձէ գրքի վերայ, հանդուգն դուրս գնում):

ԲՕԼՖ.

Ինձ թուեցաւ՝ թէ դուք ցանկանումէք լսել:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Այսպիսի յարգութիւն ինձ համար:

ԲՕԼՖ.

Ուրեմն մնացէ՛ք մեզ հետ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Դուք արժանացնումէք ինձ այսպիսի պատուի: (Յանկարծ ահալ ինչի էլ չեմ):

Հապա իմ գերին, տա՛նք:

ԲՕԼՖ.

Ձէք հաճի արդեօք վեր առնել արժու և նստել:

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ.

Եթէ կը հրամայէք (Ինչ է Ինչ) : Տատը կը մնայ թողան հետ :

ԲՈԼՖ. (Նկատելով, որ երբորդ եւ վերջին աթոռի վերայ դրած է մեծ միածալ գիրքը) :

Նեղութիւն կրէք վեր առնել աթոռի վերայից գիրքը : (Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ. : Դո՛ւք չեք հասկնալ, ի՞նչ է առնալ գիրքը և դո՛ւք չեք թելադրուի : Մեծ վերանորոգիչ բանտարկութեան սխտեմայի, բարեկամ մարդկութեան Զօն-Հօփարդ : »

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ. (անհանգստութեամբ դժգոհած շարժւումէ իւր աթոռի վերայ, համարեա թէ բարձրաձայն) :

Դորանից բարձր ոչինչ չի կարող լինել (Լայր է Գեորգի գիրքը յապակի վերայ) :

ԲՈԼՖ.

Այդ ի՞նչ է :

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ.

Խնդրեմ, հարիւր հազար անգամ ներողութիւն : Ինչպիսիք արարած եմ ես (Կոնստանտին գիրքը գլխից Բարձրացնել) :

ԲՈԼՖ.

Մի բարձրացրէք. նստէք միայն հանգարտ : « Մարդկութեան բարեկամ, Զօն-Հօփարդ աշխարհումը ամենալաւ մարդերից մէկը : »

(Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ. ԲՈԼՖի կարգաւոր ժամանակը խօսումէ ինքն իրան կիսաձայն, սկսումէ բարձր յողմոց հանել բառականութիւնից, որ ներկայ է գտնվում ընթերցանութեան ժամանակ) :

ԲՈԼՖ. (աղամայ ծածկումէ գիրքը) :

Այդ ի՞նչ է պատահել ձեզ :

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ.

Միթէ ես մի բան արի՞ :

ԲՈԼՖ.

Դուք ձեր անձնով ամբողջ հասարակութիւն էք ներկայացնում : Ես սկսում եմ մէկ անգամ էլ . . . :

ՏԵՍԻՆ ԶԻՆԳԵՐՈՐԴ.

Առաջին անգամ, ԴԵՄԻՏՐԻՍ ԲԵԼԻՆՍԿԻԵՆ ԵՎ ՖԻԴԵԼԻՍԿԻԵՆ (ձեռնոց շինողներ մտնում են աջ կողմից) :

ԴԵՄԻՏՐԻՍ (կատարեալ լուրջ մտեհումէ ԲՈԼՖին այն ժամանակ, երբ երկու աղջիկները մնացել են դեռ բեմի խորքումը, նայում են Աղաթայի եւ ԲՈԼՖի վերայ փափաքով իրար հետ) :

Խնդրեմ ներել, որ անհանգիստ եմ անում ձեզ. պ. ԲՈԼՖ (Կոնստանտին Եւսէպ Կոնստանտին) : Բայց ես պարտք համարեցի խնդրել ձեզանից ուշադրութիւն դարձնել այն բանի վերայ, որ տան առաջ ես տեսայ այսօր կրկին նոյն իսկ մարդը :

ԲՈԼՖ. (անբաւական որ նորան շփոթեցին) :

Ո՛ւմ, անունն ի՞նչ է այն մարդուն :

ԴԵՄԻՏՐԻՍ.

Նորան, որի մասին արդէն ձեզ տեղեկութիւն եմ տուել, որ նա բոլոր այդ օրերը, իբր գիտութեամբ թափառումէ ձեր տան շուրջը, այնպէս ծեր է, սպիտակահեր (Ներշնչաբարձր), հագնւած է ինչպէս մուրացկան : Ամէն երեկոյ նա զիտումէ սեր տունը և շատ անգամ կանգ է առնում այգու պատի մօտ :

ԲՈԼՖ.

Ինչ ասացէք, երբ նա դարձեալ կերեայ : Ի՞նչ է պէտք այն օրիորդներին :

ԴԵՄԻՏՐԻՍ.

Նորա ձեզանից խնդիր ունին :

ԲՈԼՖ.

Այսպիսի տարածում : (Վեր է Կոնստանտին) :

ԲԵԼԻՆՍԿԻԵՆ. (պարկեշտութեամբ մտեհումէ, ֆրիդերիկա աւելի համարձակ եւ անձնապատան դալիս է նորա ետեւից) :

Ներեցէք պ. ԲՈԼՖ : Մենք եկել ենք յանձնարարութեամբ :

ԲՈԼՖ.

Ո՛ւմից :

ԲԵԼԻՆՍԿԻԵՆ.

Մեր օրիորդներից, որոնք բանում են ձեր գործարանում :

ՖՐԻԳԵՐԻԿԱ:

Դուք յանկարծ արձակեցիք մեր ընկերներէն մէկին Դորոթէյ վենտերին, առանց պատճառի:

ԲՕԼՖ:

Արձակեցի այն պատճառաւ, որ նա վարվումէր այնպէս, որ օրիորդներին անվայել է: Ես կարծումեմ, որ դուք յանձնարարութիւն չունիք պաշտպանելու նորա վարք ու բարքը:

Քէթիլէն, (հեղուկեամբ),

Ո՛հ, ո՛չ, պ. ԲՕԼՖ. բայց կարելի է, ձեր յայտնի բարեսրտութիւնը . . . :

ՖՐԻԳԵՐԻԿԱ, (նայումէ փոքր ինչ յանդիմանաբար Ագաթայի վերայ),

Այս տեսակ բան պատահումէ ուրիշների հետ էլ, պ. ԲՕԼՖ: (Ագաթա նկատելով նորա հայեցողութիւնը աշխարհի մէջ և յազման մէջ տեղից վեր է կենում):

ԲՕԼՖ, (այս բոլորը տեսնումէ, աշխատելով հանգիստ մնալ, դէպի Ֆրեդերիկա),

Վիճելու չենք մենք այս տեղ այժմ: Բացառութիւնների համար ես ժամանակ եմ նշանակել զրասենեկում՝ զործից յետոյ: Այժմ գիշեր է արդէն: Մնա՛ք բարեաւ:

ՖՐԻԳԵՐԻԿԱ:

Դուք դէպի մեզ շատ անբարեհաճ էք (նայումէ Ագաթայի վերայ): Բայց ո՛չ դէպի ամէնքը, ինչպէս երևումէ, ոմանց համար դուք բացառութիւն էք անում, ահա ի՛նչ պատճառաւ մենք էլ կարծումէինք:

ԲՕԼՖ, (սաստիկ դրդուած),

« Գիշեր բարի »:

Քէթիլէն, (նայումէ յանդիմանութեամբ Ֆրեդերիկայի վերայ, յետոյ պարկեշտութեամբ է խօսում),

Մենք դուրս ենք գնում, պ. ԲՕԼՖ: (Լալի ասումէ Ագաթային, որ յազմած է քուրք լաւ խօսիլից և կը ծախում է իւր պաշտօնը): Ուրիշները քեզ նախանձումեն, բայց ես ո՛չ: Թո՛ղ ցնդաբանեն ինչ որ կամին:

ԲՕԼՖ:

Դէ մէկը, դորանց ճանապարհ դիր,

ՖՐԻԳԵՐԻԿԱ:

Մենք հեռանումենք, հեռանում. (վերադառնալով նայումէ Ագաթայի վերայ): Մենք կարծումէինք, — դուք փոքր ինչ ներողամիտ կըլիւնիք, վասն զի դուք ինքներդ . . . :

ԲՕԼՖ, (վճռաբար),

Խնդրեմ՝ ձեզանից թողնէ՛ք իմ տունս:

Քէթիլէն, (վախով նստումէ մնջիկ, ինչպէս եւ Ֆրեդերիկան. վերջինը շուտով հեռանումէ դէպի աջ, կամենումէ երթալ նորա ետեւից. բայց արագ դառնումէ դէպի Ագաթան, մեղմ եւ բարեսրտութեամբ),

Դորոթէեա — Վինտեր արդէն խա՛ղ է կապել քեզ վերայ, բայց այդ խաղը ես չեմ երգի (ժպտալով) ցանկամ ձեզ բախտաւորութիւն: (Էլի մէկ անգամ նայելով և «րպէ՛ս լի ներսդ — լի — ինչքէ՛ս»): Բարի գիշեր պ. ԲՕԼՖ: (Դուրս է գնում աջ կողմից):

(ԲՕԼՖ, գալիս է քանի մի քայլ նորա ետեւից, յետոյ կանգ է առնում, եբք թէ զգալով իւր անզօրութիւնը, կողմնակի մտիկ է տալիս Ագաթայի վերայ, որ յուզման մէջ՝ հազիւ կանգնել է կարողանում ոտքերի վերայ, Միւսները կտրուած են, ընդհանուր լռութիւն):

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ, (որպէս զի ընդհատի լռութիւնը),

Ես կերթամ երեսային ակը տալու: (Վերադառնալով լաւ — լի — Գնում է յաճախալ իւր յանգիստ, բայց կանգ է առնում և լաւ — լի): Մի երգի ձայն (փառանք իւրաքանչէր):

Իմ գանձն է տանտէրը:

Տանտէր պէ՛տք է լինի,

Որ ինձ ձրի բնակարան տայ

Ինձ ընդարձակ ապրել լինի:

ԴԵՄԼԵՐ, (ինքն իրան, բարկացած),

Այդ Դորոթէեա — Վինտերն է երգում փողոցումը (հանդարտ լալի Դուրս է գալիս իւրաքանչէր):

Երգեցողութեան ձայն երկու կանանց (փառանք իւրաքանչէր):

Մեր տէրը սիրումէ

Բոլորից միայն ինձ,

Որ գիտեմ երևիլ
Հպարտ ամենից:

ԲՕԼՖ. (Լսումէ մի քանի բողէ, եւ երբ երգեցողութիւնը լուումէ՝ յամրաբայլ վե-
րադառնումէ դէպի հովանոցը, կեղծ հանդարտութեամբ):

Կարելի է մենք դարձեալ կրկարդանք:

Մէկ ԶԱՅՆԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ (Ժողայն):

Առաքինի լինելը լաւ է,

Մենք էլ սիրտի միշտ երեւանք

Բայց իմացէք ի զուր չէ՝

Որ մեզ մարդիկ չըհաւատան:

ԵՐԿՈՒ ԶԱՅՆ (Դիւանց հէտ « Կոսմոս »-ը Երգումէ, հեղինակ հեռա-
նայլէ և վերջը երգեցողութիւնը դադարեցնում):

Երբ այգիումն միայնակ,

Հեզ ոչխար եմ ձեռնում . . :

Նորա ցանկութիւնքը համակ

Հեշտութեամբ եմ կատարում:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ (Ծանր շունչ առնելով, ինքն իրան):

Վերջապէս հեռացան նորա: — Նախանձոտ արարածներ: Յձի
ծնունդներ: (Նայումէ ցաւալիցաբար Ագաթայի վերայ, որ Երգումէ արար-
ածը Նաշխանակ): Ընթերցանութիւնից այսօր ոչինչ դուրս չի գալ:
(Գաղտնի դուրս է գնում դէպի յան):

ՏԵՍԻԼ ՎԵՅԵՐՈՐԴ.

ԲՕԼՖ եւ ԱԳԱԹԱ.

(Ագաթա, նայելով վերեւ երգի սկզբում, վերջանալուց յետոյ ծածկումէ աչքերը,
տատանվելով գնումէ դէպի տերասը):

ԲՕԼՖ. (Նորա ետեւից ուժգին ձայնով):

Ո՞ւր էք գնում դուք:

ԱԳԱԹԱ.

Այս տեղից հեռով:

ԲՕԼՖ. (Կարճատեւ լուռութիւնից յետոյ):

Քննելով էք գնում:

ԱԳԱԹԱ.

Կարելի է: Իսկ վաղուեան օրը ես բոլորովին կըհեռանամ այս
տեղից:

ԲՕԼՖ.

Ո՞ւր: Ինչո՞ւ համար:

ԱԳԱԹԱ.

Խնդրեմ ձեզանից չարգելէք ինձ:

ԲՕԼՖ.

Ո՛չ, ո՛չ: Ելի մէկ բառ: Դուք կամենումէք ինձ թողնել և իմ
տունը:

ԱԳԱԹԱ.

Այո՛, ես վճռել եմ:

ԲՕԼՖ.

Այն պատճառաւ, որ այդ մարդիկ՝ մարդիկ չեն, այլ յիմար, չար
և անմիտ արարածներ . . . :

ԱԳԱԹԱ.

Ինչո՞ւ համար էք նոցա վերայ բարկանում: Դուք ինքներդ
խոստովանվումէք, որ ես պէտք է դուրս երթամ: Ի սէր ձեր, ի
սէր իմ, մի արգելէք:

ԲՕԼՖ. (մտտնումէ նորան, նայումէ բարեկամաբար նորա աչքերին):

Ո՛չ: Ես պէտք է ձեզ բոլորը ասեմ հենց հիմա, ինչ որ վաղուց
իմ սրտումն էր: (Երգումէ յետից և լսելի արանումէ նորա դէպի հա-
թախէ): Հաւատացնումեմ ձեզ ամէն բանով, ինչ որ կան աշ-
խարհումը, որ ես բարի դիտաւորութեամբ առաջարկեցի ձեզ
քաշուել այս տեղ ձեր դժգոյն երեխայի հետ, մաքուր օդ ծծելու
համար (Ագաթա արհեստից գլխով է անում) և ի՞նչ դուրս եկաւ սորա-
նից: Իմ բարի դիտաւորութեանս մէջ երեւցաւ շատ անձնասի-
րութիւն: Ինձ իրէալ ընդունելով ազնիւ և անշահասէր Զօն—Հօ-
վարդին, ես չափազանց շատ մտածեցի իմ բաւականութեան հա-
մար, և չափազանց սակաւ ձեր վերայ և աւելի քիչ աներես
մարդկանց վերայ: Եւ ահա՛ ես այժմ պատճառ եմ ձեր արտա-
սուքին և սրտի դառնութեանը: Բայց ես ձեզ այնպէս սիրումեմ .
. . . : (Ագաթա զարմացած նորա անսպասելի խոստովանութեամբ): Այո՛,
եւ սիրումեմ ձեզ Տ. Շտերն: Մնացէք այստեղ, այդ մարդկանց

Ջիգրու: (Աֆաւա ապաւն շապուհ շորա վերայ): Այո, մնացէք այստեղ, ինչ ամուսին:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (ընդհատ):

Ձեռք ամուսին:

ԲՕԼՖ:

Այս բոլորն ես բոլորն ասացի, ինչ որ արդէն վաղուց զգում էի: Այն օրից՝ երբ դուք տեղափոխուեցիք իմ տունը, ես ձեր ազդեցութիւնը իմ վերայ խոտուով անխուսէի. և մօրդ հետ այն տխուր տեսարանի ժամանակից ձեր կերպարանքը կրում էի սրտումս: Աշխարհը կարծում է, որ մենք միմեանց հետ լծորդ չենք, այն պատճառով որ ես ունիմ ինչ և իցէ, իսկ դուք չունիք. այդ աշխարհը բաղկանում է երեխաներից, որոնք իրանց բոլոր կեանքում խաղում են գրօշներով. էն դուր համար և վշտացնում են ձեզ, ձեր վերայ երգեր են շարադրում: Իսկ ես խոր զգում եմ թէ դուք ինչ ինչպէս մօտ էք և թանկագին... ձեր գեղեցիկ հոգւոյ և խելքի յատկութեամբ...: Եւ միթէ դուք նոյնպէս միայնակ չէք, ինչպէս ես: Առանց մօր — վասն զի դուք նորան չէք սիրում, առանց հօր (Աֆաւա ահից երեւոյ շապուհ): Ի՞նչ պատահեց ձեզ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (յուզման մէջ նայում է նորա վերայ):

Ոչէ՛ նշ:

ԲՕԼՖ:

Դուք դարձեալ այդ հայեցողածքն ունիք, ինչպէս այս մի քանի օրերը, այդ արտայայտութիւնը երեսիդ խորին տանջանքի նշան է: Թո՛ղ տուէք լուսաւորել նորան արեգակի ջերմ կարեկցութեամբ զէպի ձեզ...:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (հաղորած թոյլ):

Աւելի մի խօսէք...: (Ինչի իրան): Հայր. հայր: (Հեռանալով Բօլֆից: Բարձրաձայն): Այդ անկարելի է, ո՛չ երբէք:

ԲՕԼՖ:

Ինչո՞ւ համար անկարելի է:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Մի հարցնէք: Ես չեմ կարող ասել: (Միտք լարելով իօսիք է

պարտաւ): Ձեզ ի՞նչ ուրախութիւն կրկնի կապել ձեր կեանքը ինչպէս չնչին կնոջ հետ, որ բարձի թողի է արած ամենից: Ձեր ապագան դեռ ձեր առաջն է, դուք կարող էք ազգին և տէրութեանը օգուտ բերել: Ձեզ հասարակութեան մէջ յարգանքով շրջապատում են:

ԲՕԼՖ:

Դէ՛ ի՞նչ անենք, միթէ այդ բոլորը ես կրկնորցնեմ, եթէ դուք իմ կինը լինիք: (Ձեր զգացման): Ներեցէ՛ք, ձեր պատճառաբանութիւնները խոհեմ հիմն չունին: Մտածեցէ՛ք ձեր օրգւոյ վերայ...:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (խոր տրտմութեամբ):

Ա՛խ, իմ երեխաս, իմ սիրելի երեխաս: (Ինչի իրան): Նորա համար ես հրաժարուեցի քեզանից իմ խղճալի, թշուա՛ւ հայր:

ԲՕԼՖ:

Մտածեցէ՛ք նոյնպէս և մեր բախտի մասին (աւաւ խորաւ): Եւ նորա համար, թէ դուք սրբան թանկագին էք ինչ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.

Խղճացէ՛ք իմ վերայ, մի խօսէք ինչ ձեր զգացմանց մասին, — դուք չըզիտէք թէ ի՞նչպէս այդ ծանր է ինչ: (Շապուհ շորա վերայ): Ես չեմ կարող նորան ասել, բայց ծածկել նորանից ես չեմ համարձակի:

ԲՕԼՖ (զնուէ նորա ետեւից մինչեւ տերասի աստիճանները):

Ես այժմ ազադակում եմ զէպի ձեր սիրտը, Ագաթա:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (նայում է նորա վերայ քնքշութեամբ):

Եթէ արգարե ինչ դուք սիրում էք, թո՛ղ տուէք ինչ այժմ:

ԲՕԼՖ:

Յոռութիւն. մինչեւ վաղուեան օրը, Ագաթա:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (հանդարտ):

Այո, մինչեւ վաղուեան օրը: Շնորհակալ եմ ձեզանից ամենի համար. ամենի... (հեռանալով):

ՏԵՍԻԼ ԵՐԹՆԵՐՈՐԴ.

ԲՕԼՖ (միացնակ, Յեռոյ) ԴԵՄԼԵՐ,

റോളം.

Նա կամենում է թողնել իմ տունը: Ո՛չ, ո՛չ. բնաւ ո՛չ: (Բաղդատ-
տար-Լեւոն Ժպտում է): Այս րոպէին ես բոլորը կարգացի նորա սրտի
մէջ: Նա իմն է և չրպէտք է ինձ թողնի: Միայն այդ թշուառ
արարածների երգը պիտորեց նորան, բայց այդ կանցնի կերթայ:

ԴԵՄԼԵՐ, (մտնողմէ աջ կողմից),

Այդ արդէն չափից դուրս աներեսութիւն է: Ես պէտք է ձեզ իմաց անեմ պ. Րօլֆ:

റോൾ.

Ի՞նչ է պատահել:

ԴԵՄԼԵՐ:

Այն կատկածաւոր ծերունին, որի մասին Պ. Րօլֆ, ես ձեզ ասա-
ցի, — տեսայ այս բոսկէիս այս տեղ, այգումը:

ԲՕԼՖ, (զբաղող):

Ի նշուէս է մտել:

ԴԵՄԼԷՐ:

Այն չափ օրիորդները դուրս գնալով այս տեղից, թողել են այգու գուռը . . . :

பொல்.

Բայց ե՞ն թողել:

ԴԵՄԼԵՐ:

Այո: (Կոճիկահալալ): Այդ դռնով, հաւանական է ծածկա-
բար մտել է ծերունին:

POLB.

ଅର୍ଥାତ୍ :

ԴԵՄԼԵՐ:

Ես չեմ կարծում, որ նա կամեցած լինի մէկ բան բերել, այլ
հաւատացած եմ, որ նա փճուել է տանել այս տեղից . . :

POLE,

Ի՞նչու համար նորան չբռնեցիր :

ԴԵՄԼԵՐ, (երեւակայեւով),

Մ/Ժ ու թեան մէջ՝ մաքառներում յանկարծ անհետացաւ ին-
ձանից:

1013.

Կանչեցէք այգեպանին. երկուսով էլ նկատեցէք նորա հետըր: Դուք ինձ պատասխանատու էք, թէ նա այստեղից դուրս գայ: (Դէ՛վէր արքայայտելով Խոհարհո-Մե-ն Դե-ն-ձ Եւ-ը արդի վերայ): Նոյնպէս իմաց տուէք ամէն դէպքում և փողոցի հերթակալ ոստիկաններին, աւելի ոչինչ: Իցէ թէ ծերունին առանց չար մտքի մտել է այգին: (Դէ՛վէր Կահաճելով Ժպտո-ն): Գնացէք: (Դո-րո էն Գալէս աջ Կողմից. Բջջջ նայո-նէ Ագաթայի լո-սասո-պին): Մութն է: Հաւանական է, որ նա միւս սենեակումն է, որդու մօտ: Այս տեղ նորա մէջ կըծագեն ուրիշ մտածմունքներ . . : Նս հաւատացած եմ այն բանում. ես զգումեմ իմ անձս այնպէս կայտառ, լի յուսով բախտաւորութեան համար: Դ՞ուրս գամ փողոցը, սենեակումը շունչս բռնվում է, ինձ հարկաւոր է մանգալ: (Դահո-ն-ձ Դէպի Ագաթայի լո-սասո-պինը, զգացմամբ): Մինչև առաւօտ բարեալ մնաս (Դո-րո է Գալէս Դէպի աջ):

ՏԵՍԻԼ ՈՒԹԵՐՈՐԴ.

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ (Ազատի միտերնուհէ լուսամուկտին քանի մի անգամ)

ԻԴԱՅԻՑ (յերարդ եւ) Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ.

(Այգաթա մատենոսմէ լուսամտետին՝ Ծածկուամէ նորան, վարագոյրը իջեցնումէ, որի ետեւից նա չի երեւում, Բանկարծ նորանից յետոյ, վառած ճրագով, նորա սենեակը այգիից երեւումէ կէս լուսաւորուած):

**ՖԱՐՐԻՑԻՈՒՍ, (դուրս է գալիս Ճախակողմից. մաքառներ լիջեց, գգպշ հե երգչու-
տուկի համբ) :**

Ամէն տեղ լռութիւն է: Դէ՛ վերջապէս: Դտտերս սենեակումը
լոյս է երեւում: Բարի որդեակ. մի՛ բարկանար ինձ վերայ, եթէ
ես մէկ անգամ էլ երեւամ քո աչքերին. միայն մի յուսահատուիր
եւ մի ասիր ինձ «մի՛թէ դու զեռ քաղաքից դուրս չես գնացել»:
Իբբէ Զորա հէփ Խաւել: Որդեակ, ես չըկարողացայ դուրս երթալ:

Այն ժամանակ ես կրփախէի յուսահատութիւնից . . : Այս
էլի մէկ անգամ, միայն մէկ անգամ կամենում եմ տեսնել քեզ՝
որպէս զի ասեմ «ցոյց տուր ինձ քո երեխային» . (Զանր հոգոյ է
հաշտ) և այն ժամանակ մնաս բարեալ յաւիտեան: (Նայոմէ
հաշտոյն): Այսօր այստեղ սանդղակներով վերայ կանգնած էր
իմ թուր. ես նորան տեսայ այդու դռնից (ցոյց է արելս Գրեյսի-
նէրի վերայ ժպտալով), սորանք նորա շինածն են: Վեր առնեմ մի-
այն մէկը ինձ յիշատակի համար: (Նայոմէ Զաղիւն արիւղի վերայ
հաշտոյն ծառ, որպէս ինչ ցանկալի այնպէս յետ Բերել Գրեյսի):
Այն ի՞նչ է փայլում ներքեւում: (Բարձրացնում է Գրեյսի ծառ-
ցնում է լապտերն և զարմացող զննում է նորան): Ինձ թվում է, որ այս
պատկերը Իդա Րէյնօլդին է, նորա աչքերն են, — այո, այդ նա
է: Ի՞նչպէս են նայում այդ աչքերը ինձ վերայ, որոնց համար
մէկ ժամանակ ես բոլորը զոհեցի (Գրեյսի Զիշտոյն), բոլոր-
ը, բոլորը . . : (Յետ է նայոմէ): Զի՞ ընծայել արդեօք այս պատ-
կերը իւր դատերը յիշատակի համար իւր ջանքերով ժամա-
նակը: Ես կրդարձնեմ այդ դատերս — (յանկարձ վախենում է): Մէկը
գալիս է, (անցնում է լապտերն. հետանում է: Լոմ է: Հաշտոյնի Գրեյս
է Գրեյս): Ո՛չ որ չըկայ, ինձ այնպէս է թվում: Համարձակ յա-
ռաջ: Մոլորութիւն ես չեմ կարող: (Համարձակ ինչ Զիշտոյն), աջ
կողմումը գրասենեակն է. բայց այնտեղ մահաճան լուսնիւն է,
եթէ ես դէպի ձախակողմ դուռը ծեծեմ, իմ դատեր սենեակը
այնտեղ կըլինի. իսկ նորա սենեակի դուռը ես մթնով էլ կըգտնեմ:
(Մօպէնում է Գրեյսի): Այն գիշերը՝ երբ ես մտայ լուսամուտից
աւելի վտառ էի, քան թէ այժմ: Դէ՛ յառաջ: Այսօր դու գո-
ղութիւն անել չես ուզում: (Հանդարտ Բայ է անում նրբանցի
Գրեյս, անանջ է Գրեյս և Գրեյսի վախենում է): Լուսնիւն: Մէկը
գալիս է: Քայլերի ձայն. խօսակցութիւն . . : Կըթողնեմ իմ
մօտից անցնեն գնան: (Մօպէնում է Գրեյս):

ԻԳԱ. (Գրեյս է գալիս ետեւից, ձախակողմից, խօսում է հանդարտ եւ ահով)

Յետ է դարձնում երեսը):

Ես ոչինչ չեմ տեսնում: Այստեղ այնպէս մութն է:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. գնում է նորա ետեւից փոքրիկ լապտերով. ձեռով լուսի առաջ
փակելով լուսի:

Գալիս եմ, գալիս եմ, որ ձեզ լոյս տամ: Ոչ որ մեզ չի տես-
նիլ. մի վախենաք:

ԻԳԱ.

Ինչ զարհուրելի էր ինձ երբ նստած էի ձեր սենեակում, — վա-
խենալ իմ աղջկանից և նորանից փախչիլ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Լռեցէք այժմ: Մեզ պէտք է դեռ պառել գտնել մեղալիօնը:

ԻԳԱ.

Այո, այո: (Լուսնիւն Գրեյսի յայն նրբանցիւն և Գրեյսի լայն
ընկնելու յայն): Այն ի՞նչ ձայն է այնտեղ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (ահով):

Այն տեղ մէկ բան վայր ընկաւ:

ԱԳԱՅԱ. (սենեակից նորան տեսնել չի կարելի. բարձրաձայն):

Ո՛ր է այնտեղ: (Յանկարձ Գրեյսի): Մարդ է: (Վազ է Գրեյսի
Գրեյսի Բայ լուսամուտից Գրեյսի շրջի ձեռք, արձակ ձեռքով. հանում է):
Օգնեցէք, մէկը մտել է այստեղ:

Տ. (ՎՕԼՄՈՒՏ. առջեւում ձախակողմից, նստաբանի մօտ):

Օգնութիւն հասէք, օգնութիւն, այստեղ:

ՏԵՍԻԼ ԻՆՆԵՐՈՐԴ.

ԻԳԱ. Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. ԱԳԱՅԱ (Թաղ է կենում): ՖԱՐԻՑԻՆԻՍ.
ԴԵՄԼԷՐ. ԱԲԵԼ. յետոյ ՐՕԼՖ եւ երկու ոստիկաններ:

ՖԱՐԻՑԻՆԻՍ. (փախչում է ահով տերրասի վերայ):

ԴՈՒՐՍ, ԴՈՒՐՍ այս տեղից:

ԴԵՄԼԷՐ. (արագ աջ կողմից դուրս է գալիս, դուռում է):

Նա տուն էր մտել, բռնէք գողին. (Ֆաբրիցիւն Գրեյսի
Գրեյսի, ԴԵՄԼԷՐ Գրեյսի և Գրեյսի): Կայ, դու ինձանից չես ազատուի:

ՖԱՐԻՑԻՆԻՍ. (յուսահատ):

Բայ թող: Բայ թող. (Բրեյսի Գրեյսի, Գրեյսի Գրեյսի և Գրեյսի):
Գրեյսի Գրեյսի Գրեյսի և Գրեյսի Գրեյսի):

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (Կիսաձայն, տաք, տաք):

Ի՞նչ մտ: Ապիրտ կածեմ և նորան ուշքի կըբերեմ (Իդային պանսոն-ժ Երաւը դէպի յախ):

ՖԱՔՐԻՑԻՈՒՍ. (Խփած աչքերով, Ինքն իրան):

Այդ զարհուրելի է, զարհուրելի: (Կիսայայն) : Դէ՛ հեռացրէք ինձ: (Ոտքիկանները պանսոն-ժն նորան դէպի յաւաջ, աջակողմէ, Դէ՛-լէք և Աքէլ հեռանալէն նորան: Բայց ճիւղ-ժն միայնակ և շայտ-ժն նոյա ետեւից):

ՏԵՍԻԼ ՏԱՍՆԵՐՈՐԳ.

ԲՕԼՖ. յետոյ ԱԳԱԹԱ. Էջերը Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

ԲՕԼՖ. (Ինչպէս խնայած):

Ի՞նչ գիշեր է: Ես ինչպէս երազումն եմ. երեւակայումէի մեր-ձաւոր բախտաւորութեան վերայ . . . և յանկարծ այդ ծերունին, որին ցաւակցաբար հաւատացի, մոքումը դրել էր ինձ կողոպտելու . . . :

ԱԳԱԹԱ. (մտնումէ տերրասի վերայ, դիտին քօղ ձգած, շփոթուած):

Հապա ի՞նչ է պատահել: Ինձ թուեցաւ, թէ ես լսումէի իմ մօր ձայնը:

ԲՕԼՖ.

Այո՛, նա այստեղ էր: Եւ երկիւղից ուշագնայ եղաւ, տեսնելով ծերունիին, որ մտել էր գիշերը այս տեղ . . . Ո՛հ, ինչպէ՛ս թեթեւամիտ ենք մենք:

ԱԳԱԹԱ.

Ո՞վ էր այդ ծերը:

ԲՕԼՖ.

Նոյն ինքն, որին դուք տեսաք այս օրերում մեր տանը՝ ազատ-ուած բանտից . . . :

ԱԳԱԹԱ.

Ո՛չ, ոչ, անկարելի է:

ԲՕԼՖ.

Ի՞նչ պատահեց, ձեզ:

ԱԳԱԹԱ.

Ես ասումեմ ձեզ ոչ: Այդ նա չէ՛, հաւատացնումեմ, նա չէ՛:

ԲՕԼՖ.

Ես չեմ հասկանում ձեր խօսքերը: Ես տեսայ նորան, ինչպէս տեսնումեմ ձեզ այժմ . . . :

ԱԳԱԹԱ.

Իմ հօրը: Ո՛չ, ոչ:

ԲՕԼՖ. (յետ կատելով Ագաթայից՝ զարմացմամբ մի քանի րոպէ լռումէ):

Երգումն եմ տալիս քեզ, խելքդ գլուխդ է: Այն ծերունին, որին այս տեղից տարան ոստիկանները, որը կամենումէր այս տեղ գողութիւն անել, ձեր հայրն է:

ԱԳԱԹԱ.

Ո՛չ, այդ անկարելի է: Ես չեմ հաւատում: Նա չէր եկել այս տեղ գողութիւն անելու, այլ տեսութիւն անելու ծածկաբար՝ ինձ հետ, մնաս բարեաւ ասելու վերջին անգամ (արագ ծփանալով) : Ազատեցէ՛ք, ազատեցէ՛ք նորան: Եթէ դուք ինձ սիրումէք, օգնեցէ՛ք նորան փրկելու երկրորդ բանտարկութիւնից:

ԲՕԼՖ. (սաստիկ զարհուրանքով):

Ձեր հօրը: (Ագաթա շարժումէ գլխով) : Մտածեցէ՛ք ի՞նչ էք խօսում: (Նա հասարակ նշան է անում) , բայց ի՞նչպէս ես կարող եմ նորան փրկել (Մասաիկ ջրհոս-մեծ) : Նա ինքը խոստովանուեց, որ եկել էր այս տեղ գողութիւն անելու . . . : (Ագաթա պարսպապա վայր ընկնելու, բայց խաղաղութիւն ոյժը և ծփանալով բազմախոսին, որ դրած է հովանոյի ծփ, ընկնումէ նորա վերայ. շայտ-ժն իւր արաւը յաւաճարումէ: Բայց ինքն իրան) այն մարդու դուստրը, որ կամեցաւ ինձ կողոպտել՝ իմ կիներն է. (Բանումէ յետով գլուխը) և իմ պատիւս . . . (Դարձողալով շայտ-ժն Ագաթայի վերայ, յետոյ ցաւակցաբար, վերջը ան-բով: Մօրենումէ նորան և շտումէ նորա արաւը ծնկանց վերայ: Աղէր-ասի մեղծ յայնով) : Ագաթա, խելքդ գլուխդ ժողովիր: Մենք այս-տեղ մենակ ենք: Դեռ ոչ ոք չըգիտէ: Խոհեմ կացէ՛ք, եթէ դուք

բարի էր ցոյցակոծում ձեր անձին, ինձ և ձեր երեխային. եթէ դուք չէք կամենում մեզ բոլորիս անբախտացնել (անխափան), ոչ որի մի ասէք, բացի ինձանից, որ նա ձեր հայրն է: (Ագաթա ապուշ հայուհի հորա երեխին): Ուրեմն եթէ այդ ճշմարիտ նա է, բայց առ այժմ ես չեմ հաւատում: (Ագաթա վերեւ է մտնում): Եթէ նա էլ լինի այդ մարդը, այն ժամանակ փրկել խղճաւորն անհնար է: Մտածեցէք ձեր անձին համար, ձեր զաւակի համար, ձեր և իմ բախտի համար: Ոչ որ չի իմանալ դուք ի՞նչ մասին այժմ խօսումէիք: Եւ եթէ մարդկային զգացման կամ հայրական սիրոյ մնացորդները ստիպեն նորան լռելու՝ այն ժամանակ աշխարհը չի իմանալ, որ նա ձեր հայրն է: (Փարսան հորա քնննելով): Ես ձեզ սիրումեմ այնպէս սաստիկ, աղաչումեմ խոչեմ լինիք:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (Ինքն իրան, յաւանդատութեան մէջ):

Ո՛հ բախտ. ո՛հ իմ զաւակս:

ԲՕԼՖ:

Ա.Ե.Ն. Դուք խոչեմ էք:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (հանդարտ գլխով շարժումէ. ԲՕԼՖ թեքումէ գլուխը նորա ծնկանը):

Թուլութիւն, թուլութիւն . . : (Յանկարծ տեղից վեր է կենում, քիչաւ շայտով): Նա կանչումէ: Դուք լսումէք:

ԲՕԼՖ:

Ոչ որ ձեզ չի կանչում: Ինձ լսեցէք . . :

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.:

Ո՛չ. նա կանչումէ: Նորա նորան բանտը դրին — և նա կանչումէ ինձ «գո՛ւտոր իմ, ասումէ նա, միակ դուտոր: Միթէ դու կարող ես ինձ թողնել: Բոլորը ինձ թողին, ամէնքը դատաւարտեցին և անիծեցին. բոլորը կարծումեն որ ես յանցաւոր եմ, դուտորս էլ թողնումէ ինձ ձեռքից»: Ո՛չ. նա մեղաւոր չէ: Ձեզ կողոպտելու, ձեզ, որ նորան բարերարութիւն էք արե՛լ. ո՛չ, երբէք:

ԲՕԼՖ. (բռնումէ նորա ձեռք):

Ագաթա:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (մերժումէ նորան):

Թո՛ղ տուէք ինձ, իմ հայրս գոթախտութեան մէջ է և կանչումէ ինձ իւր մօտ: Ես ձեզ հասկանումեմ: Դուք կամենումէք, որպէս զի ձեզ ամուսին լինելու համար հրաժարում իմ հօրիցս, և ձեռքից նորան բաց թողնեմ: Դուք արդէն տեսաք, ինչպէս ես հրաժարուեցի մօրիցս, և այն պատճառաւ կարծումէք այժմ . . :

ԲՕԼՖ:

Ագաթա:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.:

Լռեցէք: Ել աւելի չխօսէք: Ես կարողացայ թողնել իմ մայրս այն պատճառաւ, որ նա հարուստ է և դաքնիներ է հնձում իւր ճարտար արուեստով որի վերայ ամէնը հիանումեն, մանաւանդ որ, նա ինքը ինձ վաղուց բաց թողեց: Իսկ հօրս թողնել նորա անբախտութեան միջոցին՝ ես չեմ կարող այժմ: Ես լսումեմ նորա ձայնը բանտի որմերից, նա կանչումէ ինձ: (Գնումէ դէպի աջ): Գալիս եմ, գալիս քեզ մօտ. ո՛վ իմ անբախտ հայր:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (ձախ կողմից վերադառնումէ, բոլոր կանգ է առնում. յարդուութեամբ բաւական հեռու):

ԲՕԼՖ. (Ագաթայի հետքից):

Ի՞նչ վճռեցիք:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.:

Երթալ հօրս մօտ, պաշտպանել նորան, մխիթարել նորան: (Տեւելելով Տ. ՎՕԼՄՈՒՏին, դէպի նորան): Պահպանեցէք իմ որդեկիս: (ԲՕԼՖին): Թո՛ղ տուէք ինձ, ես ձեզանից ոչինչ չեմ ուզում. իմ ներկայութիւնս երբէք չի կարող արատաւորել ձեր բարի անունը, իմ ետեւից մի գնաք ես բոլոր հանգիստըներին փոխարինելու կրպատմեմ իմ հայրն ո՛վ է: (Փախչումէ դէպի աջ):

(Վարապետը իջնումէ):

ՕՐՐՐՈՒՐԺԻ ԵՐՐՈՐԴ

Դատաստանական քննչի սերնակը, Յաժ սիւնազարդ վանդակներ բաժանում են քննչին մեղադրվողից եւ վկաներից, Նոցա ետեւումը դրած է սեղան թղթերով, նորիս հակառակ կողմերում նստած են քննիչը եւ քարտուղարը, Բեմի խորքում մուտքն է, որի միջով ներս են բերում մեղադրվողին եւ վկաներին, Դէպի ձախ ետեւի կողմից է երկրորդ դուռը, Դէպի աջ պատի մօտ դրած են աթոռներ, Ետեւից, մուտքից դէպի աջ նստարան:

ՏԵՍԻՆ ԱՌԱՋԻՆ

Դատաստանական քննի ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ, ԲԱՐՏՈՒՂԱՐ, ԴՌՆԱՊԱՀ:

(Ելինշտէյն նստած մէջքը թեքած ժողովողին եւ թերթումէ թղթերը, քարտուղարը նստած իւր տեղում ձանձրութիւնից անթանաք դրիչը տանում բերուէ մի թերթ թղթի վրայ, Դռնապահը մտնումէ ետեւի կողմից:

ԴՌՆԱՊԱՀ, (զուր սպասելով մի քանի րոպէ, որպէս զի Էլենշտէյն գարձնէ նորա վրա ուշադրութիւն՝ հանդարտ մօտենումէ քարտուղարին, լռիկ):

Մեղադրվողը և վկաները այս տեղ են սյգմ, կարելի է թկոել և հարցաքննութիւնը:

ԲԱՐՏՈՒՂԱՐ, (մեղմ ձայնով):

Պրօկուրօրական տեսչութիւնիցն էլ մարդ կ'լինի:

ԴՌՆԱՊԱՀ:

Ո՛չ: Այդ անձինք ներկայ են լինում այստեղ միայն մեծ գործերի վերահասութեան ժամանակ՝ այսինքն սպանութեան, խորտակելով գողութեան մասին, և իշխանութեանց դիմադարձ լինելու համար, երբ գործը վերաբերումէ սրբազան իրաց ծաղրելուն, կամ կառավարութեան անպատուելուն: Չէ՞ք կամենում քիչ բան ուտել:

ԲԱՐՏՈՒՂԱՐ:

Ո՛չ: Կյանկայի գնալ քաղաքից դուրս, եղանակը գեղեցիկ է իսկ այս տեղ գէ՛ նստիր փակուած: (Թափառ մտիկ է փախ քննչին): Այս տեղ այնպէս ձանձրալի է այն օրից, երբ մեղանում նշանակուեց այդ ծերուկը: Երեկ հենց գող են բռնել, այսօր արգէն նախագահին իմաց են տուել թղթով, տասն ժամուն դարձրել են թուղթը մեր ծերուկին, և ահա այժմ, նա նստած է արգէն այս տեղ՝ իսկ կէս օրին մօտ կսկսի և հարցաքննութիւնը: (Ախճայ, քաղ ինչ քաղքայայն): Ես ասումեմ՝ ձեզ, որ առաջ մեղանում շատ քիչ գործեր կային:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ, (նայումէ նորա վերայ հանդարտ):

Ի՞նչ բանի վերայ էք խօսում (Հափախալիւն անաւ):

ԲԱՐՏՈՒՂԱՐ, (փոքր ինչ յուզուած):

Ես հարցրի Լեաներին:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ, (նայումէ նորա վերայ մէկ քանի րոպէ, յետոյ չոր ու ցամաք եւ խոժոռ):

Մի՛ կարծէք, Պ. Վիհման, որ կեանքը ամենին միմիայն բաւականութիւն է բերում: Դուք չէք փոխիլ կեանքը . . . Լեաներ:

ԴՌՆԱՊԱՀ, (մօտենումէ):

Ի՞նչ կըհրամայէք Պ. քննիչ:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Բոլորը արգեօք պատրաստ է:

ԴՌՆԱՊԱՀ:

Բոլորը կարգին են: Մեղադրվողը և վկաները այս տեղ են:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Ներս բերէք մեղադրվողին: (Դռնապահը գնումէ աջ կողմից): Ձարմանալի՛ բան է, բանտերի գլխաւորներից մեղադրվողին տուած վկայագրերը, վկայումեն նորա օրինակելի վարք ու բարքի մասին: Համարեա՛ թէ քառորդ դար նա պահել է իւր անձը անարատ . . . այլ ո՛վ գիտէ, կարելի է բոլոր այդ ժամանակը նա միայն առ երեսս ձեւացել է գերազանց վարքով՝ այն խորամանկներից մէկն է, որոնք օրինակելի դիմակի տակ կարողանում են իրանց ազատութիւնը ձեռք բերել, որպէս զի յետոյ վերստին նորան կորցնեն:

ՏԵՍԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՆՈՅՆ ԱՆՁԻՆՔ: ԳԱՐԻՑԻՈՒՍ:

Ներս է գալիս դռնապահը, նորա ետեւից Գարիցիօսը ոտիկանի առաջնորդութեամբ, քննչի նշան տալուն պէս վերջինը դուրս է գնում: Դռնապահը նշանով ցոյց է տալիս Գարիցիօսին կանգնելու տեղը: Գարիցիօսը լռիկ հնազանդումէ, նորա կերպարանքը մթնաւած է եւ խոժոռ:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ, (նայումէ Գարիցիօսի վերայ քանի մի րոպէ):

Ինչպէ՞ս է ձեր անունը:

ՖԱՔՐԻՑԻՈՒՍ:

Ֆարրիցիուս:— Կարողոս Ֆարրիցիուս:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Ձեր հասակը:

ՖԱՔՐԻՑԻՈՒՍ:

Յիսուսն ամաց: (Քննելը նայում է նորա վերայ զարմանալ և յե-
րայ Կեղեկութիւնն Կալէլալ վայալութիւնից՝ Դարի է Կալիս Ժալիս):
Վաղորօք ծերացել եմ, պ. ատենապետ: Ես հին կալանաւոր եմ:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ: (ցոյց տալով վկայագրերը):

Ես գիտեմ: Գուք մեղադրութեանք նորանում, որ երեկ երեկոյն
թաքուն մտելէք գործարանատէր պ. Բօլֆի տունը. երբոր տան
բնակիչները այդ նկատել են, փորձ էք փորձել փախչել և հենց
այն ժամանակ դուք կալանաւորուել էք. դուք ձեր անձը պաշտ-
պանել էք, բայց բախտից այս անգամ առանց յաջողութեան:
(Վեր է առնում Կեղեկութիւնը): Ձեզանում գտնուել է այդ
մեղալիօնը, այդ ի հարկէ, չի կարող պատկանել ձեզ բանտարկու-
թիւնից դուրս գալուց յետոյ. այդ մեղալիօնի թանկագինութիւնը
կասկածաւոր է անում ձեզ և դորա ձեռք բերելու եղանակը, որ
տեղից որ վեր առած լինիք, պ. Բօլֆի տանը արդեօք, կամ ու-
րիշ տեղում. (Ֆաբրիցիուս Կալիսիս-Էլիսիս Լուստովա-
նովսէք դուք, որ երեկ մտելէք գործարանատէրի տունը վատ
նպատակով:

ՖԱՔՐԻՑԻՈՒՍ:

Պ. Ատենապետ:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Ես բոլորովին ատենապետ չեմ: Այս տեղ նահանգական դատա-
րան չէ. դուք գտնուումէք դատաստանական քննչի մօտ, որ նա-
խընթացաբար միայն քննութիւն է անում:

ՖԱՔՐԻՑԻՈՒՍ:

Ուրեմն պ. քննիչ, ինձ մի հարցնէք: Ձեր հարցաքննութիւնը
ոչ մի բանի պէտք չէ. ես հին կալանաւոր եմ, ինձ այս առաջին

անգամը չէ պատահել. ես դորանից աւելին, դորանից վատերն եմ
արել: Ահա ինչ պատճառով ոչ ոք չի երկբայում այն բանում, որ ես
երեկ ունեցել եմ չար միտք, այսինքն կամեցել եմ գողանալ կամ
կողոպտել: Իսկ ո՞վ ինձ կըհաւատայ, թէ ես անմեղ եմ, եթէ ես
հենց իսկապէս այդպէս էլ լինէի: (Կալիսիս-Էլիսիս): Ես էլ աւելի
պէտք չեմ աշխարհի համար: Նուտով վերայդք ձեր հարցմուն-
քը: Վերստին ինձ փոքր դէք երկաթի վանդակի ետեւ կողքէքի
տակ. այն քիչ տարիները, որոնք դեռ մնացել են ինձ ապրելու,
կանցնեն աւելի շուտ բանտումը:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ: (զարմանալով մտիկ է տալիս նորա վերայ):

Ձեր դատավճիռը ես չըպիտի շինեմ. ես միայն պարտաւոր եմ
քննութիւն անել: Ես առաջարկում եմ ձեզ հարցմունքներ ըստ
իմ պարտաւորութեան, և սպասում եմ, թէ դուք ի՞նչ պիտի գո-
րանց դէմ բացայայտ պատասխան տաք: Գուք երեկ երեկոյն
եղելէք պ. Բօլֆի այգիումը:

ՖԱՔՐԻՑԻՈՒՍ: (Ենդերեւ եղանակով):

Մի հարցնէք ինձանից պ. քննիչ: Ես դեռ իմ ջահելութեան
ժամանակ, մինչև իմ բանտարկութիւնը, ոչ մի բանի պէտքական
չէի. բանտումը ես աշխատեցի իսկապէս չարագործ դառնալ, բայց
պատահելով իմ իշխանաւորների մէջ մարդիկների՝ բառի բուն
նշանակութեամբ, ես քիչ քիչ ինքս էլ մարդ դարձայ: (Կալիսիս-Էլիսիս):
Բայց ինչպէս տեսնում եմ, այդ ինձ համար քիչ օգուտ
բերեց: Հասարակութեանը ես միայն արգելք եմ լինում... Այն
պատճառաւ ես խոհեմութեամբ եմ վարվում, կամենալով վերա-
դառնալ այն տեղ, ուր աւելի լաւացել եմ:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ: (աշխատելով ակամայ գտնել կարեկցութեան կերքը. քիչ խոփու):

Յանցաւորութեան կրկնութիւնը դեռ չեն ցոյց տալիս ուղղուիլ:
(Ֆաբրիցիուս Լուստովա-նովսէք դուք, որ երեկ մտելէք գործարանատէրի տունը վատ
նպատակով): Ես խոստովանում եմ, որ ատենապետ եմ, այն ժամանակ և
մեր մէջն էլ կըգտնէք կարեկցութիւն գէպի ձեզ. և ձեզ չեն մեր-
ժիլ այն դրութիւնը, որի մէջ կարող կրկին շարունակել ձեր
բարոյական բարւոքութիւնը ապաստութեան մէջ:

ՖԱՐԲԻՑԻՈՒՍ (յուզուելով, իւր մէջ):

Ազատութիւն: Որքա՞ն տարիներ երեւակայումէի ես ազատութեան մասին. դիմումէի դէպի նորան՝ ինչպէս դէպի դրախտը, և ահա վերստին արտաքսուած եմ, բոլորից արհամարհուած:

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ (դռնապահին նշան է տալիս, նա դուրս է գնում):

Դէ պատասխան տուէք: Ի՞նչ դիտաւորութեամբ երեկ ծածկաբար մտել էք պ. Բօլֆի տունը:

ՖԱՐԲԻՑԻՈՒՍ (ինքն իրան):

Եթէ ասեմ ուղիղ . . .

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ (ի զուր պատասխան սպասելով):

Ո՞ր տեղից էք վեր առել դուք այս մեղալիօնը: Ի՞նչ եղանակաւ սորան սեպհականայրիք ձեզ:

ՖԱՐԲԻՑԻՈՒՍ (մտնելու վոքը ինչ քննչին, կամենումէ խօսել, բայց չի համարձակում, դարձեալ յետուհետ է գնում, եւ ինքն իրան):

Եթէ ես մեղալիօնի համար ասեմ, այն ժամանակ կը պարտաւորուեմ բոլորը պատմել:

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Դէ պատասխան տուէք:

ՖԱՐԲԻՑԻՈՒՍ (գլուխը շարժելով, ինքն իրան):

Ո՛յ, ո՛չ և ո՛չ, — պատմել զստերս և թողանս անպատուութիւնը. « քաղցրիկ հայրիկ », արումէր նա ինձ և գգվումէր . . . Խո՞ւմ չեմ կարող ես սպանել իմ դուստրը: (Հո՞ւ է պալիս պօռնիքը) ո՛չ մի բառ: Հնազանդիր:

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Դուք չէք կամենում խոստովանել և չէք էլ ուրանում: (Փաքիցիս — լուսն: Բնիկը դարձեալ նայումէ նորա վերայ զարմացած):
Հիմա մենք կը կանչենք վկաներին: Լեւոնը: (Դռնապահը արդէն վերադարձած՝ մօտենումէ: Բնիկը կիսաշայն):
Վկան այստեղ է:

ԴՌՆԱՊԱՀԸ:

(Կիսաշայն):
Դեռ պ. Բօլֆը չը կայ և տիկիները նոյնպէս:

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Իսկ միւսները:

ԴՌՆԱՊԱՀ:

Նորա այստեղ են, նոյնպէս և զարմանալի ջահիլ տիկիներ, որ երեկ երեկոյին ցանկանումէր տեսնել նորան (Գլխով է անում Դէպի Փաքիցիս — ալ), նա եկել է երեք անգամ այսօր առաւօտը: (Փաքիցիս — Լուսն — ակնշնչ է դնում):

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Իսկ այժմ:

ԴՌՆԱՊԱՀ:

Հիմա նա գտնվումէ վկաների սենեակումը, ինչպէս դուք հրամայեցիք, պ. քննիչ. բայց սպասելով իւր հերթին գալ ցուցմունք տալ՝ նորա քունը տարել է:

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ (անբաւական):

Հը՞մա: (Կարճ խափանալ կը — արտաքսուած յետոյ, մօտէն պալիս Դէպի Գլխով է անում Ս. ՎՕԼԻՄՈՒՍԻՆ: (Դռնապահը դուրս է գնում, ցոյց տալով Փաքիցիս — Լուսն — անշուշտ շարժելով նորա դէպի Դէպի Գլխով է անում):
Քաշվեցէք, նստէք: (Նա նստումէ):

ՏԵՍԻՆԱՆՈՒՄ:

ՆՈՅՆ ԱՆՁԻՆՔ: Ս. ՎՕԼԻՄՈՒՍ (մտնումէ եւ նորա ետեւից Դռնապահը):

ԴՌՆԱՊԱՀ (Ս. ՎՕԼԻՄՈՒՍԻՆ, որ երկուստ կերպով հանդիսաբար մօտենումէ եւ յետոյ կանգ է առնում):

Ա՛յս տեղ: (Յայց է պալիս նորան, որ պէտք է կանգնել, Գլխով է անում Դէպի Գլխով է անում):

Ս. ՎՕԼԻՄՈՒՍ (նստումէ քննիչի առջեւ, փոքր ինչ անհաստատ ձայնով):

Ես սովոր եմ յարգել մեծերին:

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Խնդրեմ խօսել այն ժամանակը միայն, երբ ես կը հարցնեմ: Զեր անունը:

Ս. ՎՕԼԻՄՈՒՍ:

Ֆիլիպպինա ՎՕԼԻՄՈՒՍ, մեծապատիւ հաշանդակուն գաւառացի:

ԷՅԼԵՆՇՏԷՅՆ. (Հազիւ բռնեւոր իւր ժպիտը):

Դուք ինձ ծանօթ էք (նա նստաւ): Դուք պարապումէք ծո-
պեր (крыжера) լուսնալով, այնպէս չէ: (նա գլխով է անո՞մ):
Պ. Բօլֆի այգիովն էիք դուք երեկ երեկոյին, երբ մեղադրվողը
ահա այն, որ նստած է այն տեղ, կալանաւորուեց ոստիկաններէց:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ:

Մեծապատիւ պ. Նախագահ, ես կարող եմ միայն ասել այն,
ինչ որ գիտեմ, և ես կասեմ, որ Տ. Շտերն ամենից առաջ տեսաւ
մարդուն՝ կանգնած մութ տեղում, այն ժամանակ տիկինը մօտ վա-
զեց դէպի լուսամուտը և ճչաց. «օգնութիւն հասէք, օգնեցէք»: Եւ
Խեղճ Տ. Շտերն . . : Եթէ ես պարտաւոր եմ ասել. պ. Նա-
խագահ, ինչ պատահեց նորան, այն ժամանակ, ես յիշաւի,
չեմ իմանում . . : Յանկարծ տիկինը անհետացաւ, և գիշերը
գնաց, և դուրս գնալու ասաց ինձ, «պահպանեցէք իմ երե-
խայիս»: Եւ յետոյ բոլոր գիշերը անցկացրեց նահանգական դա-
տարանի առաջը, որովհետեւ նորան այս տեղ չէին թող տալիս,
այդպէս տիկինը չրկերադարձաւ տուն, և ամբողջ գիշերը չըքնեց:

ԷՅԼԵՆՇՏԷՅՆ.

Դուք խօսումէք միայն տ. Շտերնի մասին. բայց ես ձեզ այդ
չեմ հարցնում: Դուք պէտք է պատմէք ինձ այն ինչ որ կրկերա-
բերի մեղադրվողին և նորա կալանաւորուելուն:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ:

Խնդրումեմ հաղար անգամ ներողութիւն. ես բոլորը կպատմեմ:
Նա պէտք է, մեծապատիւ պ. Նախագահ, թաքուն մտնէր այգու
սենեակից. կամ նա կարող էր ուրիշ կողմից, ուր իմ սենեակն է,
պատուին անցնել, այն պատճառաւ որ այն տեղումը նա աւելի ցած
է. ես էլ այս օրերում՝ զուր չասացի Տ. Շտերնին. «Ամէն անցու-
դարձ անող կարող է փողոցից երկար ձողով ծեծել իմ սենեակիս
լուսամուտը»: Եւ այսօր առաւօտը, իբր գիտութեամբ, նա այն-
պէս էլ արեց:

ԷՅԼԵՆՇՏԷՅՆ.

Ո՞ր:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ:

Խեղճ Տ. Շտերնը, ողորմած տէր, նա գլորեց ձեռքի սայլը դրսի
կողմից դէպի պատը և նորա վերայ կանգնած ծեծումէր փայտով
իմ լուսամուտը: Այդ միջոցին ես լուսնովմէի, որովհետեւ գեռ
շատ վաղ էր, տանը բոլորը քնած էին, և երբ որ ես դուրս վա-
զեցի. . . :

ԷՅԼԵՆՇՏԷՅՆ.

Դուք դարձեալ պատմումէք Տ. Շտերնի մասին. ես նորա համար
ձեզ չեմ հարցնում (անհամբերութեամբ): Տեսե՛ք էք դուք մեղա-
դրվողին դուրս գալու տանից կամ չէք տեսել:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ:

Ի հարկէ պ. Նախագահ, պէտք չէ ինձ սուտ ասել, ես տեսայ
նորան այնպէս մօտ, ինչպէս հիմա տեսնումեմ ձեզ: Ես կանգնած
էի այգիումը (կղկալով) մի ուրիշ տիկնոջ հետ և կամենումէի վե-
րադառնալ երեխայի մօտ, Տ. Շտերնի որդու, որը իւր հետն է
այժմ այն տեղ (Փաբլիցիոսը ակառն է դնո՞մ):

ԷՅԼԵՆՇՏԷՅՆ.

Ո՞ր տեղ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ:

Վկաների սենեակում, ձեր հրամանով, (անկողն դարձադառնալ նա-
յո՞մէ դռնապահի վերայ: Նա ուսերը շարժումէ): «Տանը ես նորան
չեմ թողնի. . . ասումէր Տ. Շտերնը, երբ որ ես դուրս եկայ դէպի
նա, առաւօտը այգու պատի մօտ: «Հագցրէք երեխային և ինձ
մօտ բերէք փողոցը (ապենաբանելով) և մի հարցնէք ինձ ո՞չ մի
բանի համար»: Այսպէս մենք երեքով այս տեղ ներկայացանք:

ԷՅԼԵՆՇՏԷՅՆ.

Ինչպէս տեսնումեմ դուք անողղելի էք, Տ. Վօլմուտ: Վերջին
անգամ առաջարկումեմ ձեզ պատասխան տալ միայն այն բանի
համար, ինչի մասին ձեզ հարցնումեմ. (Տ. Վօլմուտ յարմար
թաւով յեռնէրը կոթի վերայ): Ինչ վերաբերումէ Տ. Շտերնին այս
գործում, նա կրիսօսէ յետոյ, առանց ձեր քաջատրութեան. վեր-

Ջապէս ասացէք ի՞նչ գիտէք մեղադրվողի մասին: Ձեզ նա ծա-
նօթ էր:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ:

Սուտ կրկնէր, եթէ ասէի ծանօթ էր: Եւ նախագահ: Այդ պա-
րոնին ճանաչելու պատիւը չունիմ: Ես տեսայ նորան միայն երբ
որ նա տանից վազուկէր ինչպէս վայրենի՝ անտառի մէջ որսորդ-
ներին հալածուած, և որովհետեւ Տ. Նտերն օգնութիւն էր կան-
չում, ես էլ նոյնպէս կանչուածի, վասն զի, ճշմարիտն ասել, ես
կարծումէի, որ նորա կեանքին փախել է սպառնում: Ողորմելին
այնպէս վախեցաւ՝ որ բոլորովին գոնաթափուեց, բայց այժմ
նա բարեբաղդաբար քնեց. իսկ Հուգօ մանուկը սափաւորուած նո-
րան, նա թէպէտ դեռ փոքր է: Բայց այնպէս խելօք երեխայ է, և
մայրը երեւելի, հազուադէպ մայր է:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ. (համբերութիւնը կորցնելով վեր է կենում, Յետոյ
հանդարտելով դարձեալ նստում է):

Տիկին Նտերնը չէ՛ մեղադրվում . . : Բաւական է: (Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ-ը
լսելով ծանր ծանր շուրջ է գալիս և համեմատել հետեան): Ո՛չ, մնա-
ցէք այս տեղ: (Մտիկ արւել վիշտի ջոկակէն՝ դէպի դռնապանը):
Դեմէրին, այ. Բօլֆի ծառային. (դռնապանը դուրս է գալիս):

(Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ խնդրութեամբ):

Դուք ճշմարիտ էք այ. նախագահ, ես արժանի եմ ձեր անբա-
ւականութեանը: Իմ՝ մշտական պահասութիւնս այն է, որ իմ լե-
զուն միշտ պտուտ է գալիս գործի բոլորտիքը, ինչպէս շունը իւր
տիրոջ շուրջը. բայց ես ջանք կանեմ ուղղուելու:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Դէ՛ հենց հիմա սկսեցէք ձեր ուղղուիլը: (Նա էտ է լսելով և
ծափահարել էրանը յետոյ: Հետեանով դէպի աջ, նստած ախ-
տի):

ՏԵՍԻԼ ԶՈՐՐՈՐԴ:

Նոյն անձինք. ԴԵՄԼԵՐ:

Դեմէր մտնում է դռնապանի ուղեկցութեամբ: Վերջինը ցոյց է տալի նորան
տեղ, ուր պէտք է նա կանգնէր, բայց նա աւելի մօտենում է քննչին՝ դէպի նոյն իսկ
սիւնազարդ վանդակները եւ կռնուած նորա վերայ: Նորա անհաստատ ձայնը եւ
շարժողութիւնները ցոյց են տալիս, թէ նորա երեսը զուր չի կարմրել. բայց երե-
ւում է, որ նա ջանք է անում իւր արժանաւորութիւնը պահպանել եւ լուրջ երեւալ:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Յետ գնացէք: Ձեր անձնը:

ԴԵՄԼԵՐ:

Յովսէփ Դեմէր, այ. Բօլֆի ծառան եմ: Կաթոլիկ, Վաթսուն
ամաց:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Պատասխան տուէք միայն այն բանին, ինչ մասին ձեզ հար-
ցնում են (տարբարաբար): Դրեցիք բոլորը: (Նա խորաւով գլուխը
շարժում է): Դուք այդ մեղադրվողի կալանաւորելուն օգնեցիք:

ԴԵՄԼԵՐ. (դիտելով և անում):

Ես կարծում էի, որ այդ իմ պարտականութիւնն էր, էնդուր
համար էլ ես այդ արի: Նա մանաւանդ ներկայ ժամանակումս,
երբ Ամենաբարձրեալի մերժողութիւնը տարածվում է օր ըստ
օրէ . . :

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ. (նշան է անում, որպէս զի նա լռելի. ԴԵՄԼԵՐ լռում է եւ
աշխատում է իրան լաւ պահել):

Ինչ պէտք չէ՛ իմանալ ձեր շարժառիթները: Ոստիկանարում
արձանագրութիւն կազմելու ժամանակ, դուք յայտնել էք, թէ
ունեցէ՛լ էք արդէն առաջուց կասկած մեղադրվողի վերայ: Ի՞նչ
բանի վերայ էք հիմնել դուք ձեր կասկածը:

ԴԵՄԼԵՐ:

Ես տեսնում էի նորան ամէն օր կամ մեր տան մօտ, կամ այ-
գու մօտ, և որովհետեւ այդ ինչ կասկածաւոր թուեց, սկսայ
նորա հետքից դիտել: Իսկ եթէ ես երբեմն անպատշաճ ուրախ
եմ լինում (հարբած), որովհետեւ իմ բախտս չի բերում. տա-
կայն այնու ամենայնիւ ես պարտաւոր եմ յայտնել այս տեղ, թէ

ծառաներից, ոչ զքի թոյլ չեմ տալ ինձանից աւելի աշխատասիրութեամբ կատարելու իւր պարտականութիւնները, ինչպէս պէտք է ըստ խղճի և պատուի. ես համոզուած եմ, որ ոչ զք չի վստահանալ երկբայելու իմ խօսքերիս մէջ:

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ, (դարձեալ հրաւիրումէ նորան. նշան տալով դէպի լուսնային)

Դեմէր այն բոլորէն լուսնէ, ինչպէս եւ առաջին անգամը):

Կընշանակէ, որ դուք նորան հետամուտ էիք լինում:

ԴԵՄԼԵՐ:

Այո, ըստ կարողութեան աննկատելի կերպով, հանգամանաց համաձայն: Հենց որ նա երեկ թաքուն մտաւ այգին, ես սկսայ հետազօտել նորան. և երբ տանից դուրս փախաւ, այն միջոցին թռայ նորա առաջը, բռնեցի նորա ձախ ուսից. և այսպէս կալայ նորան: Այն պատճառաւ որ նախախնամութեան ճանապարհը անքննելի է:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ, (թուղթովով մտնելով վանդակատիւներին):

Դուք միայն նորան կալաք. բայց նա դուրս պրծաւ ձեր ձեռքերից: (Ծափահարելով իւր բերանը յեւան) : Զրարկանաք պ. Նախագահ: (Յէտ է Դեմէր):

ԴԵՄԼԵՐ, (ձգումէ անբաւական հայեացք Տ. ՎՕԼՄՈՒՏի վերայ):

Այո, ակնթարթի չափ նա արդարեւ դուրս պրծաւ ինձանից. բայց յանկարծ նախախնամութեան անքննելի ճանապարհներով կատարուեց այնպէս, որ փախուստ տվողը սլքուեց և էլ չկարողացաւ վազել. այն ժամանակ վրայ հասայ և գոռացի. « այժմ ես քեզ կալայ, դու ինձանից հեռու չես գնալ »: Եւ ես անխորտակելի ուժովս նորան տալալեցի գետնի վրա:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ, (վեր է կենում եւ մտնելով, ինչպէս առաջ):

Ոչ թէ դուք, այլ Աբէլը գոռաց՝ « հիմա ես քեզ կալայ, և դու ինձանից չես ազատուի »: Նա տալալեց գետնը, և ոչ թէ դուք:

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ, (նշանով եւ թեթեւ կերպով ոտքը գետին խփելով՝ հրամայումէ նորան լռել. յետոյ յուզուած յետ է գնում):

Ինչպէս տեսնում եմ, այսպիսի վկաներից մենք ոչինչ չենք իմանալ (Դեմէր) : Զի՞ եկել արդեօք այժմ պ. Բօլֆը:

ԴԵՄԼԵՐ:

Այո. նա այժմ այս տեղ է:

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Հրաւիրեցէք նորան (Դեմէր պահէ Դեմէր), դուք երկուսով էլ կարող էք գնալ վկաների սենեակը և սպասեցէք այն տեղ: Դուք, Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ, աշխատեցէք ձեր լեզուին սանձ դնել (Դեմէր), իսկ դուք, Զանք արէք բացատրել ձեզ, թէ ինչպէս անվայել է հարբած ներկայանալ դատաստանական քննիչին:

ԴԵՄԼԵՐ, (յարգութեամբ):

Ես հասկանում եմ պ. քննիչ, լսում եմ և հասկանում բոլոր ձեր բառերը: Թող ամենաբարձրեալը ուղարկէ ձեր հոգւոյն, որ սիրումէ իրաւունք և արդարութիւն, կատարումն բանից Սաղմոսեղոսին:

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Գնացէք:

ԴԵՄԼԵՐ:

Դուրս եմ գնում . . . : « Եւ ես պարգևում եմ քեզ երկար կեանք »:

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ, (Դեմէրին, որ վերադարձաւ Բօլֆի հետ):

Դուրս տարէք դորան:

ԴԵՄԼԵՐ, (տարուելով դեմապահի ձեռքով հեղուկեամբ խոնարհացնումէ դուրսը Բօլֆի բարկութեան հայեցուածքի տակ):

Դուրս տարէք: Եւ այս բարիքը: « Եւ ցոյց կտամ քեզ փրկութիւն »: (Դեմէրին) : Եւ եթէ քո ծանր բազումն անգամ դնես իմ վերայ (անյիշատակ Դեմէրին՝ շարժանակով) ես կը պարգևեմ քեզ երկար կեանք . . . : (Անհրաժեշտով):

ԵՅԼԵՆՇՏԵՅՆ, (Տ. ՎՕԼՄՈՒՏին):

Գնացէք նորա ետեւից:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ, (նստելով):

Մեծադատիւ նահանգական դատարան, ես միշտ յարգութեամբ: (Եւ յարգութեամբ պիտի խոսեմ Դեմէրին) : Այս օրը իմ կեանքի, ամենաբարձր զօրն է որ ես երբէք չեմ մոռանալ: (Դեմէրին):

ՏԵՍԻՆ, ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ:

ԼԵՅԼԵՆԻՆԻՑՆԵՐ՝ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻ, ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ, ԲՕԼՖ, ԴՈՆՆԱՊԱՀ
(Վերադառնումէ), Յետոյ երկու օստիկաններ,

ԷՅԼԵՆՇՏԷՅՆ՝

Դուք մեզ ծանոթ էք, պ. ԲՕԼՖ (ԲՕԼՖը Բաբերնոյե ինչպէս Զանօնի հետ, Բայց ըստ Երևանի յոս-լա-աշ է: Էյլիշպէյն Նշան է Կապիւ Կար-Կո-Կալիսի, որպէս ղ Նա Հրէ անոնը և Կոլ-Տը վիային): Շատ ուրախ եմ, որ դուք այս տեղ էք:

COLB.

Ես տեսնում եմ, ի նախատինս ինձ, իմ ծառան չկարողացաւ կատարել վկայի պարտականութիւնները: Ներողութիւն եմ խնդրում: (Քննչը Բարեկամական յեռ-ի շարժում-աշու հանդարտ-ցնու-ի նորան): Ես նոյնպէս պէտք է ներողութիւն խնդրեմ և միւս վկայի համար էլ. Տ. Ռէյնօլդը չի կարող այս տեղ երեւալ: (Կոյս-ւի): Նա գնացել է: (Փաբլիկիտ-ը ականջ է դնու-մ և այդ Ռեյնօլդ-ի ծանոցման ձեռքին ժպտու-մ հեգնաբար) Նա չէր կարող յետաձգել իւր ճանապարհորդութիւնը. սակայն նա միայն պատահական վկայ էր կալանաւորին, և չէր կարող տալ ոչ մի իսկական ցուց-մունք:

ԷՅԼԵՆՇՏԻՅՆ:

Ուրեմն ես կարող եմ առանց նորան էլ վարուել: Ասացէք ս. Թովթ, ձեզ յայտնի է մեղադրվողը:

ՐՕԼՖ, (փորձեր ինչ յուղղութեամբ) :

Այս: Հինգ կամ վեց օր այդ անցքից առաջ նա ինձ մօտ էր (գոյր ինչ էսաւայ): Նա խնդիր ունէր ինձ մօտ . . :

ԷՅԼԵՇՏԷՅՆ՝

Որքան ես կըճանաչեմ ձեզ, դուք նորան չէիք թողնիլ առանց նպատակի (լուսնս — ծոռն զապառախանիլ Բելի) : Զի՞ կորել արդեօք ձեր տանից, այս օրերում ինչ և իցէ ձեր իրերից :

COLS.

Ո՛չ. ես ոչինչ չեմ նկատել:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՑՆ, (Վեր է առնում սեղանի վերայից մեղալիօնը),

Այս մեղալիսները գտնուել է մեղադրվողի մօտ, ձեզ չէ՞ պատկա-
նում այդ:

ԲՕԼՖ, (շփոթուած, ինքն իրան):

Եթէ չեմ սխալվում՝ Տ. Րէյնֆօլդի պատկերն է. ինչպէս է ընկեր այս տեղ . :

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ՝

Դուք դրան առաջ տեսե՞լ էք ուր և իցէ:

COLB.

Ո՛հ երբէք, չեմ տեսել:

ԷՅԼԵՆՇՏԷՅՆ՝

Ուրեմն այդ ձեզ չի պատկանում :

COL 3:

१५:

ԷՅՅԼԵՆՇՏԵՑՆ, (ռնոմէ մեղալիօնը սեղանի վերայ),

Դուք մեղադրվողին կալանաւորուելու միջոցին ասել էք, որ նա գիտէր թէ այն տեղի մօտ ուր նորան բռնել են, գտնվում էր ձեր գրամարկղը: Ուրեմն դուք հիմն ունէիք ենթադրելու, թէ նա մտել է ձեր տունը գողութեան նպատակով:

ԲՕԼՖ, (Դժոճաբոճեամբ) :

Ո՛չ, պ. քննիչ, ես այդ չեմ ենթադրել:

ԷՅԼԵՆՇՏԷՅՆ, (զարմանալով),

Զէհք ենթադրում:

COLS.

Ո՛հ, եթէ ես ասել եմ այդպիսի մի բան . . :

ኒፍጊኤገፍኒፍጊ፡

Այո՛: Դուք ասել էք: Ոստիկանները այդ լսել են:

COLS.

Ես այդ ասել եմ տաքացած, վասն զի շատ յուզուած էի այն ժամանակ: Ընդհակառակը, ես ունիմ հիմն կարծել (Խօսեի ե
այդպէս), թէ մեղադրւողը եկել էր իմ սուռն առանց չար դի-

տաւորութեան, թէ նա պատկանումէ իսկապէս ուղղութեաների կարգին:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ (բողոքովն զարմացած):

Նս ձեզ չեմ հասկանում: Դուք նորան տեսել էք շատ կասկածաւոր հանգամանաց մէջ, ինքներդ մատնել էք ոստիկանների ձեռքը, տեսնումէք այս տեղ, ի՞նչ թանգագին իրք են գտել նորա մօտ, և յանկարծ, այժմ դուք յօժարամիտ էք նորան անմեղ համարելու:

ԲՕԼՖ. (տարուբերուելով):

Այո, յօժարամիտ եմ, վասն զի անձնական տպաւորութիւնը, որ արել է ինձ վերայ . . .

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ. (կարճ լռութիւնից յետոյ):

Նս չեմ կարող ենթադրել, պ. Բօլֆ, այնպիսի հրապուրանք ձեր մէջ յօգուտ բանտարկութիւնից ազատութեան, որպէս զի անէիք աւելի շատ քան, որքան պէ՛տք է, յօգուտ մեղադրվողին: Զեղ՝ իհարկէ, յայտնի է, որ վկանների ցուցմունքը կարելի է հաստատուն երգումով:

ԲՕԼՖ. (պատերազմելով իւր յուզման յետ):

Այո, այդ ինձ յայտնի է:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ:

Գործը անձնական տպաւորութիւնների վերայ չէ՛ այլ մեղադրվողի յանցաւորութեան կամ անյանցաւորութեան ապացուցութեանց: Ի՞նչ ապացուցութիւններ կարող էք բերել մեղադրվողի անմեղութեան մասին: (Բօլֆը լռումէ, խօսիւ է պարտաւ): Դուք հենց ինքներդ յառաջընդհանրապէս կալանաւորուելը ոստիկաններին նախազգուշացրել էք պատրաստ լինել. դորանից երևումէ, թէ դուք արդէն կասկած ունէիք, որ կարող էր մէկ բան պատահել: (Նշելով իւր իշխանական իշխանութեան, նշանով հանդէս առաջին դրամատիկական և հանդարտ առումէ նորան) Հենց դուք ինքներդ շտապեցիք ոստիկանների հետ, երբ լսեցիք աղաղակի ձայն այգիումը օգնութեան համար . . . Այսպէս էր եղելութիւնը թէ ոչ:

ԲՕԼՖ. (իւր անօգնական):

Այո, արդարեւ . . .

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ (դէպի դռնապահները):

Ի՞նչ:

ԴՌՆԱՊԱՀ. (մօտենումէ կիսաձայն):

Ձահիլ տիկինը, որ երեք անգամ եկել է արդէն, զարթել է այժմ և շատ խնդրումէ, որպէս զի նորան այս տեղ ներս թողնեն . . .

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ. (կիսաձայն):

Ներս բերէք նորան: (Դռնապահը զլինել է անո՛մ մե՛ն էլա՛ս դռնապահին. նա դուրս է գնում: Բնիկը Բօլֆին, որ սասորի անհանգստութիւն է արտայայտում): Խնդրեմ ձեզանից դեռ այս տեղ մընաք, պ. Բօլֆ: (Բօլֆ հեռւ է կանգնում Գէյի աջ, Բայց չէ նայում):

ՏԵՍԻԼ ՎԵՅԵՐՈՐԴ:

Նոյն անձինք, Ա.Գ.Ա.Բ.Ա. ՀՈՒԳՕ. Ագաթա բռնել է որդու ձեռքից, վերջը երկրորդ դռնապահը:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ. (խօսում):

Ինչո՞ւ համար դուք ներկայացել էք երեխայի հետ միասին:

Ա.Գ.Ա.Բ.Ա. (ձգելով միայն սուր հայեացք Ֆարրիցիոսի եւ Բօլֆի վերայ, հանգարտ եւ հաստատապէս):

Ներեցէք ինձ, պ. դատաւոր, կամ ինչպէս դուք կոչվումէք: Հաւատացէ՛ք ինձ, որ իմ որդու ներկայութիւնը անհրաժեշտ հարկաւոր է այս տեղ: (Նա դառնալով նայումէ Ֆարրիցիոսի վերայ, որ սասորի յաճախ մէջ երեւոյ շատ է պալիս, էյլենշտէյն այդ նկատումէ) Ո՛րքան էլ փոքր լինի նա, բայց այս տեղ կարող է օգնել գործին, եթէ իմ խօսքերը ցանկացած օգուտը չբերեն: (Յաղա՛ստ յայնով): Նս ճանաչումեմ մեղադրվողին և նա, հաւանական է, որ իմ խօսքերս չի լսիլ: Ուստի յանուն արդարութեան, ես խնդրումեմ ձեզանից, պ. դատաւոր, ինձ մօտ թողնէք երեխային:

ԷՅԼԵՆՇԵՅՆ (Կողմնակի նայումէ Յարբիցիուսի վերայ յետոյ Ագոթայի, Բիւ
մտածելով) :

Երեխան կարող է մնալ ձեզ հետ, բայց ես շուտով կիմանամ,
թե նա ինչ յարաբերութիւն կարող է ունենալ գործին . . . :
(Հոգօ հոռօէ աբաջանս պէս Ագաթայի մօտ, Գաբրիելեանը պիղծը
վեր է կեննմ): Զեր անոնը:

ሀ.ፋ.ሀ.ፆ.ሀ.፡

Ագաթա Շտերն: Այրի:

ԷՅԼԵՆՇՏԷՅՆ :

Զեր հասակը:

ሀ.ፋ.ሀ.፱.ሀ. :

Քանի մի ամսից յետոյ քսան և չորս ամաց:

ԷՅԼԵՆՇՏԷՅՆ՝

Ինչո՞ւ էք պարապում :

ሀ.ፋ.ሀ.ፊ.ሀ.

Կատարումեմ Համարակալի պարտաւորութիւնները պ. Րօլֆի
գործարանում :

ԷՅԼԵՇՏԷՅՆ՝

Զեզ յայտնի է մեղագրվողը:

፲፭፻፱፻፳፯

Այո՛, ես ճանաչում եմ նորան: (Դարչեալ Տփիլ է պալիս հարցա-
կան կերպով Ֆաբրիցիոսին՝ փերայ): Նա, հաւանական է, չի ասել ձեզ,
որ Նոյնպէս ճանաչում է ինձ: (Եյլենշպէյն բացասական նշան պալով:
Կարեյի է նա խոստովանել է իւր յանցաւորութիւնը:

ԷՅԼ ԵՆՇՏԷՅՆ՝

Ո՛չ բարոյութիւն, ո՛չ լիովին:

ԱԳԱԹԱ, (Խորին զգացման ցնցումով):

Մի հաւատարմ նորան, դա մեղաւոր չէ: Նա կամենում էր իւր
դուստրը տեսնել, և ես նորա դուստրն եմ:

ԷՑԼԵՆՏՏԵՅՆ, (Լուումէ անսպասելի յայտարարութեամբը, Գիտումէ դարձեալ
Ֆաբրիցիոսին, որ քիչ քիչ մօտենալով, միցումէ յուզման հետ, որ պատել են
նորան եւ, ցանկալով այդ ծածկել, հեղինաբար ժպտումէ եւ ծիծաղում կրօսալայն,
Հանումէ թաշկինակը, փաթաթումէ նորանով ձեռը եւ կռօտումէ նորան)։

Մեղադրվող՝ դուք լսեցի՞ք: Այդ տիկինը ձեզ իւր հայր է ա-
նուանում. ի՞նչ բանի համար էք դուք ծիծաղում:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՄ.

Միծաղումեմ այն պատճառաւ, որ նա անտելի է խօսում: Նս
երբէք դուստր չեմ ունեցել:

ሀ.ፋ.ሀ.ፁ.ሀ.

Դորան մի հաւատաք: Նա ինձ և իմ որդուն չի ճանաչում այն պատճառաւ, որ կալանաւոր էր. նա կարծումէ՝ թէ մենք չըպիտի ժառանգենք նորա խայտառակութիւնը: Ուստի նա վճռել է դառնալ մտնել բանտը: Հայր, դէ մտիկ տուր ինձ վերայ: Ես ամբողջ գիշերը անցրել եմ այդ տան առաջը պատի մօտ անկիւնում. նայումէի բոլոր լուսամուտներին, որպէս զի իմանամ թէ որի ետեւումն ես գտնվում դու: Ես կարծումէի՝ եթէ հայրս քնած չէ, սուրբն ես գէթ մտքով նորա հետ կըլինիմ: Եւ բոլոր գիշերը ասել եմ ինձ ու ինձ. «՛չ, նա մեղաւոր չէ: Նա չէ՛ր կամենում գողութիւն անել: Երբ ցերեկը կըհասնի ես կըգամ այս տեղ և կարգարացնեմ նորան: Իէ՛, խոհեմութիւն արա, հայրիկ, իմ քաղցրիկ հայր: Ասա՛ դատաւորին, թէ կամենումէիր միայն տեսնել ինձ և իմ երեխային, թէ դու ցանկանումէիր հրաժարական ուղջոյն տալ մեզ վերջին անգամ . . . »:

ԻՅԼԷՆՇՏԻՅՆ, (Նշան է անուամբ նորդան, որպէս զի լուի, խոփող),

Դուք այն բանն էք անում, որը ես ձեզ չեմ կարող թոյլադրել։
Ես հրաման տուի ձեզ խօսել մեղադրվողի հետ, որպէս զի ավելի
նորա սրտի վերայ. բայց ես չեմ կարող թոյլ տալ ձեզ խորհուրդներ
տալ նորան թէ ինչպէս պէտք է իւր անձը՝ արդարացնի։ Եթէ
դուք միւսանգամ կրկնէք ասածներդ, այն ժամանակ ես կըպար-
տաւորուեմ ձեզ հեռացնել։ Մեղադրվող, Տ. Շտերներ ձեր դժուար-
քրն է թէ ոչ։

ՅԱՐԻՆԻՍՏՈՒՍ:

Ես ինդրումեմ ձեզանից, պ քննիչ, արձակել Տ. Շտերնին իւր երեխայի հետ, այն պատճառաւ՝ որ նորան բոլորովին չեմ ճանաչում, (Բռնուհի Գլխից): Նորա խելքը գլուխը չէ, եթէ ոչ ինչպէս կը համարձակէր պտրտել յանցաւորներին նստարանի վերայ իւր հայրը, որին վերստին բանտարկութիւն է սպառնում: Հեռացրէք դորան այս տեղից (Կարիկ աղալանի): Երգմենեցնումեմ ձեզ, ճար արէք ինձ այն տեղ տանելու, ուր ինձ համար աւելի լաւ կըլինի, քան թէ աղատութեան մէջ. ես ինդրումեմ իմ բնակութեան համար միայն հինգ քայլ երկայնութիւն և երեք լայնութիւն:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ, (Նստումէ քանի մի րոպէ Ագաթայի վերայ, որը յուսահատութեան մէջ կտրտաւորւմէ ձեռք. յետոյ նստումէ Ֆաբրիցիուսի վերայ):

Համբերութիւն ունեցէք. բանտը վաճառեց չէ բեզարած պանդուխտներին կեանքի համար: (Դէպի Ագաթա ելլալու համար): Դուք լսեցիք. ձեր ցանկութիւնը օգնել մեղադրւողին անօգուտ է: Հիմա դուք կարող էք երթալ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.:

Ո՛հ. Տէր Աստուած, մի թողնիր ինձ: Յանկարծ հասարակ լսարան-բնակարան, որ երեւում է յոսանահար-բնակարանից (Հոգի, արի ինձ մօտ: (Զոհումէ նորա ծոց քննան վերայ. Գրիգորի նորան, յետոյ աղերսաւոր շայտումէ քննիչի վերայ, որպէս զի նա չէր հասցնէ իրան): Գնա՛ նորա մօտ, Հոգի, ասա նորան, որ ճշմարիտը խօսի միայն ճշմարիտը:

ՀՈՒԳՕ, (Վախով, կիսաձայն):

Մայրիկ, ես նորանից վախենումեմ:

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա.:

Նա քո պապն է, Հոգի, և սիրումէ քեզ: Մօտեցիր նորան և ասա՛, «պապիկ ջան, մենք քեզ սիրումենք: Պապիկ ջան, ճշմարիտն ասա, մի հրաժարուիր մեզանից»:

ՀՈՒԳՕ, (Հեռանումէ Ֆաբրիցիուսից, որ մթադին նստումէ նորա վերայ, կամենալով սանձահարել իւր յուզմունքը):

Ո՛հ, մայրիկ, ես չեմ գնալ նորա մօտ: Ես աւելի լաւ եմ համարում գնալ պ. Բօլֆի մօտ: (Ֆաբրիցին՝ Բռնուհի Գլխից):

Ա.Գ.Ա.Թ.Ա. (Բռնումէ Հոգիին):

Ո՛հ, Հոգի, ոչ: (Զննայելով Բօլֆի վերայ, որ յոսանահար-բնակարան): Պ. Բօլֆը կարող է ապրիլ և առանց մեզ, նորա ապրուստը լաւ է: Բայց խեղճ պապի, որից դու վախենումես, սիրումէ քեզ աւելի, աւելի շատ քան պ. Բօլֆը: Պապի միայն ծածկումէ իւր սէրը, այն պատճառաւ, որ նա շատ է սիրում քեզ: Նա ուզումէ դարձեալ անբախտ լինել, կարծելով, թէ մեզ հետ ապրել չի կարելի նորան, բայց նա պէտք է մեզ հետ ապրի: Ես չեմ վախում և կասեմ ամենի առաջ, որ կամենումեմ գրկել նորան և ասել. հայրիկ, աշխարհը մեծ է և աղքատութիւնը մեզ համար զարհուրելի չէ: Ուր դու կը կամենաս երթալ՝ մենք էլ քո ետեւից կը գանք և մեզ այն տեղ աւելի լաւ կըլինի, քան թէ այս տեղ: Մօտեցիր նորան, բռնիր նորա ձեռքը: Մի վախենար նորա բարկացած գէմքից, նորա սիրտը արտասուքով լցվումէ, տեսնելով որ դու այդպէս վախումես նորանից, մտիկ տուր նա արդէն լալիս է: (Ֆաբրիցին՝ Բռնուհի Գլխից):

ՀՈՒԳՕ, (Գնումէ նորա մօտ եւ գրկումէ նորան ձեռքերով):

Մի լար: Մենք քեզ սիրումենք:

ՅԱՐԻՆԻՍՏՈՒՍ, (Յանկարծ սխմումէ նորան իւր սրտին):

Իմ թոռը, իմ դստեր զաւակ: (Դէպի նորան):

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ, (Տաւառութեան ներքոյ, պատճառած ուրիշներին այս տեսարանով. փոքր ինչ լուսութիւնից յետոյ):

Մեղադրվող, դուք ճանաչումէք հիմա, ար այս երեխան ձեր դստեր զաւակն է:

ՅԱՐԻՆԻՍՏՈՒՍ, (Բռնել է Հոգիին գրկի մէջ, երբեմն ձեռք քաշումէ նորա գլուխին, երբեմն դարձեալ հեծկտումէ):

Ակամայ կամքով պիտի խոստովանել, պ. քննիչ, երբ որ դուք այդպէս սատարիկ շարժեցիք սիրտս . . . : (Բռնումէ Երեւոյի Գլխից):

ԻԴԱ, (զննելով պատկերը) ,

Ի՞նչ եղանակով դա այս տեղ է: Ես կորցրի նորան երեկ երեկո-
յին, պ. Րօլֆի այգիումը (յա—լը—ա՜հ Դհո—Ն Դե—Կալեօնը «եղանի վե-
րայ»): Ես միայն կրում էի նորան: (Ցոյց ասելով «Բրեյնի»-ով վերայ):
Պատկերը պատկանում է նորան:

ԷՅԼԵՆՇՏԵՅՆ, (կարճ լռութիւնից յետոյ) :

Դորան: Ուրեմն դուք կարող էք հանգիստ լինել, մեղադրվողը, ատենապետի համաձայնութեամբ հենց այսօր ազատ կըլինի, որի համար ես երաշխաւոր եմ ձեզ:

பு.பு.பு.பு :

Հայրիկ: Դու ազատ ես, ազատ: (Ուրախ-նվեր լսելով և Լ. Գրիգորյանի ներքան):

ՖԱՐԲԻՑԻՈՒՄ.

Ո՛վ իմ դուստր: Թանգագի՛ն զաւակս:

ԷՅՈՒՆՆՏԵՅՑՆ, (նշան է անում քարտուղարին եւ դռնապահին, որպէս զի նոքա ա. զատութիւն տան ներկայ եղողներին շարժումած բոլոր լսածներով եւ հանդարտ դուրս է գնում դէպի ձախ, Նոքա Ծանր Ծանր նորա ետեւից քաշվումեն),

ԻԴԱ, (յուղուած, կիսաաճապն),

Ես ևս «կարող եմ այժմ գնալ»...: Ինձ էլ կասե՞ն արդեօք թո-
ղութեան լնօսք յառաջ քան իմ զուրս երթալը: Մէկ դերժին խօսք:

ՖԱՐՐԻՑԻՈՒՄ, (կարճ լուռ Թիմից յետոյ, չընայելով նորա վերայ),

Այդ նոյնպէս ինձ էլ է վերաբերում: (Իդէալիստ): Ես երգուել եմ երբէք չըններել, երբէք . . . Բայց սուրբ Աւետարանի մէջ գրուած է «Մի դատէք զի մի դատուիցիք»: Այդ է իմ վերջին խօսքը:

Ա. Գ. Ա. Թ. Ա., (Ծածկուած Ճեռքով Երեսը, յետոյ մօտեին եւ մէ Ի դային, Յոյս տալով
 Զաբրեցիւտսի վերայ, չի գն թափելով) ,

Շնորհակալ եմ քեզանից մայրիկ: Էլ աւելի չեմ բարկանալ:
(Զեւոն Դիւան-Յէնարան: Մէդօ:) Իցէ թէ դոեւսութիւն . . .

ԻԳԱՆ (հարգելի և Լավ) .

Շնորհակալ եմ: Բախտաւոր լինիս: (Թեքւում գեպէ Հոգօ և
հոմբում: Եւ շահաւոր: Յետոյ հոմի պաւլ Բաւրի վերայ և գրեմէ-

նալով նոցա՝ Դէհո-ժէ յէւը՝ իբր Տոսո Բարեաւ ասելով:) Շնորհակալ
եմ, շնորհակալ ամենից: Մնաք բարեաւ: (Դո-րո է գնաւ):

ԲՕԼՖ, (մօտենումէ Ազաթային, լուիկ) :

Իսկ ե՞ս: Եթէ մտաւորաբար, չոքած ծնկանս վերայ ձեր առաջ, ազաչեմ՝ և ասեմ՝ «ներեցէ՛ք ինձ, վերադարձէ՛ք իմ տունը, թո՛ղ աշխարհը ասէ, ինչ որ կուզէ: Բայց դուք կրկինիք իմ բախտաւորութիւնս (Բախտ-Պատիւ Գործիք-Պատիւ) իմ հպարտութիւնս, այն ժամօնակ դուք կրմերօք ինձ ձեզանից:

ዲ.ዓ.ሠ.፱.ሠ.

Այն գիշերը ես ատումէի ձեզ, բայց այժմ սիրումեմ, (Դեռ-
ժե Գլխ-էր նորա առի վերայ:)

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՄ, (գրկուամէ Հոգգլին)

ԴՈՒՍՄԵՐ ԵՒ ԹՈՒՆՆ, այժմ էլ չեմ բաժանուի ձեզանից:

(၂၃၄၅၆၇၈၉၁၀၁၁၂) :

1545

2013

